

KOROŠKI *svžinar*

GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

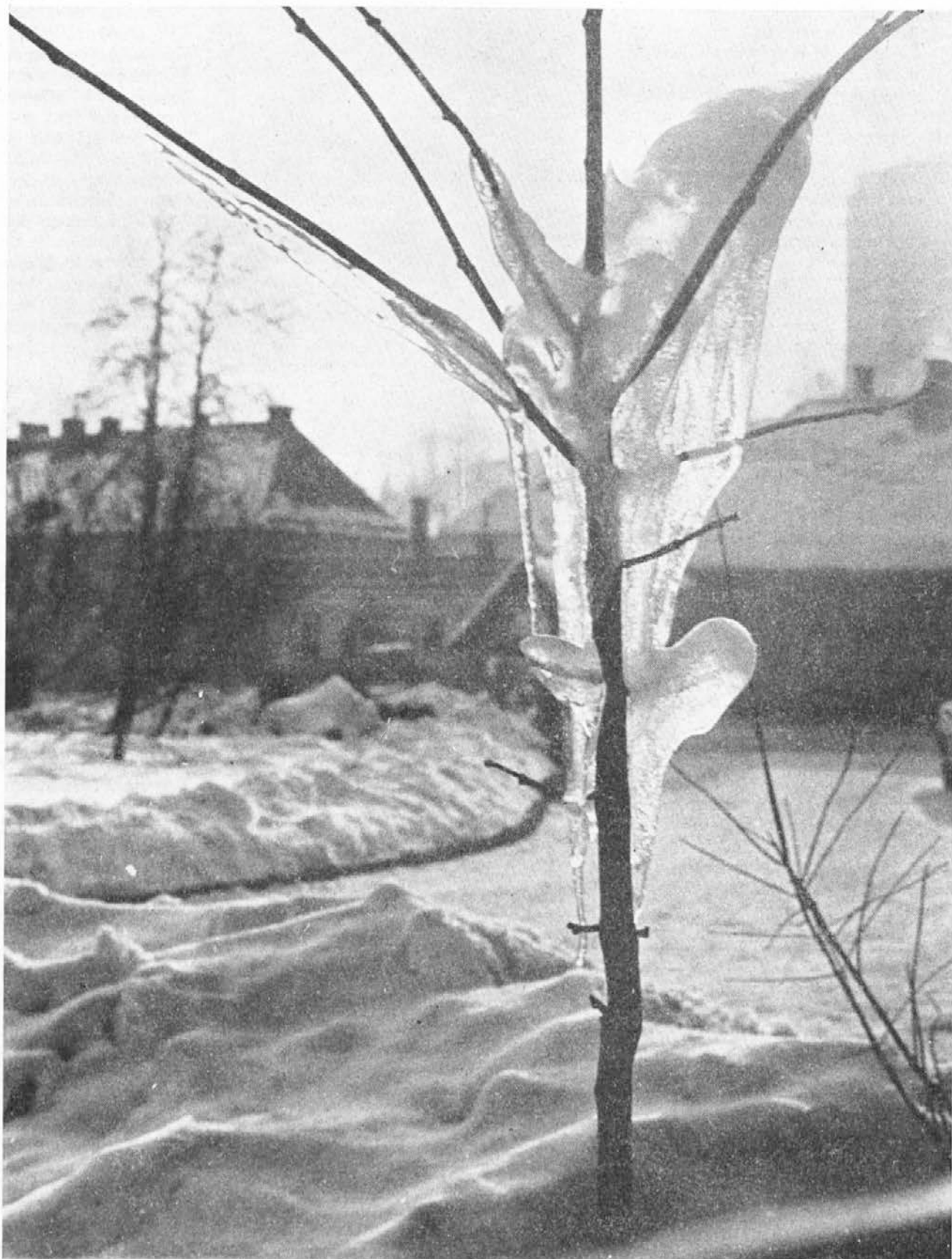
Leto XIX

Ravne na Koroškem, 25. januarja 1969

Št. 1

Naš čas
in prostor,
mi v njem
danes
in včeraj,
oblikovalci
njiju
in sebe

Igra
narave

Naša občina po tretjem letu gospodarske reforme

Razgovor s predsednikom občinske skupščine Ravne na Koroškem
tov. Jožetom Kertom

Kako se vam kaže nadaljnji razvoj naše občine v zvezi s težavami, v katere sta zašli dve naši največji podjetji — železarna Ravne in rudnik Mežica?

Dosedanji razvoj naše občine je bil po-
gojen od uspešnega delovanja mežiškega
rudnika in ravenske železarne. Uspehi so
znani, in jih ne bi ponavljal. Sedanje stan-
je je zaskrbljujoče, saj se težave v obeh
velikih kolektivih odražajo na vseh po-
dročjih — pri razvoju komunalnih dejavnosti
in v občinskem proračunu na več plat-
teh. Z zmanjšanjem osebnih dohodkov v
teh kolektivih je zmanjšana kupna moč za-
poslenih s tem pa indirektno tudi prometni
davek.

Najlepše ilustrira to stanje podatek, da
smo po proračunski potrošnji na prebival-
ca med 60 slovenskimi občinami zdrknili
z 29. na 43. mesto, ki si ga delimo z občino
Radgona, za nami pa so nerazvite, dotirane
občine, kot npr. Metlika, Črnomelj, marsi-
katera dotirana občina pa je celo pred nami.

Nastane tu pa še drug problem. Na osno-
vi družbenih dogovorov med delovnimi ko-
lektivi in družbenimi organizacijami so ti
financirali marsikatero potrebo naših ob-
čanov, ki jih iz občinskega proračuna ne
bi mogli, npr. kultura, telesna kultura, ga-
silstvo, komunalne zadeve, gradnja neka-
terih turističnih objektov itn. Pri tem sta
levji delež prispevala prav železarna in
rudnik ter je tako ta prispevek zdaj seve-
da zelo problematičen.

Oba kolektiva sta doslej storila vse, kar
je bilo v njuni močeh, za sanacijo. Ker pa
gre pri tem tudi za težave, ki so sistemske-
ga značaja, je potrebno posredovanje širše
družbene skupnosti.

Če lahko v naši državi pomagamo neraz-
vitim republikam in krajem, potem je naša
dolžnost tudi, da se ozremo na kolektive,
ki so iz objektivnih vzrokov zašli v določene
težave, in jim pomagamo. Prav ta pri-
mer pa imamo zdaj v črni metalurgiji in v
mežiškem rudniku, saj je rudnik zašel v
težave v glavnem zaradi nizkega odstotka
svinca v rudi, ne pa morda zaradi nizke
produktivnosti, saj je dokazano, da bi npr.
ob sedanjih produktivnosti pa z vsebnostjo
rude, kakršno ima npr. Trepča, mežiški
rudnik izkazoval dobiček.

Ker gre za izjemen primer v rudarstvu,
bi bilo treba priskrbeti več kreditov za raz-
iskovalno delo, ki bi lahko privedlo do
boljše rude in s tem do izboljšanja položaja.

Le s sanacijo rudnika in železarne ter z
vsestranskim prizadevanjem zanjo je mo-
žen nadaljnji razvoj naše občine.

**Novi občinski proračun bo manjši od
starega. Na račun česa bo šlo to zmanjša-
nje? Bodo prizadete kultura, investicije v
šolstvu, krajevne skupnosti?**

Znano je, da se je po svoji izvolitvi novi
izvršni svet postavil na stališče, da je imel
naš prejšnji sistem napake, ki so imele
daljnosežne posledice pri našem razvoju.

Smatral je, da je treba nekatere stvari re-
šiti načrtno in sistemsko v slovenskem
merilu. Že lani je zato pobral od občinskih
skupščin nekatera sredstva za reševanje
teh problemov.

V naši občini smo bili prizadeti v tem,
da je republika prevzela financiranje dru-

Predsednik občinske skupščine Ravne Jože Kert

gostopenjskega šolstva. Institucije, za ka-
tere smo prej zbirali denar na osnovi druž-
benega dogovora, so tako prišle na naš
proračun. L. 1967 smo npr. financirali stro-
kovne in srednje šole (gimnazijo, glasbeno
šolo, delavsko univerzo in kovinarsko šolo).
Ko pa je republika ta sredstva pobrala, je
finansirala samo strokovne šole, gimnazija,
glasbena šola in delavska univerza pa so
prišle na občinski proračun.

Lani je bilo precej razprav o tem, da je
treba urediti tudi druge probleme na nivo-
ju republike, tako je treba npr. enotno ob-
ravnavati srednje šole in jih financirati iz
republiških sredstev, povečati sredstva za
narodno obrambo, uskladiti pokojnine, ki
so v Sloveniji katastrofalne glede na raz-
vitost republike, treba je rešiti vprašanje
prosvetnih delavcev, nekatere probleme na
področju kulture itn.

Vse to je razumljivo in tudi predsedniki
občinskih skupščin smo podpirali tako sta-
lišče izvršnega sveta.

Znano je, da je zveza lani znižala svojo
prispevno stopnjo za 1,7 % predvsem zato,
da bi to svojo udeležbo odstopila republi-
kam, občinam in gospodarstvu, ki naj ga
ne bi dodatno obremenjevali, da bi se lažje
vključevalo v mednarodno delitev dela.

Republika, da bi že omenjene probleme
rešila, je odrezala zase večji kos kruha od

občinskih proračunov, predvsem pa zato,
da bi uredila enotno financiranje srednje-
ga šolstva.

Osebnost sem zmeraj zagovarjal stališče,
da je najprej treba rešiti vprašanje osnov-
nega šolstva, ki je obvezno, in bi bilo pra-
vično, da bi vse osnovne šole imele enake
pogoje za razvoj. Le tiste občine pa, ki so
gospodarsko zadosti močne, naj bi naprej
razvijale srednje šolstvo. Izvzamem seveda
univerzo, ki je splošno narodnega pomena,
ne moremo pa obravnavati srednjega šol-
stva kot nacionalen problem, osnovno šol-
stvo pa prepuščati občinam, da ga same
razvijajo.

Če smo na stališču, naj gospodarstva ne
bi bolj obremenjevali kot doslej, ampak bi
bremenena celo lajšali, smo pred resnim
vprašanjem, kako pokriti ostalo potrošnjo
iz občinskega proračuna. Kolikor bi gospo-
darske organizacije v naši občini pristale
na to, da bi bila njihova obremenitev letos
enaka kot lani, potem stanje ne bi bilo ta-
ko zelo kritično. Res pa smo že lani imeli
za 1 % višjo obremenitev na osebni doho-
dek, kot je bilo priporočilo republiške
skupščine.

Letos imamo dodatne težave s pokriva-
njem anuitet za zdravstvene zavode za l.
1968 in 1969. Na vse koroške občine odpa-
de zato ca. 0,35 % prispevka iz osebnih
dohodkov, kar znaša za našo občino okoli
54 milijonov starih dinarjev.

Dodatno so letos večje obremenitve tudi
za narodno obrambo in socialne dajatve,
treba pa bi bilo sistemsko rešiti tudi
vprašanja kulture, telesne kulture, gasil-
cev ter nekaterih društev, cestni sklad ob-
čine, krajevne skupnosti itn.

Močno si bomo prizadevali, da bi za naše
šolstvo dobili od republiške izobraževalne
skupnosti čimveč denarja. Nismo za noben
tuj denar, želimo samo čimveč našega de-
narja nazaj.

Letošnji republiški kriterij je, da mora
vsaka občina najmanj 45 % sredstev pro-
računa nameniti za financiranje izobraže-
vanja, šele nato je upravičena do dodatka
iz skupnih sredstev, s katerimi razpolaga
republiška izobraževalna skupnost, in do
višine, ki jo določajo njeni kriteriji.

Znano je, da je naša občina vse doslej
imela veliko razumevanje za izobraževa-
nje, saj je dajala zanj vsako leto nad 50 %
svojega proračuna (lani celo 54 %). Zato
menimo, da smo upravičeni pričakovati od
republike razliko. Naj tu mimogrede ome-
nim samo še, da so nekatere občine (tudi
dotirane) dajale samo 7 %, pa tudi le 5 %
iz proračuna za izobraževanje.

Če obremenitev ostane, kot je bila, in če
bi res republiška izobraževalna skupnost
pokrila razliko v taki meri, da nam za izo-
braževanje ne bi bilo treba nameniti več
sredstev, kot smo jih dolžni, potem občin-
ski proračun ne bi bil tako močno okrnjen.
V nobenem primeru ne bi smeli dopuščati,
da bi zmanjšali sredstva v kulturne name-
ne. Glede investicij v šolstvo bi morali tu-
di naprej obdržati sistem postopnega ob-
navljanja in razširjanja učnih prostorov.

Ob tem seveda mislim, da bi morali upo-
števati tisto povečanje, ki ga moramo po
zakonu sprejeti (socialne dajatve in nardo-
na obramba) v mejah naše zmogljivosti.

**Kako bo z zaposlovanjem delovne sile na
našem območju v prihodnje, ko bodo mož-
nosti zaposlitve v železarni omejene?**

To vprašanje velja v občinski skupščini kot zelo resno in smo za njegovo rešitev poskusili tudi že ukrepati. Tako smo bili npr. v resnem dogovoru z blejsko »Vezenino«, da bi na Ravnah odprli v sklopu njihovega podjetja obrat rokavičarstva, vendar pa so samoupravni organi »Vezenine« glasovali proti taki odcepitvi. Da bi pa pri nas ustanovili popolnoma samostojno podjetje te vrste, tudi ne pride v poštev, in je torej ta načrt padel v vodo.

Druga možnost se kaže v morebitni kooperaciji katerega naših podjetij (Instalater ali Tovarna rezalnega orodja) s tovarno Gorenje v Velenju, da bi morda nekaj proizvodov lahko izdelovali tudi v naši občini. Kolikor bi do kooperacije prišlo, bi to pomenilo povečanje in okrepitev ustreznega našega podjetja. V tem primeru pa bo seveda treba vložiti sredstva v nove stroje. Ker so manjša podjetja finančno šibka, bodo trkala na rezerve skladov gospodarskih organizacij, ki pa jih, zaradi opisanega gospodarskega položaja, skoraj ni več.

Seveda pa tudi če bi se ti načrti uresničili, problem zaposlovanja mladih in ženske delovne sile v občini še ne bi bil rešen.

Možnost zaposlovanja bi lahko dal razvoj terciarnih dejavnosti ob razvoju turizma pri nas. Treba pa bo tudi tu delati načrtno in hitreje ukrepati.

Kakšna je vloga ceste Poljana—Holmec v občinski turistični politiki in kdaj lahko realno pričakujemo njeno obnovo?

Pomen ceste Poljana—Holmec je jasen, ker predstavlja izboljšano zvezo z Avstrijo in s tem povečanje maloobsejnega prometa. Gradnja ceste se bo pričela že letos, ker je financiranje urejeno. Načrti bodo gotovi v tem mesecu, potem pa bo šel projekt na licitacijo, medtem ko je trasa že zakoličena.

Istočasno se bo gradila tudi nova carinarnica, ker je denar zanjo zagotovljen. Cesta bo dograjena letos. Razgovori z Avstrijci kažejo, da bodo tudi oni adaptirali

svojo carinarnico in modernizirali cesto do Pliberka.

V naši trgovini in delno v gostinstvu so stekli integracijski procesi. Gre pri tem za daljnovidne načrte občine ali za samoiniciativno velikih trgovskih podjetij in kakšne so pri tem perspektive občana - potrošnika?

Nekoč je bilo vsako siljenje k integraciji zaman, zdaj pa je ekonomski položaj sam prisilil trgovska podjetja k združevanju. Imamo dve močni podjetji v občini — Koloniale in Merx, ki bosta gotovo nudili dobro izbiro potrošnega blaga. Uspehi so tudi že vidni, saj je Merx l. 1968 vložil v našo občino nad 400 milijonov S din.

Kaj menite o tem, da naj bi bili na pomlad vsi organi občinske skupščine izvoljeni na novo in kako bi ocenili delo sedanjih svetov?

Sistem volitev na vsaka štiri leta je predvsem cenejši in za volivce bolj jasn, torej pomeni racionalizacijo. Glede kontinuitete dela pa je dana možnost s ponovnim kandidiranjem dobrih poslancev. Pri starem sistemu je bilo opaziti, da novo izvoljeni odborniki niso bili tako aktivni kot stari. Po novem pa bo položaj vseh enak. Torej je — na kratko povedano — sprememba pozitivna.

Delo naših svetov kot politično izvrševalnih organov občinske skupščine je bilo v poprečju aktivno in dobro. Seveda je zelo veliko odvisno od sestava teh svetov in od vsebinske problematike. Sveti, ki so imeli konkretno problematiko in za njeno reševanje tudi materialne možnosti, so mnogo lažje in bolje delali kot oni, ki teh možnosti niso imeli.

Verjetno bo treba z novim statutom številno svetov nekoliko skrajšati, jim dati ustrezne kompetence in konkretizirati njihovo delo.

Tovariš predsednik, za odgovore najlepša hvala!

k.

Vasilij Terseglav

Naša proizvodnja v letošnjem letu

O načrtu proizvodnje in prodaje za letošnje leto je razpravljalo in ga tudi sprejel delavski svet podjetja na svojem zasedanju dne 13. decembra 1968.

Proizvodni načrt obsega: količinski obseg skupne in blagovne proizvodnje, delitev prodaje blagovne proizvodnje na domača in zunanja tržišča ter denarno vrednost blagovne proizvodnje — tako imenovani načrt realizacije.

Ta načrt proizvodnje in prodaje je temelj celotnemu gospodarskemu načrtu. V odvisnosti od obsega proizvodnje se giblje tudi višina stroškov, ki je skupno z realizacijo osnova finančnega načrta, iz katerega rezultira poslovni uspeh našega dela. V naslednjem so v izvlečku podane glavne karakteristike in podatki sprejetega proizvodnega načrta za letošnje leto.

PROIZVODNJA

Najvišji možni obseg proizvodnje ter istočasno normalno tudi najboljši gospo-

darski efekt poslovanja je polno izkoriščanje vseh razpoložljivih kapacitet. V realnem življenjskem načrtu pa moramo upoštevati še potrebno medsebojno usklajenost kapacitet posameznih obratov, kajti možni obseg proizvodnje določenega obrata pogojuje proizvodnjo drugega ter na prvem mestu vsakokratno tržno situacijo. Izdelano blago je treba prodati ali z drugimi besedami — proizvodnji je treba zagotoviti plasman.

Vse te momente, čim višjo možno stopnjo izkoriščanja kapacitet ob upoštevanju medsebojne usklajenosti proizvodnih zmogljivosti posameznih obratov kakor tudi predvideno tržno situacijo izdelani proizvodni načrt v celoti upošteva.

Osnove za oceno tržne situacije so številne. Predvsem so to razni trendi gibanja kazalcev gospodarske dejavnosti kakor tudi vpliv različnih gospodarskih predpisov, npr. o uvozu in podobno, na podlagi česar se relativno točno lahko oceni situacija za prihodnje poslovno obdobje.

Današnje stanje glede potreb in potrošnje domačega trga je mnogo jasnejše, kot je bilo konec leta 1967, ko smo prognozirali obseg proizvodnje za preteklo leto. V času planiranja proizvodnje za preteklo leto je bil trend potrošnje in s tem tudi proizvodnje v konstantnem upadanju. Ni bilo še jasno, kje se bomo ujeli in od katerega meseca dalje se bo krivulja proizvodnje pričela zopet dvigati. Kljub temu pa se pri prognozah proizvodnega načrta za leto 1968 praktično nismo zmotili. Dejanski obseg skupne proizvodnje v letu 1968 je za 2 % višji od planiranega. Gledano samo s tega zornega kota mnogo jasnejših predpostavk v letošnjem letu v primeru z lanskim letom lahko brez podrobnejšega navajanja analiz predvidene tržne situacije zaključimo, da je planirani obseg za letošnje leto v celoti realen. Indeks izvrševanja proizvodnega načrta mora biti samo višji od 100.

Načrt za letošnje leto predvideva 272.800 ton skupne in 76.700 ton blagovne proizvodnje. Kako je ta proizvodnja porazdeljena na posamezne obrate oziroma grupe izdelkov, je razvidno iz skrajšanega tabelarnega pregleda (tabela 1, na 4. str.)

Proizvodnja surovega jekla je pogojena z obsegom proizvodnje toplo-predelovalnih obratov livarne, kovačnice in valjarne. Za te obrate potrebujemo pri njihovih poprečnih izpolnih 115.000 ton jekla. Razen tega dodatno še 5.000 ton za povečanje zaloga ingotov, ki je do konca leta 1968 padla pod normativno količino. S skupno proizvodnjo 120.000 ton jekla kapaciteta jeklarne ni polno zasedena.

Dinamika proizvodnje valjarne ni enakomerna. Prvih 9 mesecev leta bo obratovala valjarna s sedanji agregati. V zadnjem kvartalu pa se jim priključi nova težka proga. Ta bo od prvega ogrođa srednje proge prevzela proizvodnjo gredic. S to sprostitevjo prvega ogrođa srednje proge pa se na tej progi poveča proizvodnja valjanega paličastega jekla. Razen proizvodnje v novi valjarni pa do končne opustitve dela v stari valjarni bo v skrajšanem obsegu obratovala le še stara lahka proga, njena proizvodnja je predvidena z vsega 1.000 tonami lahkkih profilov.

Proizvodni načrt proizvodnje valjarne podrobno razčlenjuje po posameznih valjarniških progah in obdobjih leta. Celotna letna proizvodnja pa je planirana v višini 57.100 ton gredic in 49.500 ton valjanega paličastega jekla. Z odštevkoma gredic, potrebnih za predelavo v valjano paličasto jeklo, in odštevkoma valjanih proizvodov za vzmeti, vlečeno jeklo in za mehansko predelavo, bo znašala blagovna proizvodnja valjarne 3.000 ton težkih profilov (gredic) in 40.000 ton srednjih in lahkkih profilov valjanega paličastega jekla.

Proizvodnja kovačnice z 18.000 tonami, od tega 1.500 ton gredic za valjarno, 16.000 ton kovanega paličastega jekla in odkovkov ter 600 ton krčilnih in utopnih odkovkov se giblje na nivoju dosedanjega obsega proizvodnje.

Proizvodnja livarne z 10.500 tonami je klene litine je pogojena z danes vidno situacijo na tržišču jeklo-litine. Ta obseg proizvodnje je pod predpostavko primerne asortimenta, to je razmerja med strojno in ročno litino ter litino, ki se ka-

Tabela 1

	Proizvodnja — ton		
	skupna	blagovna	t/mesec blag. proizv.
1. TOPILNICA — sur. jeklo	120.000	—	—
2. JEKLOLIVARNA — jekl. lit.	10.500	7.500	625
3. VALJARNA	106.600	43.000	3.583
od tega: gredice	57.100	3.000	250
valj. jeklo	49.500	40.000	3.333
4. KOVAČNICA	18.100	8.700	725
od tega: gred. za valj.	1.500	—	—
kov. j. in odk.	16.000	8.500	708
krč. utop. odk.	600	200	17
5. JEKLOVLEK — vleč. jeklo	3.000	3.000	250
6. VZMETARNA — vzmeti, listi	6.600	6.600	550
7. MEHANSKA OBDELOVALNICA	8.000	7.900	658
— obdelana litina, odkovki, rezilno orodje, vrtno orodje, industr. noži, pnevmatski stroji, ostali deli strojev in naprav			
PODJETJE	272.800	76.700	6.391

lupari na peskometu, pod nivojem razpoložljivih kapacitet tega obrata.

Planirana proizvodnja hladno vlečenega, luščenega in brušenega jekla 3.000 ton ter vzmetarne v višini 6.600 ton se giblje na višini dosedanjih proizvodnih dosežkov teh dveh obratov. Sprememba proti preteklemu letu je v vzmetarni glede razmerja izdelanih vzmeti in vzmetnih listov. Proti dosedanemu razmerju se povečuje količina gotovih vzmeti.

V primerjavi z dosedanjim obsegom proizvodnje se nekoliko povečuje proizvodnja mehanske obdelovalnice. Predvsem se to nanaša na obdelano litino in odkovke, s čimer se zasleduje povišanje stopnje finalizacije izdelkov jeklo-livarne in kovačnice. Gledano na celotno planirano količino proizvodnje mehanske obdelovalnice 8.000 ton, letno pa smo nivo iz tega izračunane po-

prečne mesečne količine 658 ton dosegali že v zadnjem kvartalu preteklega leta.

Planirani obseg blagovne proizvodnje podjetja kot celote je za 11 % višji od dosežene v preteklem letu.

Ako tako izoblikovan proizvodni načrt gledamo s stališča razpoložljivih kapacitet, potem moramo v teku leta težiti predvsem k povečanju proizvodnje jeklo-litine in mehansko obdelanih izdelkov naših mehansko obdelovalnih obratov.

V primeru večjega obsega proizvodnje livarne (neko bistveno povečanje v valjar- ni in kovačnici ne bo mogoče), relativno slaba izkoriščenost kapacitet topilnice dodatno potrebo po surovem jeklu lahko kri- je.

Naša naloga v težnji za povečani obseg proizvodnje mehanske obdelovalnice je te- mu obratu najti plasma serijskih izdelkov,

katerim so izhodišče jeklarski izdelki lastne proizvodnje. Za tako proizvodnjo je tudi z gledišča gospodarnosti interesanten izvoz.

IZVOZ

Na izvoz običajno gledamo vsi z določeno hladnostjo. V njem največkrat vidimo le z rdečimi številkami pisano bilanco. Vedeti pa je treba, da tudi te številke nimajo svoje absolutne, temveč neko relativno vrednost, ter da ima kot vedno tudi ta me- dalja dve plati. Ta druga stran je v samem načrtu osvetljena in obrazložena. Brez iz- voza ne gre. Vprašanje je le objektivna meja obsega izvoza in njegov asortiment.

Načrt izvoza je sestavljen tako, da je razlika v količinskem odnosu proti blagov- ni proizvodnji in vrednostnem iznosu proti realizaciji čim manjša. Tako predstavlja predvidenih 11.700 ton izvoza 15 % od bla- govne proizvodnje in dinarska vrednost iz- voza 12 % od realizacije. Glede na dolar- sko vrednost so v izvozu zastopani izdelki 117. panoge s 46 % in izdelki 114. panoge s 54 %, kar je do sedaj najvišje razmerje v korist 117. panoge. Po področjih pred- stavlja izvoz na konvertibilno področje 91,5 % in na klirinško področje vsega 8,5 % od realizacije izvoza.

Plasman take strukture izvoza je v ce- loti realen in izvedljiv, zahvaljujoč afirma- ciji naših izdelkov na zunanjem trgu v zadnjih letih, za kar smo seveda morali plačati določeno ceno.

Realizacija izvoza znaša z upoštevanjem danes veljavnih izvoznih premij okroglo 35,5 milijona N din pri poprečni ceni 3,03 N din/kg.

Struktura izvoza po posameznih osnov- nih skupinah izdelkov je naslednja:

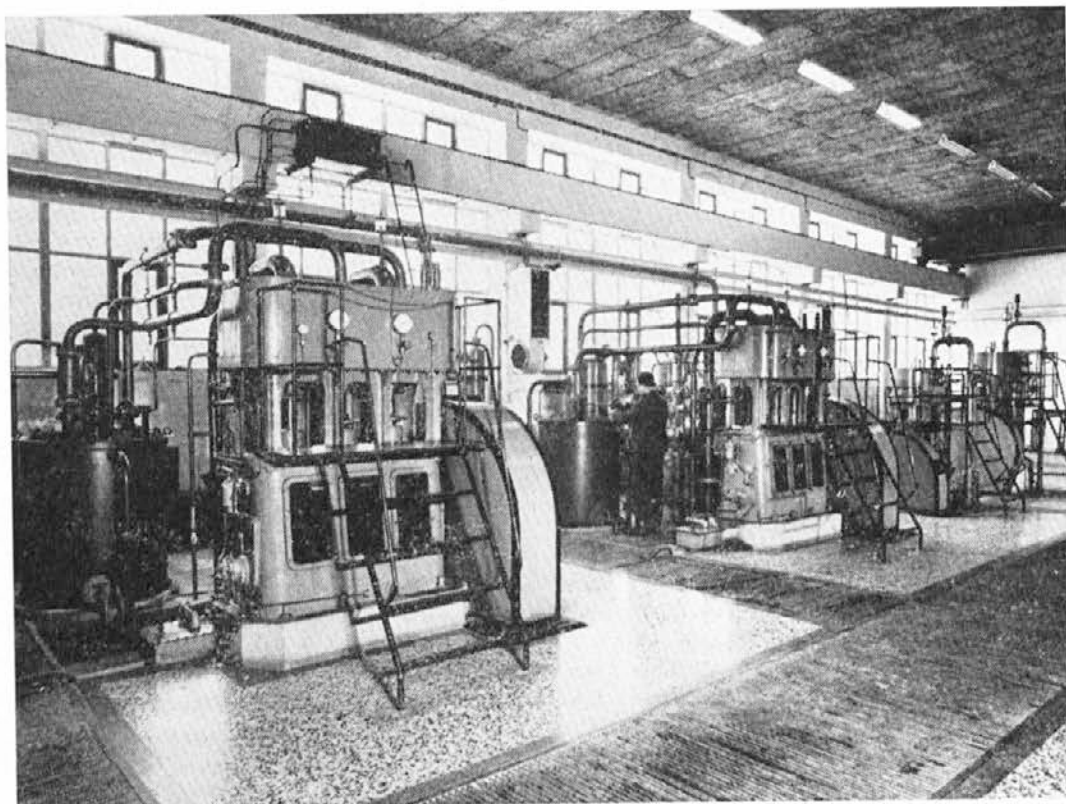
— valjano jeklo	6.000 t
— kov. jeklo ter neobd. in obd. odk.	3.050 t
— neobd. in obdel. jeklo-litina	950 t
— vlečeno, luščeno in bruš. jeklo	400 t
— listnate vzmeti	800 t
— sidra	400 t
— rezilno orodje, industr. noži in pnevmatsko orodje	100 t

S k u p a j 11.700 t

Pri realizaciji tega izvoznega načrta pa je potrebna največja disciplina. Ne glede na skupno količino izvoza, ki je lahko v primeru potrebe tudi višja od predvidene, se v strukturi izvoza ne sme porušiti plan- skih odnosov, kar bi lahko vplivalo na gos- podarski efekt izvoza.

REALIZACIJA

Eksterna realizacija je pogojena z obse- gom blagovne proizvodnje in poprečnih prodajnih cen posameznih grup izdelkov, ki jih dosegamo na domačem in zunanjih tržiščih. V načrtu navedene poprečne cene predstavljajo ponderirano vrednost med domačimi in izvoznimi cenami v odvisno- sti od količine doma in na zunanjem trgu prodanih izdelkov. Poprečna prodajna ce- na določene grupe izdelkov je dalje od- visna od planiranega kvaliteta asorti- mana. Pri 76.700 tonah blagovne proizvo- dne znaša tako izračunana realizacija 293.265.000 din in poprečna prodajna cena 3,82 din/kg. K temu moramo prišteti še

V kisikarni se vse sveti od čistoče

realizacijo pomožne dejavnosti, tako da znaša skupna zbirna realizacija 294.600.000 din ali povprečno mesečno 24.550.000 din.

Delež posameznih proizvodnih panog v tej realizaciji je:

	din	%
— izdelki 114. panoge	149.470.000	50,74
— izdelki 117. panoge	143.795.000	48,81
— pomožna dejavnost	1.335.000	0,45
— S k u p a j	294.600.000	100,00

Po posameznih obratih je realizacija naslednja:

O b r a t	Blagovna proizv. t	Popr. cena din/kg	Realizacija 000 din
Jeklovivarna	7.500	5,42	40.650
Valjarna	43.000	2,21	95.025
Kovačnica	8.700	4,17	36.275
Jeklovlek	3.000	6,38	19.160
Vzmetarna	6.600	3,47	22.900
Meh. obdelov.	7.900	10,00	79.245
Pomožna dejav.	—	—	1.335
PODJETJE	76.700	(3,82)	294.600

Dinamika gibanja realizacije po mesecih zaradi različnega obsega proizvodnje valjarne v prvih 9 mesecih in zadnjem kvartalu leta ni enakomerna. Tako znaša povprečna mesečna realizacija v prvih 3 kvartalnih 24.270.000 din in v zadnjem kvartalu 25.390.200 din oziroma letno mesečno povprečje 24.550.000 din, kot je že zgoraj navedeno.

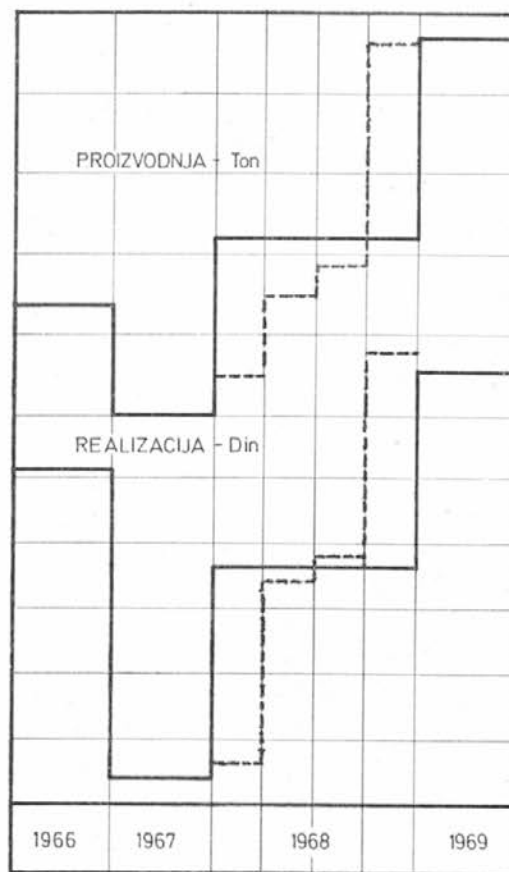
Tudi planirani obseg realizacije je skladno s količinskim obsegom proizvodnje povsem realen in predstavlja tisti minimum, ki ga moramo brezpogojno doseči.

Ob koncu tega kratkega izvlečka iz sprejetega načrta proizvodnje in prodaje za letošnje leto je v naslednjem grafikonu prikazan še trend gibanja fizičnega obsega proizvodnje in realizacije v zadnjih letih po reformi v primerjavi z načrtom za letošnje leto.

Tako pri količinskem in vrednostnem obsegu proizvodnje vidimo znaten padec v letu 1967. V letu 1968 je proizvodnja že presegla nivo leta 1966. Realizacija se je v letu 1968 proti letu 1967 dvignila, vendar še vedno ne nad nivo leta 1966, kot je to primer pri količinskem obsegu proizvodnje. Vzrokov za ta razkorak med količino in vrednostjo proizvodnje je več. Glavni je padec našega kvalitetnega sortimenta. V rekordni količini uvoza jekla so bila, kot vemo, zlasti močno zastopana kvalitetna in plemenita jekla — torej jekla našega proizvodnega asortimenta. V situaciji, v kakršni smo se nahajali, smo bili prisiljeni izdelovati tudi nižje vredna jekla, kar seveda direktno vpliva na višino realizacije. Določen vpliv na doseženo realizacijo v letu 1968 ima tudi rekorden obseg izvoza.

Leto 1968 je v diagramu razdeljeno še na kvartale. Glavno, kar vidimo, je, da od zadnjega kvartala 1967 dalje trend konstantno narašča, že samo na podlagi tega lahko gledamo na letošnje leto z večjim optimizmom. Načrt, ki smo ga izdelali za prihodnje leto na osnovi analize tržne si-

tuacije, se, kakor vidimo iz diagrama, praktično ujema tudi z dosežki zadnjega kvartala lanskega leta.

V samem načrtu kakor tudi v njegovi obrazložitvi delavskemu svetu smo zatrjevali in dokazovali njegovo realnost ter s tem zagovarjali sočasno tudi trditev, da uresničenje proizvodnega načrta ne bo predstavljala neke posebno težke naloge. Težišče teh nalog je in ostane na tehničnem sektorju, ki je v prvi vrsti odgovoren za količinski obseg proizvodnje v ustreznem kvalitetnem asortimentu, ter komercialnem sektorju, ki mora s pravičnim vodenjem prodajne politike izdelano blago tudi prodati po ustreznih cenah. S tem pa seveda še ni vse opravljeno. So še drugi pogoji, predvsem pa dolžnosti. Z našim odnosom do teh pa se ne moremo preveč pohvaliti. Brezpogojno moramo v letošnjem letu bolj organizirano pristopiti k delu, spoštovati določeno tehnološko-tehnično, komercialno in delovno disciplino, predvsem pa mora biti pri našem delu vedno prisotna zavest osebne odgovornosti. Ta nam je na žalost postala skoraj že povsem neznan pojem. Dobri del krivde, da je stanje tako, kot je, leži ravno v tem, medtem ko pa se neumorno vežbamo le v spretnosti odbijanja te okrogle žoge z glave na glavo.

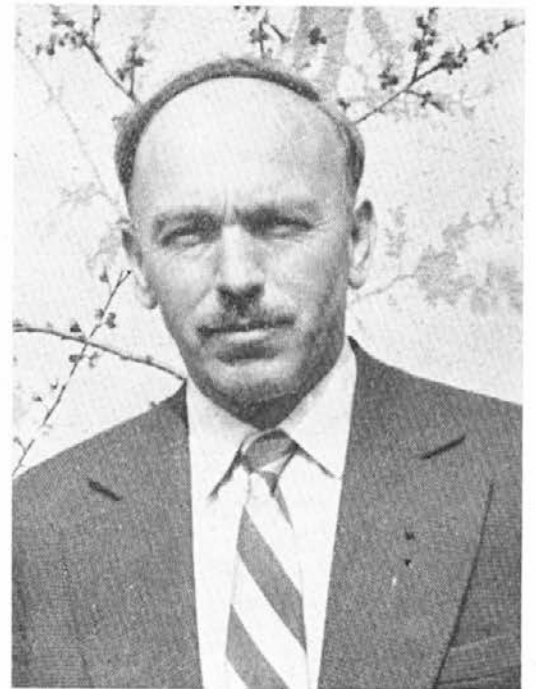
Malo bolj konkretno o nalogah s tega področja (potrebnege odnosa do dela) pa bomo spregovorili, ko bomo obravnavali gospodarsko plat proizvodnega načrta ter analizirali proizvodne oziroma poslovne stroške, ki s svojim gibanjem poslabšujejo ali izboljšujejo dohodek, ki je fotografija uspešnosti našega dela.

Največja nevarnost, ki preti obstoju človeštva, je človek.

IVAN KOKAL — 60 LETNIK

Rojen je bil 6. decembra 1908 na Ravnah. V mladosti je živel v domačem kraju, kjer se je izučil za strojnega ključavničarja. Že takrat je bil povezan s člani KPS in bil leta 1927 vključen v SKOJ. Zaradi političnega dela je bil leta 1930 obsojen na 2 meseca zapora.

Delal je kot kurir CK KPJ in prenašal ilegalno literaturo iz Avstrije v Jugosla-

Ivan Kokal

vijo. Zaradi političnega dela ga je leta 1932 žandarmerija aretirala, vendar mu je uspelo pobegniti v Avstrijo. Od tam je bil kot predstavnik CK KPJ poslan v Sovjetsko zvezo. V Moskvi je obiskoval komunistično univerzo narodnih manjšin zahoda do pričetka državljanske vojne v Španiji.

V Španski državljanski vojni se je tovariš Kokal-Imre boril na strani revolucionarjev kot kapetan-instruktor, po neuspeli revoluciji pa se je prek Francije vrnil v Sovjetsko zvezo.

Ob izbruhu II. svetovne vojne je bil nekaj časa na ruski fronti pri Smolensku kot kapetan rdeče armade, nato pa je bil poslan na politično delo v Turčijo, Palestino, Egipt, Perzijo in Irak.

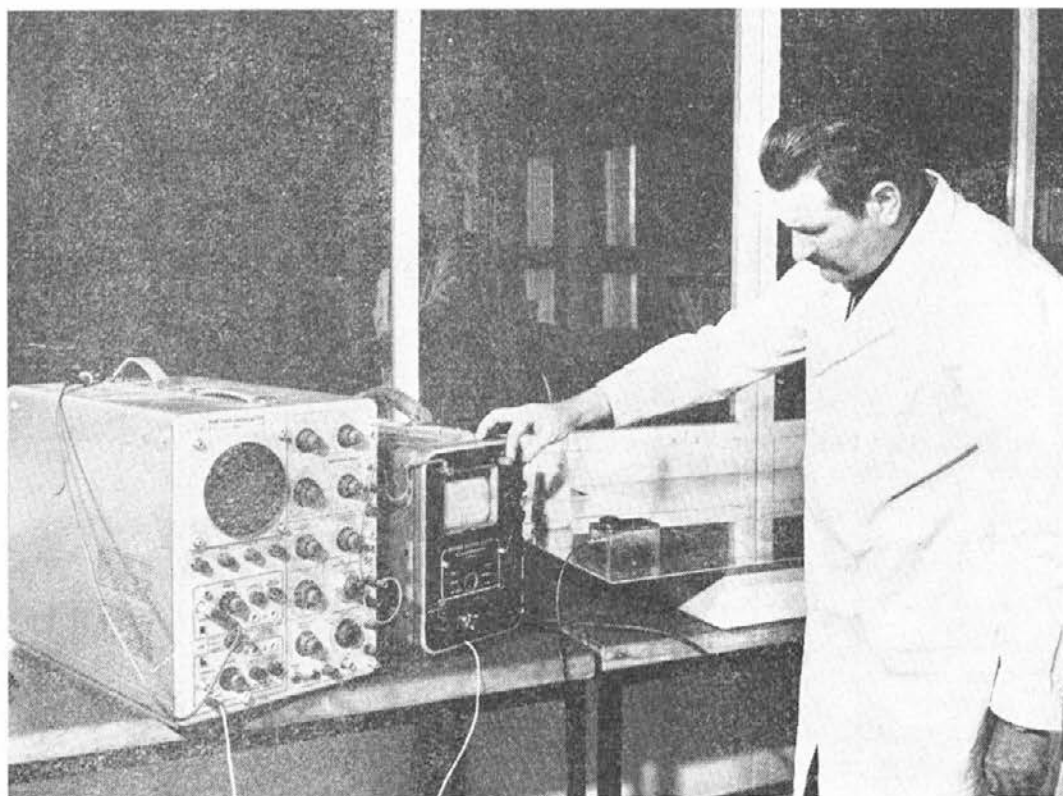
Po tem svojem velikem križarjenju po Evropi in Aziji se je leta 1945 vrnil v domovino in se zaposlil v železarni Ravne kot personalni referent. 15 let je bil predsednik OF oziroma SZDL in predsednik občine od leta 1952 do 1961. Skupaj ima tovariš Kokal za seboj nad 40 let političnega dela.

Poleg Prežihovega Voranca je nedvomno najbolj znana osebnost revolucionarne dejavnosti na Koroškem. S Prežihom je tudi zelo tesno sodeloval. Malokdo je toliko prispeval k zmagi komunistične misli v svetu kot on. Njegova pot po Evropi, Aziji in Afriki je bila simbolična pot revolucionarne misli.

Kljub temu da že uživa zasluženi pokoj, še vedno aktivno politično dela v organizaciji ZB in ZK, kjer s svojimi velikimi izkušnjami pomaga oblikovati mlade komuniste, precej pa je napisal o svojem življenju in delu tudi v Koroškem fužinarju.

Mitja Šipek, dipl. inž.

Avtomatizacija kontrole pri nas in v svetu

Naš glavni metalurg Mitja Šipek, dipl. inž.

Avtomatizacija kontrole je nujna posledica avtomatizacije tehnoloških procesov v proizvodnji. Se tako dovršena proizvodnja ob zastareli kontroli ne more dati uporabnih rezultatov in obratno. Pred nedavnim je bil na Bledu posvet o avtomatizaciji v črni metalurgiji. S posvetovanja smo lahko zaključili, da tudi pri nas prodira ta moderna tehnika, vendar počasi in z nezaupanjem, medtem ko so drugod po svetu postopki že daleč mehanizirani in izkušnje bogate. Prav gotovo pa se ne moremo pohvaliti z avtomatizirano kontrolo v naši industriji.

Namen tega članka ni, da bi opisovali postopke kontrole v detajle, mnogo bolj važno je, da poudarimo tiste ključne in neopazne resnice, ki nam morajo biti znane, ko se odločimo za avtomatiziran kontrolni proces.

Tudi pri nas bomo morali v kratkem razmisliti in instalirati vsaj nekaj avtomatičnih kontrolnih naprav. Nabavna cena vsake avtomatične naprave je običajno visoka, medtem ko so nadaljnji stroški v obratovanju običajno nizki. Zato moramo dobro premisliti, kaj bomo investirali in če bo nabavljena naprava zares služila svojemu namenu. Saj je poznano, da je geometrija vzorca in napake najbolj merodajen faktor pri projektiranju naprave.

V decembru sva z inž. Borštnerjem obiskala nekaj podjetij v Zvezni republiki

Nemčiji, kjer so take naprave montirane in jih moremo prištevati med najbolj moderne na svetu.

Tako sva imela priložnost videti avtomatizirano kontrolo v železarni Südwestfalen AG Geissweid. Če začnemo pri gredicah, moramo omeniti štirikanalni magnetograf firme dr. Förster. Naprava je popolnoma avtomatizirana in sočasno preiskuje vse štiri površine gredic ter na defektnih mestih brizga barvo na gredice.

Tako pridejo iz naprave stoprocentno kontrolirane gredice in tudi sortirane, slabe pa še na mestu napake obarvane, seveda če je napaka dovolj resna, to pa lahko izberemo z občutljivostjo naprave. Kapaciteta naprave je ogromna, njenih tehničnih detajlov pa ne bi opisovali. Pogovorimo se raje o vsem tem, kar v prospektu za napravo ni napisano. Kako morajo biti gredice pripravljene? Predvsem morajo biti ravne, ravno odrezane ali lomljene, na površini peskane in ne krajše od 3 m. Ako teh pogojev ne moremo izpolniti, potem na tako napravo ne smemo misliti. Tako pripravljene gredice so tudi primerne za avtomatizirano kontrolo notranjih napak z ultra zvokom, kot smo jo videli v železarni DEW Krefeld. Če pogledamo naše gredice, nam takoj postane jasno, da bi magnetografska naprava večji del časa stala neuporabna, pomagati bi si morali s polmehaniziranim ferofluksom, ki pa po sposobnosti odkrivanja napak daleč zaostaja za magnetografom.

Seveda pa tudi magnetograf ni univerzalno uporaben. Na lokalno brušenih gredicah je sploh neuporaben in ga nadomesti ferofluks. Vse to je v redu, ako imamo opraviti s feromagnetnimi gredicami. Če pa so nemagnetne, potem moramo nazaj na luženje ali pa na penetrante — vse to

pa je dolgotrajno in včasih celo neizvedljivo.

Še en primer bi omenili, ki je tudi pri nas zelo aktualen. Kontrola okroglih profilov na površinske napake in na notranje napake. Videli smo več izvedb takih kontrolnih robotov. Eni delujejo na principu ultra zvoka, drugi pa na principu vrtnčastih tokov.

Eni in drugi so uporabni le tedaj, če je material primerno pripravljen. Palice morajo biti ravne in ne smejo odstopati več kot 1 mm na meter dolžine, konci palic morajo biti gladko obrezani, palice naj bi bile peskane ali vsaj brez škaje. Ako uporabljamo naprave po metodi vrtnčastih tokov, kot je cirkograf, potem mora biti tudi površina primerno gladka. Smatramo, da je najmanjša napaka, katero še želimo najti, vsaj trikrat globlja kot pa hrapavost površine. Palice morajo torej biti primerne pripravljene, gladke, okrogle, porezane in čiste. Pa zopet pogledjmo naše. Ultra-zvočna inačica popolnoma avtomatične naprave za kontrolo okroglih palic od 20 do 50 Ø je bila pri nas izdelana in približno eno leto poizkusno obratuje. Žal moramo reči, da do danes nismo uspeli ljudi prepričati, da je treba material primerno pripraviti, marsikdo enostavno iz peči material postavi na šaržirno mizo. Takega materiala seveda avtomat ne prebavi, pa če bi ga tudi, ne bi mogli pričakovati resnih rezultatov.

Moremo trditi, da danes skoraj ni več oblik in materialov, kjer se ne bi mogla kontrola popolnoma avtomatizirati, seveda z večjimi investicijami. Vprašanje je le, kje se taka investicija izplača. Moramo reči, da smo se na doma izdelanih avtomatih zares mnogo naučili. Ne samo to, da morajo naprave biti robustno zgrajene in da morajo elektronski elementi biti zrakotesno zaprti in zavarovani pred vplivom atmosfere, temveč predvsem tega, da se moremo odločiti, kje so meje razpoznavnosti napak, kajti vseh napak od najmanjših do največjih in v vseh legah in oblikah res ni mogoče najti oziroma bi morali sistem silno komplicirati in podražiti. Nadalje se moramo dogovoriti, kako bomo material pripravili. Vse to nekaj stane in je vprašanje, če se izplača. Videli smo tudi, da še tako popoln stroj skoraj ne more zamenjati človeka. Na primer kontrola brzoreznic palic je v večini primerov pokazala, da napake nastopajo na koncu palic prav tam, kjer jih avtomat ne najde več in smo morali avtomatizirano kontrolo izpopolniti še z ročno ferofluks metodo.

Čisto poseben problem pri avtomatiziranju kontroli pa so strokovni kadri. Popolnoma napačno bi bilo misliti, da lahko tak avtomat upravlja nestrokovnjak. Ravno nasprotno, za justiranje avtomata je potreben visoko specializiran strokovnjak ali vsaj ozko priučen. Avtomat torej ne štedi na pameti, pač pa na številu ljudi, saj naredi mnogo več in točneje kot človek, le če je strokovno uravnan. Tipičen primer take kombinacije smo videli pri DEW, kjer sicer imajo avtomatizirane naprave za kontrolo gredic, za kontrolo palic, žice in cevi, sortiranja pa ne opravlja avtomat, temveč človek, ki opazuje ekran aparata in če na njem zasledi signal napake, po svoji presoji ukrepa — v dobro ali slabo.

Leta 1958 je prejel red zasluge za narod s srebrnimi žarki, ob svoji 60-letnici pa red republike z zlatim vencem.

Želimo mu, da bi bil še dolgo tako čil in živahen in da bi še naprej tako uspešno svetoval in pomagal pri političnem delu v kraju in občini kot doslej.

Na naši napravi na primer avtomatično signiramo napako na palici, ki je daljša od 50 mm, na krajše napake avtomatično markiranje ni občutljivo, ker smo ga namerno onesposobili za to, čuti jih pa in na ekranu so napake tudi vidne, prav tako so registrirane na traku. To smo morali storiti, ker pride do kratkih trenutnih motenj iz kakršnegakoli vzroka, ki nima nobene zveze z napako na palici, vendar jo aparat registrira in tudi da povelje avtomatiki, da tako palico izloči. Tega seveda ne želimo, zato rajši prenašamo nekoliko večjo nesigurnost kot pa neumno preciznost. Oko po videzu signala z lahkoto loči motnje od koristnih signalov, avtomat pa je tepec in jih ne loči, razen če ga opremimo še s komplcirano dodatno opremo, ki dobljene rezultate nazaj kontrolira in potrdi in šele potem ukrepa.

Velika prednost avtomatizirane kontrole je tudi v tem, da običajno omogoči vrednotenje kvalitete v številkah. Ker je kontrola stoprocentna, lahko prešteje vse napake, jih sortira po velikosti, legi in vrsti ter nam daje aritmetično vrednost kvalitete. Taka ocena je predvsem važna za metalurga, ki lahko proces izdelave jekla prilagodi dobljenim rezultatom in končno taki rezultati morejo biti preneseni na luknjane kartice ali trakove in predelani v

računalnikih IBM. Prednosti, ki jih taka kontrola nudi, skoraj ni mogoče pravilno oceniti, razumljivo pa je, da so investicije visoke in se šele v daljšem času poplačajo.

Nikakor pa ne smemo od avtomatizirane kontrole pričakovati, da bo rešila vse probleme in odkrila vse napake, največji del problemov ostane še vedno človeku v reševanje.

In kaj lahko na Ravnah ukrenemo?

Najprej, ampak zares najprej, moramo urediti adjustažo valjarne in se navaditi pripravljati material, tako da bi kulturno izgledal — se pravi, da bo raven, lepo odrezan, na površini čist, potem šele smemo misliti na mehanizirano kontrolo. Ali bo to za gredice magnetograf ali ferofluks, to bo pokazal račun, nekaj pa bo treba.

Za paličast material pa bo treba prav tako po že nabranih izkušnjah z domačim avtomatom kupiti ali zgraditi še vsaj enega ali več, da bi pokrili vse potrebe.

Isto velja za jeklovlek, kjer je stoprocentna kontrola še poseben problem, vendar je površinsko obdelan material kot nalašč pripraven za avtomatizirano kontrolo.

Skratka, imamo natančen pregled, kaj je mogoče kupiti ali zgraditi, tudi to vemo natančno, kje se kaj da uporabiti, le sredstva za to bo treba najti, pa še prav kmalu, da bi lahko držali korak s konkurenco.

Flora Kotnik, pd. Lubasinja, iz Podkraja v narodni noši Mežiške doline

SPOMINI NA VORANCA

Dobro se ga spominjam, ko je prihajal k nam v prelepe Dobrije, da si je od mojih bratov, profesorjev Franca in Janka, izposojal knjige. Bil je širokopleč, močan mladenič. Obut je bil v čevlje iz svinjskega usnja, hlače je imel navadno prekratke, rokave pri suknjiču prav tako. Tiste čase je bilo hudo za denar in smo na kmetih fantje nosili obleko toliko časa, da se je raztrgala. Najprej smo jo nosili samo ob nedeljah, pozneje pa za vsak dan.

Ko je Voranc prišel iz italijanskega ujetništva, je začel ubirati svoja pota in to včasih njegovemu očetu ni bilo po volji. V ujetništvu se je nalezel »rdeče bolezni«, tako mi je pozneje, ko sem bil upravitelj šole v Kotljah, v šali pripovedoval njegov oče. Kljub temu so bili bratje in starši zelo navezani drug na drugega ne glede na to, da je bil dr. Lojz duhovnik.

Zelo rad je imel svojo mater. Ko je bil v službi pri Bratovski skladnici v Guštanju (sedanjih Ravnah na Koroškem), je kljub obilnemu delu še vedno našel čas, da jo je obiskoval. Vsako soboto ji je poslal kilogram govejega mesa. Če ga ji sam ni utegnil nesti, je naprosil kakega delavca, da ga ji je spotoma, gredeč iz tovarne, oddal.

Omenim naj še to, kako rad je pomagal tudi drugim ljudem, če so bili v stiski. Bilo je za mojega službovanja na meščanski šoli v Mežici v šolskem letu 1927/28. Neki trgovec je prišel v gospodarsko neugoden položaj in si je najel posojilo pri neki banki v Mariboru. Ker so bile bančne obresti zelo visoke, dolga ni mogel sproti odplačevati in je tako zašel še v večjo stisko. Prežihov je bil tedaj član upravnega odbora Hranilnice in po-

sojilnice v Guštanju, Čop predsednik, moj stric Franc pa uslužben pri njej. Trgovec me je naprosil, ali bi hotel posredovati, da bi guštanska hranilnica prevzela njegov dolg pri banki. Ko sem se v Guštanju sestal z Vorancem in ostalima ter jim pojasnil položaj, v katerem je trgovec, so bili vsi za to, da hranilnica prevzame njegov dolg. Sklicana je bila seja odbora in zadeva je bila rešena v 14 dneh. Pri tem je imel Voranc največ zaslug. Omenjeni trgovec je bil Slovenec, Voranc pa se je bal, da bi prišla njegova trgovina v roke mariborskih kapitalistov. Trgovec je hranilnici plačeval precej nižje obresti in je čez leta svoj dolg poravnal.

Moj brat Franc je Voranca zelo upošteval. Navezan na domačo grudo kot Voranc, je zelo cenil njegovo literarna dela, ker iz njih odseva poezija domačih koroških krajev. Bil je drugače redkobeseden, toda kadar sva govorila o Vorancu, se je sprostil. V takem pogovoru me je nekoč vprašal, ali vem, kaj nam Voranc pomeni. Ker nisem takoj odgovoril, saj pa tudi časa ni bilo za to, je vesel rekel: »Voranc je velik pisatelj. On zna pisati. Če bereš samo njegovo črtico „Jirs in Bavh“, čutiš, kako gnoj diši. Hvala bogu, da imamo tudi mi koroški Slovenci svojega zastopnika v pestri družini slovenskih pisateljev. Ali veš, kaj to pomeni?« No, saj pa je bil lahko vesel. Pomagal mu je iz začetnih težav, preskrbel mu je s pomočjo dr. Janeza E. Kreka pri deželnem odboru v Ljubljani štipendijo za šolanje v združni šoli v Ljubljani, na njegovo pobudo mu je tudi Mohorjeva družba v Celovcu pred prvo svetovno vojno tu in tam poslala kako denarno pomoč, ko je bil na Dunaju v šoli.

Ko je bil Voranc še na Prežihovini, sem ga obiskal z župnikom Serajnikom (župnik v njegovi Jamnici). Prav lepo naju je sprejel. Takrat je živela še njegova mati. Ko me je zagledala in spoznala, me je objela in rekla: »Lenin najmlajši!« Moji materi je bilo namreč ime Helena in sta bili svoj čas dobri prijateljici in v sorodu. Ko se je župnik Serajnik poslavljaj, mu je Voranc rekel: »Gospod župnik, le pridite še kaj pogledat, nič vas naj ne moti, midva se bova vedno razumela.« Mene je obdržal na kosilu. Ker sem mu rekel, da ga ne maram motiti pri njegovem delu, poleg tega pa ima tako stalno obiske iz Ljubljane in drugod, je dejal, da se po tolikih letih, odkar se nisva videla, le spleča malo pogovoriti. »Veš, za južino bodo koroški štruklji in solata, mošta pa tudi ne bo manjkalo,« je dejal. Res ga je h kosilu prinesel cel vrč. Pa kakšnega! Takega imajo le na Koroškem. Ko sva se pomenila o enem in drugem, sem se po kosilu hotel posloviti, toda ni me pustil nikamor. »Boš že šel, saj te bom pospremil!« Šele ob dveh popoldne sva odšla, toda ko sva prišla na rob gozda, kjer je imel svojo klop z razgledom na Uršljo goro, sva sedla. Zanimalo ga je, koliko otrok imam in koliko so stari, zanimalo pa ga je tudi, kako sta se učili njegovi hčerki Vida in Micka (on je bil tiste čase v emigraciji). Z mojo ženo sva namreč učila obe, ko sva bila nameščena v Kotljah. Med pogovorom je nenadoma rekel ves žalosten: »Zorko, poglej našo Uršljo goro! Če bo šlo tako naprej, bo kmalu čisto gola. A so zirani (nori) ali kaj?« Takrat so namreč sekali gozdove brez vsakega načrta. To ga je sila bolelo. Nato je šel z menoj po bližnjici čez Preški vrh vse do tja, da sva zagledala Ravne.

Pred volitvami v skupščine

USTAVNE SPREMEMBE

Večini je še ostala v spominu tista široka in zanimiva razprava pred petimi leti o novi ustavi. Ker ustava ni predvsem programska, temveč tudi odraža življenje, je že kmalu po sprejetju prihajalo do pobud za njeno spremembo. Tako so že spomladi 1967. leta ustavo dopolnjevali z amandmaji. Močno izražena pa je še naprej ostala potreba po temeljitejši in preciznejši spremembi nekaterih ustavnih določil; odnosi federacija-republike, republika-občine in občina-krajevne skupnosti. Zato tudi letošnje spremembe ustave marsikoga ne bodo povsem zadovoljile, saj so le revizija in ne radikalen poseg v njene določbe, kot je bilo pričakovati. Mislimo, da je tako tudi bolje. Pri temeljitejši spremembi ustave bi šlo namreč za izredno občutljiva vprašanja, ki jih v kratkem času ne bi bilo mogoče niti spoznati, kaj šele, da bi mogla biti zadovoljivo spremenjena. Kljub temu so nekatere rešitve revolucionarne in sledijo samoupravnemu razvoju ter mednarodnim odnosom. Ustava je namreč program sistema. Življenja zato ne more zapirati tesno v krog, mora pustiti prostor zakonodaji, resolucijam, priporočilom in podobnim družbenim posegom. Tega pa sedanja ustava dostikrat ni dajala. Življenje je namreč pestro, razvojna dinamika pa zahteva sprotno uravnavanje njegovega toka.

Letošnje pobude za spremembo slovenske in jugoslovanske ustave segajo zato na področje sestave skupščine, na področje zakonodajne iniciative, trajanje mandata skupščine, v odnose s federacijo, urejujejo ponovno izvolitev, govore o organih upravljanja v delovnih organizacijah, delitvi dohodka v delovnih organizacijah, uvedbi prisilne uprave v zavodih, o določanju virov in vrst dohodka, pravicah in dolžnostih na področju narodne obrambe ter še o nekaterih področjih.

Odločilno in revolucionarno ter z dosti sprememb segajo pobude v volilni sistem. Pomladanske volitve bodo zato ponovno spremenjene in bodo pomembno družbeno-politično dejanje naših ljudi in pogled v preteklo mandatno obdobje, hkrati pa pregled novih nalog. Imamo še namreč dosti načrtovanih nalog. Zato je prav, da začnemo volitve razumevati kot dogovor glede nalog in ne kot prihod na volišče, ki zahteva določeno delo in določen odstotek udeležbe.

Večje spremembe doživlja sedanji sestav skupščin. Nekateri vseeno ne bodo zadovoljni. Zadovoljni ne bodo tisti, ki so zahtevali racionalizacijo skupščinskega dela z zmanjševanjem zborov in s tem zmanjševanje števila poslancev, nezadovoljni pa bodo tudi vsi, ki so zahtevali, da bi naj bili zbori delovnih skupnosti nekakšni de-

lavski sveti za posamezna področja družbenega dela.

Kaj pa je vseeno v prid bodočemu razvoju in čistejšim odnosom v naši družbeni skupnosti?

1. Odnosi republika — federacija bodo čistejši. Odpraviti bo potrebno, kot je dejal eden izmed zveznih poslancev, dajanje republiki in drugim neizpolnjene menice v podpis. Tudi za narodno obrambo misli tako, ko postaja s predvidenimi spremembami tudi pristojnost republik.

V čem je zveza kljub nekaterim sedanjim ustavnim določbam presegla svoj okvir? Predvsem s svojo normativno dejavnostjo. S popolnimi zakoni, ki so zahtevali in podobno, čeprav naši ljudje uresničujejo vse svoje suverene pravice v republiki.

2. V razčiščevanju odnosov republika — federacija so najbolj izstopila vprašanja družbeno-ekonomskega sistema, področje družbenih služb, notranjih zadev in pravosodja. Vse to bo imelo za posledico drugačno zakonodajno funkcijo zveze, odpravljena bo zato vrsta stvari iz njene izključne pristojnosti.

3. Ustrezno predvidenim spremembam se menja tudi funkcija zbora narodov, ki postaja resnični predstavnik narodov in narodnosti Jugoslavije. Sedanji zbor je bil namreč bolj formalna manifestacija jugoslovanskih narodov in ostalih narodnosti. Saj so pomembne odločitve sprejemali drugi zbori, voljeni odvisno od števila prebivalcev v republikah. Preglasovanje in sprejemanje manj ustreznih odločitev za skupno bit vseh narodov in narodnosti je bilo zato mogoče in je do njih tudi večkrat prišlo.

Sestav skupščine SR Slovenije bi po predlogih bil približno tak:

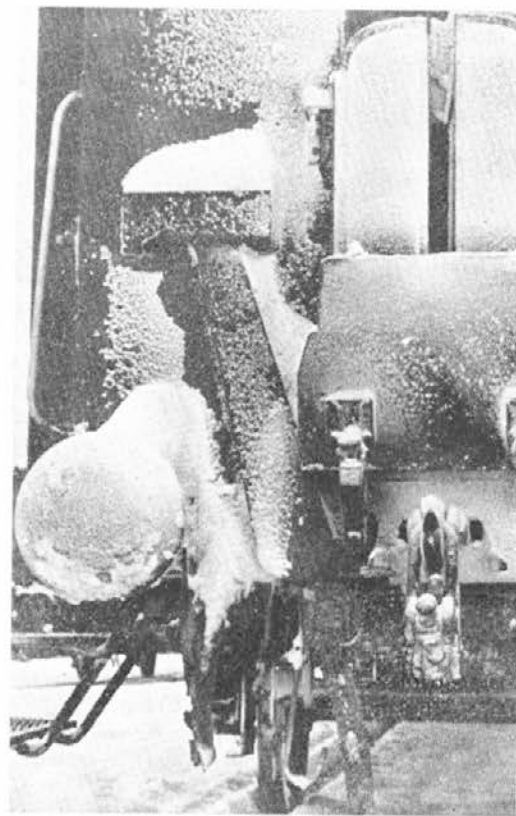
a) Republiški zbor ostane kot predstavnik občanov, naroda in narodnosti v republiki, zmanjša pa se njegovo število za 45 poslancev.

b) Namesto organizacijsko-političnega zbora je predlagan zbor občin s 60 poslanci (število občin) z nalogo, da predstavlja v republiki občine in občana kot pripadnika te osnovne družbeno-politične skupnosti pri nas.

c) Zbori delovnih skupnosti za področje gospodarstva, prosvete in kulture ter za zdravstvo in socialno politiko ostanejo. Še naprej bi zastopali v našem najvišjem predstavniškem organu omenjena področja družbenega dela, kjer se naj zaradi družbenih protislovij, različne razvitosti in različnih pogledov razčiščujejo vprašanja, preden pridejo na glasovanje v splošni (republiški) zbor. Dve plati sta tu prisotni:

— ločeno zastopanje področij družbenega dela poraja v skupščini različne poglede na isti problem, različna stališča in tudi daljšo, dražjo ter težjo pot do skupnih rešitev. Nekatere zборе neupravičeno primerjajo s srednjeveškimi cehi.

— Razpravljanje v enem zboru (različnost problematike) bi zahtevalo skoraj univerzalno znanje in informiranost poslanca. Zbor bi moral biti številnejši, večja bi bila profesionalizacija poslancev, ob tem pa bi

Umetnica zima

se oddaljevali načelu soodločanja občanov, neposrednosti naše samouprave in podobno.

Sedanji taki zbori delovnih skupnosti niso idealna perspektiva in bodo v praksi doživljali spremembe. Strokovnost v skupščini bo namreč morala prihajati iz drugih samoupravnih struktur — skupnosti izobraževanja, skupnosti socialnega zavarovanja, skupnosti proizvajalcev in podobno.

V sestav občinske skupščine ustavne spremembe ne vnašajo novosti. Ostaja še naprej možnost za ustanovitev več zborov (posamezna področja družbenega dela), spremeniti in prilagoditi pa bo potrebno občinski statut.

VOLITVE

Kot je že povedano, segajo spremembe najgloblje doslej v volilni sistem in v določanje predvolilne vloge Socialistične zveze.

V bistvu pravica kandidiranja Socialistične zveze ni nova, novo je to, da sedaj to »sme«. Socialistična zveza s tem ni dobila monopolne pravice na kadrovskem področju. Tudi ne pomeni, da se kadrovska vprašanja zapirajo v organe Socialistične zveze. Novo je torej to, da so Socialistična zveza in druge družbene organizacije javno prevzele obveznost prizadevati si za določeno politiko in s tem v zvezi za ustrezen sestav skupščine. Skupščina bo morala namreč v bodoče prevzeti vrsto obveznosti in nalog, pri tem pa dosti bolj skrbeti za vez z občanom-volivcem.

V ravenski občini bosta delovali občinski in krajevne konference Socialistične zveze ter sindikat, bo pa približno tako:

— odbornikom in poslaneom vseh zborov skupščin poteče mandat. Potrebno bo torej izvoliti 60 odbornikov občinske skupščine in 5 ali 6 (republiški zbor 2) poslancev v republiško skupščino. V zvezni volilni enoti, ki je doslej obsegala 5 občin, pa še 5 poslancev zborov zvezne skupščine. Vo-

Do tja bi prišel sam v dobrih dvajsetih minutah, z Vorancem pa sva za to pot porabila debelo uro. Med potjo je hotel zvedeti še to in ono, zato nama je čas tako hitro minil. Takrat sem ga videl zadnjič.

Zorko Kotnik

litve in predvsem kadrovske priprave nanje bodo torej obširne.

Vsi odborniki in poslanci bodo izvoljeni za štiri leta. Dosedanja menjava polovice poslancev in odbornikov namreč ni opravičila pričakovanj:

— vsaki dve leti je bilo v volilni proces zajetih približno 80 % volivcev in ne polovica;

— kontinuiteta v delu skupščine — prenašanje navad, izkušenj in zato boljše delo — se ni uresničilo.

Novi mandat bi torej trajal 4 leta z možnostjo ponovne izvolitve za naslednja 4 leta v katerikoli zbor in nič več. »Kroženje« s tem ni več mogoče kot doslej, ko je bila pri petih zbora omejena le ponovna izvolitev v isti zbor.

V osnutku volilnega pravilnika naše občinske konference smo v družbeno-političnih izhodiščih predvolilnih priprav opredelili Socialistično zvezo, sindikat in druge organizacije do volitev in občanov ter delovnih ljudi. V osnutku pravilnika — po javni razpravi bo januarja 1969 sprejet na seji občinske konference Socialistične zveze — so postavljena tudi merila za bodočega odbornika in poslanca. Povedano je, da se bomo javno zavzemali za ljudi: — ki so za samoupravo in delitev dohodka po delu,

— ki so za družbeno reformo in odgovorno izvršujejo svoje poklicno in družbeno politično delo,

— ki so ugledni in voljni izvrševati prevzeto funkcijo,

— ki niso bili kaznovani zaradi kriminala, kršitve samouprave ali političnega delovanja proti naši družbeni ureditvi.

Kratko povedano: v občini bo 11 kandidacijskih konferenc Socialistične zveze (konference bodo štejele od 40 do 150 in več ljudi), na katerih bodo kandidirani predlogi za odbornike, predlagani poslanski kandidati za republiški zbor in zbor občin in izvoljeni člani občinske kandidacijske konference. Krajevne kandidacijske konference bodo sklicali: krajevni odbor SZDL, sekretariat ali aktiv ZK v kraju, ZM, ZB, svet krajevne skupnosti in drugi, tako bo že ob odločitvi za sklic konference zastopan dokaj širok interes.

V delovnih organizacijah bo sklical 32 kandidacijskih konferenc občinski sindikalni svet. Podobno kot v krajevnih kandidacijskih konferencah Socialistične zveze bodo kandidacijske konference v delovnih organizacijah kandidirale odbornike zbora delovnih skupnosti, predlagale možne kandidate za vse tri zbornice delovnih skupnosti republiške skupščine, izvolili pa bodo tudi člane občinske kandidacijske konference.

OBČINSKA SKUPŠČINA

Dobro leto in pol trajajoči mandat občinske skupščine in njenih svetov ter drugih voljenih organov je delna priložnost, da vsaj površno ocenimo njeno delo.

V svojem delu se je skupščina srečala s številnimi težavami. Reformna leta so za naše izrazito enostransko gospodarstvo v občini izredno »suha«. Posledice so večstranske. Prvič je prišlo do ogromnega izpada proračunskega denarja. Šolstvo je bilo močno prizadeto, zdravstvu manjka za osnovno delo, anuitete za zdravstveni dom

in bolnišnico bo potrebno plačati itd. V takem položaju je bilo skupščini tudi težko voditi perspektivnejšo politiko.

Skoraj po vrsti so usahnili družbeni dogovori za pristanje denarja — investicije v šolske objekte in naprave ter za kulturo. Vse to bo ta skupščina morala še v tem mandatu perspektivno rešiti.

Nekaj številčk imamo za občinsko skupščino: ugodno izobrazbeno in poklicno je sestavljena. V skupščini je namreč 13 odbornikov z visoko ali višjo ter 32 s srednjo izobrazbo!

V skupščini so prav tako ugodno zastopani poklici:

ekonomistov, inženirjev in pravnikov je 7, 5 je profesorjev in učiteljev, 13 tehnikov, 15 delavcev, 8 kmetov, 5 uslužbencev in 2 upokojenca.

Kljub ugodni izobrazbeni in poklicni sestavi skupščine pa z njenim delom ne moremo biti povsem zadovoljni. Izračunali

Franc Čegovnik

Delovno varstvo v železarni Ravne l. 1968

Poročilo smo sestavili na podlagi razpoložljivih podatkov o delovnih nezgodah in drugih evidenčnih podatkov s tekočim datumom 23. decembra 1968, dodatno pa smo do zaključka leta prognozirali še nekaj nezgod, tako da se poročilo lahko smatra kot zaključno z dnem 31. decembrom 1968. Enako velja za podatek števila izgubljenih dni zaradi nezgod, ki je za mesec december le poprečno ocenjen.

Zaključni podatki o delovnih nezgodah nam torej povedo, da se je med letom 1968 pripetilo pri delu v našem podjetju, na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma skupno 167 delovnih nezgod. V odstotkih na stalež zaposlenih znaša pogostost nezgod 5,13 %

Samo pri delu v podjetju se je poškodovalo 162 oseb ali 4,98 %, na poti od doma do delovnega mesta in obratno pa 5 oseb ali 0,15 %.

Primerjava teh podatkov z letom 1967, v katerem so bili rezultati o varnosti dela v našem podjetju izredno uspešni in v svoji panogi industrije brez konkurence, nam rezultat prikazuje malenkostno poslabšanje v

smo namreč, da je le slabih 10 % svojih točk dnevnega reda posvetila globlji in zahtevnejši problematiki (gospodarstvo, kultura, šolstvo, zdravstvo), preostalih 90 % so bile na dnevnem redu rutinske razprave in obravnava ter sprejem odlokov. Vse to ni niti krivda skupščine same — njenih odlokov je le 22 % — temveč je sprejemala odloke po naročilu višjih organov. Torej je približno 80 % točk dnevnih redov in seveda tudi ogromno časa posvetila kot izvršilni organ višjih predstavniških in izvršilnih teles. Nič vzpodbudna za skupščino in razvoj samouprave ni taka ugotovitev.

Več bomo o delovanju občinske skupščine in njenih svetih povedali v posebnem pregledu. To tu je le nekaj številčk, ki pa zaslužijo za objektivnejšo podobo več razlage in določeno primerjanje.

Milan Zafošnik

letu 1968. Število vseh nezgod se je povečalo od 145 na 167 ali za 22 primerov, kar znaša v odstotkih na poprečni stalež zaposlenih le 0,57 %.

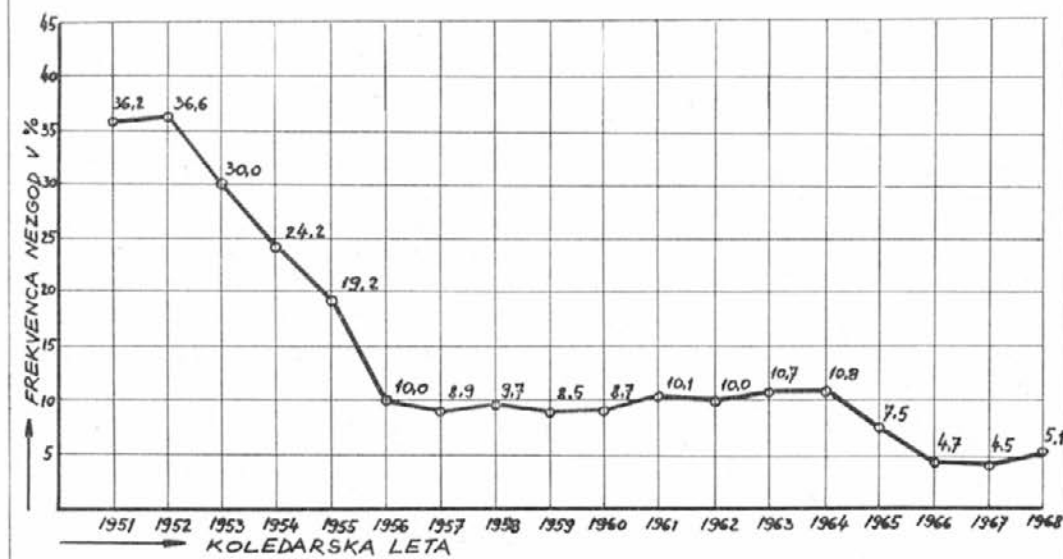
Število nezgod, ki so se pripetile samo pri delu v podjetju, se je povečalo proti 1967. letu od 126 na 162 primerov, torej za 32 primerov, kar znaša v odstotkih na poprečni stalež zaposlenih 1,04 % več.

Število nezgodnih primerov na poti se je v primerjavi z 1967. letom znižalo od 19 na 5 primerov, kar predstavlja zmanjšanje v odstotkih na poprečni stalež od 0,61 % na 0,15 %.

Zaradi skupnega porasta delovnih nezgod v 1968. letu se je spremenil tudi podatek, »ponesrečil se je vsak x delavec« proti 1967. letu od 22,0 na 19,4 ali za 2,6. Glede na navedene podatke moramo posebej poudariti, da to neznatno povečanje delovnih nezgod v letu 1968 (0,57) ne predstavlja neuspeha, kajti zavedati se moramo, da je bil v tem pogledu dosežen v naši železarni v zadnjih štirih letih ogromen uspeh in da je pogostost nezgod bila še v 1964. letu 10,8 %. Tako je tudi podatek 5,13 % rezultat velikega uspeha var-

POGOSTOST DELOVNIH NEZGOD V ŽELEZARNI RAVNE OD 1951 LETA

nosti dela, s katerim se lahko ponašajo redka metalurška podjetja, tudi tista z razvitejšo tehnologijo v inozemstvu.

V splošnem se kaže v letu 1968 tendenca povečanja pogostosti nezgod tudi v drugih podjetjih združenja jugoslovanskih železarn. Vendar s točnimi zaključnimi podatki o tem še ne razpolagamo, ker je združenje jugoslovanskih železarn uspelo pripraviti te podatke šele do zaključka tretjega kvartala 1968. leta.

Pri mesečnem ugotavljanju in evidentiranju delovnih nezgod v našem podjetju ni bilo opaziti v nobenem izmed koledarskih mesecev posebnega odstopanja — izrazitega povečanja ali zmanjšanja pogostosti nezgod. Najugodnejši mesec je bil februar, ko se je pripetilo le 7 nezgod, najslabši pa mesec september, v katerem se je pripetilo 21 nezgod. V poprečju je bilo na mesec zabeleženih 13,5 nezgod.

Pogostost delovnih nezgod v posameznih obratih primerjamo med seboj in proti 1967. letu le po številu nezgodnih primerov, ker še nimamo na razpolago izračunanih števil povprečnega staleža zaposlenih.

Po številu nezgod prednjači obrat livarne z 32 nezgodami, kateremu sledijo obrat topilnice s 30 nezgodami, kovačnica z 20 nezgodami, valjarna z 19 nezgodami, mehanična delavnica s 15 nezgodami, strojni remont z 12 nezgodami itd.

Ti podatki med seboj niso primerljivi realno, ker je število zaposlenih pri vsakem obratu drugačno. Bolj realna je primerjava uspešnosti dela vsakega obrata s podatki iz prejšnjega leta.

Izrazito izboljšanje je dosegel obrat valjarne, kjer je padlo število nezgod kar za 13, v obratu jeklovlek pa se je znižalo od 2 na 1.

V drugih obratih se je število nezgod povečalo takole: topilnica za 9, livarna za 5, kovačnica za 4, termična za 4, vzmetarna za 1, elektroremont za 2, strojni remont za 5, gradbeni remont za 2, promet za 1, TKR za 2 in predračunska za 6. Obrati mehanične obdelovalnice, energetske in inv. vzdrž. skupina so obdržali enako stopnjo varnosti iz preteklega leta.

Povečano število nezgod v obratu topilnice je v povezavi z razširitvijo dela, saj je v drugem polletju pričela obratovati v novi topilnici 40 t elektr. obločna peč, na katero odpade 6 delovnih nezgod. V bodočih statističnih poročilih se bodo podatki iz nove topilnice prikazovali ločeno. Glede na ugotavljanje vzrokov nezgod v obratu topilnice bo potrebno pri razporejanju delavcev v ta obrat posvetiti več pozornosti izbiri ljudi z dobro telesno konstitucijo in potrebnimi delovnimi izkušnjami.

ANALIZA NEZGOD PO VZROKIH

Za uspešno preprečevanje delovnih nezgod je najvažnejše, da natančno analiziramo de-

lovno mesto, delovne operacije, ocenimo vse faze, v katerih nastopajo nevarnosti in pomanjkljivosti, ter jih odpravimo ali o njih seznanimo tu zaposlene delavce.

Vedno vsake napake ali nevarnosti vnaprej ne moremo predvideti ali od te ne pričakujemo posledic nezgode, zato preventivno ukrepamo šele po nastali nezgodi.

V obeh primerih je lahko naše delo uspešno le, če ugotovimo pri analitičnem ocenjevanju delovnega mesta ali raziskovanju nastalih nezgod prave vzroke, ki lahko privedejo do nezgode ali so jo povzročili, da se tako z ustreznimi ukrepi zavarujemo proti podobnim novim nezgodam. Vzroki nezgod so v grobem razdeljeni na dve skupini. V prvo spadajo materialni, v drugo pa osebni vzroki. Znano je, da je osebnih vzrokov pri našem delu, za katere je kriv človek ali oseba zaradi psihične pomanjkljivosti ali neprimerne vođenja, na delovnem mestu veliko več.

V splošnem se ocenjuje, da je osebnih vzrokov pri nas 80 do 90 %, materialnih, med katere spadajo tehnične pomanjkljivosti delovnega okolja in slaba organizacija dela, pa 10 do 20 %.

V deželah z visoko zavestjo delovne in varnostne discipline je to razmerje ravno obratno ali pa je še večje v škodo materialnemu vzroku.

Analiza delovnih nezgod v našem podjetju nam za 1968. leto pove, da je bil naj-

pogostejši vzrok za nezgode še vedno nesmotrn in nezanesljiv način dela pri posamezniku-poškodovancu. Zaradi tega vzroka je bilo 46 primerov nezgod ali 27,75 %. Zaradi kršitve predpisov o varnosti, ker delavec ni poznal nevarnosti ali ni bil o njih poučen, zaradi prevelike naglice pri delu in nediscipliniranosti je bilo 28 primerov nezgod ali 16,77 %. Motnje in napake v tehnološkem procesu so povzročile 26 primerov nezgod ali 15,57 %. Neprimerna ali nekvalitetna osebna zaščitna sredstva so bila 15-krat vzrok nezgode ali 8,98 % od vseh. Nevaren način dela je povzročil 8 nezgod ali 4,79 %. Prav toliko nezgod so povzročili tudi stroji, ki niso brezhibno delovali. Slaba organizacija skupinskega dela je povzročila 7 nezgod ali 4,19 %.

Pomanjkljive, neprimerne in premajhne poklicne izkušnje delavcev so povzročile 5 nezgod ali 2,99 %.

5 vzrokov nezgod je bilo tudi zaradi neuporabe razpoložljivih osebnih zaščitnih sredstev. Ostali nepredvideni vzroki, ki pa še niso omenjeni, so povzročili 8 nezgod ali 4,79 %.

Iz ugotovljenih vzrokov analiziranih delovnih nezgod smo ugotovili, da bi z boljšo strokovnostjo dela ter upoštevanjem varnostnih predpisov ter z boljšo varnostno tehnološko in delovno disciplino izostala marsikatera nepotrebna delovna motnja in poškodba.

Potrebno je izvajati ukrepe poučevanja in izobraževanja delavcev in voditeljev dela, da bo vsak izpolnil tisto dolžnost, ki jo ima v zvezi z varnostjo dela do samega sebe in do svojih sodelavcev. Ti ukrepi so obvezni za tiste osebe, ki ne glede na delovno zadolžitev opravljajo dela v prostorih ali delovnih, kjer so povečane nevarnosti za življenje in zdravje ljudi.

ANALIZA NEZGOD PO ZUNANJIH VZROKIH

Razčlemba 167 delovnih nezgod po »zunanjih vzrokih« ali virih nam prikazuje naslednjo sliko:

Največ je bilo padcev predmeta na človeka — 56 primerov ali 33,53 %. Delovni stroji so povzročili ali bili vir nezgod v 22 primerih, kar znaša 13,17 %. Ročno in mehansko orodje je bilo vir 14 nezgod ali 8,38 odstotka.

Zaradi padcev oseb na istem nivoju je bilo 13 nezgod ali 7,78 %. Zaradi vdora ali padca tujega telesa v oko in njegovo okolico je bilo prav tako 13 nezgod ali 7,78 %.

Ročni transport materiala je bil vir v 9 primerih nezgod ali 5,39 %. Vroče jeklo v 8 primerih ali 4,79 %. Ostali material v 6 primerih ali 3,59 %. Promet v podjetju in promet izven glavnih cest v 4 primerih ali 2,40

Prekle in stolpnice

odstotka, prav toliko tudi plamen pri pečen. Vroča škaja v 3 primerih ali 1,80 %. Vrele snovi, razjedajoče kisline ali pare v 2 primerih ali 1,20 %. Za po eno nezgodo ali 0,60 odstotka je bila izvor pretirana toplota ali sončno žarčenje.

Ostalih nepredvidenih zunanjih vzrokov je bilo 6 ali 3,59 %.

Ugotavljamo, da se je v drugi polovici leta 1968 stalež zaposlenih hitro povečeval. V poprečju se je v tem obdobju povečal za 68 sodelavcev. Za mlade delavce pa je znano, da so bolj izpostavljeni nevarnostim poškodb. To nam potrjuje tudi podatek v času zaposlitve poškodovanih, iz katerega je razvidno, da se je do 6 mesecev dela poškodovalo kar 36 delavcev.

Po času zaposlitve pred nezgodo je razpredelnica takšna:

	primerov	%
manj ko 1 mesec	8	4,79
od 1 do 3 mesecev	13	7,78
od 3 do 6 mesecev	15	8,98
od 6 do 12 mesecev	7	4,19
od 1 do 3 let	41	24,56
od 3 do 5 let	25	14,97
od 5 do 10 let	28	16,77
od 10 in več let	30	17,96
Skupaj	167	100,00

Do enega leta zaposlitve pred nezgodo se je poškodovalo 43 delavcev, kar predstavlja 25,75 %. Pa tudi odstotek med 1 do 3 let dela 24,56 % je visok. Glede na počasno naraščanje zaposlenosti v obdobju zadnjih 3 do 4 let, ko se je v poprečju od 1965. leta ta povečala samo za 61 sodelavcev, poškodovancev s časom zaposlitve do treh let dela pa je bilo v letu 1968 skupno kar 84, je nevarnost pri teh delavcih vsekakor zaskrbljujoča. Razumljivo je seveda tudi, da je bilo število novo sprejetih v istem obdobju višje, ker je vsako leto podjetje zapustilo večje število delavcev.

Ugotovitev sorazmerno visokega števila poškodb pri delavcih s krajšim časom zaposlitve nas jasno opozarja na to, da je potrebno v podjetju v bodoče posvetiti večjo pozornost pravilni razporeditvi pravega človeka na pravo delovno mesto ter mu na tem delovnem mestu nuditi več pomoči glede strokovnosti in varnosti dela.

Te naloge so na delovnih mestih poverjene neposrednim voditeljem in organizatorjem dela — torej predelavcem in mojstrom, zato tudi tu apeliramo na njih, da mora biti njihova skrb za delavca vsaj tako velika kot »skrb za proizvodnjo«, ker je napredek v realizaciji, produktivnosti, storilnosti in kakovosti prvenstveno odvisen od delovne sposobnosti človeka.

Težišče nezgod delavcev s krajšim časom zaposlitve v letu 1968 nam potrjuje tudi procentualna udeležba ponesrečenih udeležencev v starostni strukturi, ki je naslednja:

	primerov	%
do 20 let dela	30	17,96
od 20 do 25 let	39	23,35
od 25 do 30 let	32	19,16
od 30 do 35 let	20	11,98
od 35 do 40 let	19	11,39
od 40 do 45 let	5	2,99
od 45 let dalje	22	13,17

Iz razpredelnice je razvidno, da je relativno visoko število nezgod pri mlajših delavcih, pri starejših pa nižje.

Posebno mladi delavci do starosti 25 let so se pogosto poškodovali — kar v 69 primerih ali 41,31 %. Upoštevati moramo tudi, da je poprečna starost delavcev v našem podjetju večja pri mlajših, vendar se je v preteklem in prejšnjih letih kazala tendenca večjega števila poškodovancev med starejšimi delavci. V tem letu pa se je situacija obrnila v škodo mlajšim delavcem.

KVALIFIKACIJSKA STRUKTURA PONESREČENCEV

Poškodovano se je največ nequalificiranih delavcev, kar 67 ali 40,12 %. Sledijo polqualificirani — 54 ali 32,33 %, kvalificirani 45 ali 26,95 %. Med visoko kvalificiranimi delavci ter umskimi delavci s srednjo, višjo in viso-

PREGLED DELOVNIH NEZGOD, NEZGOD NA POTI IN TEŽKIH NEZGOD ZA LETO 1968 PO MESECIH

Mesec	Poprečni stalež		Število nezgod		Odstotek		Težke delovne nezgode
	mesečno	skupaj od začetka leta	mesečno	skupaj od začetka leta	mesečno	skupaj od začetka leta	
januar	3169	3169	13	13	0,41	0,41	1
februar	3172	3170	7	20	0,22	0,63	1
marec	3176	3172	12	32	0,38	1,01	
april	3183	3175	12+1	44+1	0,40	1,41	
maj	3195	3179	12	56+1	0,38	1,79	
junij	3198	3182	13+2	69+3	0,47	2,26	1
julij	3257	3192	11	80+3	0,34	2,60	1
avgust	3298	3205	18	98+3	0,55	3,46	1
september	3326	3219	21	119+3	0,63	3,78	
oktober	3354	3232	15	134+3	0,45	4,23	1
november	3346	3242	14+1	148+4	0,45	4,68	
december	3310	3250	14+1	162+5	0,45	5,13	
skupaj	—	3250	—	162+5	—	5,13	5

Opomba:

+ pomeni nezgodo na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma.

Podatki za mesec december so ocenjeni po predvidevanju.

ko izobrazbo je bil le 1 primer delovne nezgode ali 0,60 %. Ti podatki potrjujejo splošno znano varnostno pravilo, da je dober strokovnjak le tisti delavec, ki pri delu nikoli nima nezgode.

Premajhna strokovnost v poklicu prezira nevarnosti in pomanjkljivosti pri delu, zaradi katerih se taki delavci sami izpostavljajo večjim možnostim poškodb. Gotovo pa so vzroki za pogostejše nezgode pri nequalificiranih delavcih v naravi dela ter v nizki in počasni stopnji odprave delovnih postopkov, ki zahtevajo od njih večje fizične obremenitve in napore ter premajhnega in nepravilnega vzdrževanja potrebnih sredstev za delo.

NEZGODE PO DNEVIH V TEDNU IN UTRUJENOSTI

Pri večletnem zasledovanju nezgod po dnevih v tednu in utrujenosti nismo našli nobene prave zakonitosti, ki bi nas opozorila, v katerem času dela je nevarnost za nezgode večja in v katerih dnevih so nezgode pogostejše.

Pričakovali bi sicer lahko, da pri intenzivnem in stalnem delu koncentracija večkrat popusti in so v tem času dispozicije za nezgode večje. To bi lahko bilo v drugi polovici delovnega časa ali po malici in v podobnih obdobjih, vendar kaže, da pri nas take stalnosti dela ni nikjer, zaradi česar dobimo iz analiziranih nezgodnih primerov vsako leto drugačne rezultate. V 1968. letu nam podatki o nezgodah po utrujenosti pokažejo največjo gostoto: po prvi uri dela 32 nezgod, po drugi uri 26 nezgod in po tretji uri 25 nezgod, kar je v nasprotju s pričakovanim. Po četrti uri, v kateri je tudi malica, pogostost pade na 14 nezgod, po peti uri naraste na 21, po šesti uri na 20, po sedmi uri pa pade na 14 nezgod. Pred prvo uro dela je bilo skupno 11 nezgod, po 8 uri pa 4.

Pričakovana razvrstitev nezgod po dnevih v tednu bi lahko bila: največ nezgod v ponedeljek in petek. Zaradi spremenjenega ciklusa dela v osnovnih obratih to pri nas ne velja več. Nezgode so po dnevih za 1968. leto razporejene takole:

sreda 31, petek 29, ponedeljek 28, torek 25, četrtek 24, sobota 20 in nedelja 10 nezgod.

NEZGODE PO VRSTAH IN PO DELIH TELESA

Po vrstah poškodb je bilo največ udarcev in zmečkanin 90, sledijo opekline 19, prelomi 18, očesni 12, urezi in ubodi 8 ter druge poškodbe 20.

Udarci in zmečkanine ponovno prednjačijo, saj je to tudi razumljivo glede na specifičnost dela pri nas. Na drugem mestu so opekline, ki so od lanskega leta nekoliko narasle, sorazmerno veliko je tudi prelomov kosti. Število očesnih poškodb je ostalo v poprečju enako kot prejšnja leta, so pa posledice teh

po navadi težje, zato je bilo zavarovanje proti njim še vedno premalo dosledno.

Zanimiva je tudi ugotovitev poškodb po delih telesa, iz katere je možno ugotoviti ali oceniti indirektno škodo, ki jo povzročajo delovne nezgode na zmanjšanje delovne zmožnosti pri poškodovancih.

Razpredelnica nezgod po delih telesa je naslednja:

	primerov	%
na zapestju rok	62	37,12
stopala	25	14,97
roke	24	14,37
noge	24	14,37
oči in ušesa	12	7,19
glava	10	5,99
telo	3	1,80
ostali deli telesa	7	4,19
Skupaj	167	100,00

Zelo veliko poškodb je bilo na zapestju rok — 37,12 %. Vsaka poškodba na zapestju zelo zmanjšuje funkcionalnost roke ne samo pri tistih delavcih, ki opravljajo ročna dela, temveč tudi pri delavcih, ki delajo s preciznimi aparaturnimi in avtomatskimi stroji, ki se v novejšem času čedalje bolj uveljavljajo.

Pri tem moramo opozoriti, da so poškodbe na zapestju pridobljene funkcijske motnje, ki nastanejo zaradi posledic ubodov, urezov z rezino in z žago, prelomov, izpahov, zmečkanin, opeklin, infekcij ter okvar živcev.

Za funkcijsko delovanje roke je posebno pomembno, da so zdravi prsti palec, kazalec in sredinec, ki so potrebni, da se lahko pri vsakem ročnem delu uporabijo fini, grobi in ključni prijem ter normalna oskrba z živci, ki omogočijo roki potrebni občutek za elemente tipanja, prijema, zagrabitve, vodenja, drsenja in obračanja.

Zato je pomembno tako za posameznega delavca kot za celotno družbo, da se pogoste funkcijske motnje rok, nastale pri poškodbah na delovnem mestu, preprečujejo z vsemi možnimi varnostnimi ukrepi.

Poškodbe na stopalih nog so takoj na drugem mestu. Nastale so zaradi padcev predmeta na prste nog ter povzročile lažjo in težjo invalidnost. Ugotavljamo, da so bili pogosti vzroki teh poškodb v pomanjkljivi uporabi predpisane zaščitne opreme in v slabi kakovosti zaščitnih čevljev z lesenimi podplati, ki se še vedno uporabljajo pri vročih delih v topilnici, livarni, kovačnici, valjarni in pri nekaterih drugih delih, zlasti pri nalaganju in razlaganju žarilnih peči in podobno.

Na splošno nas podatki o poškodbah tudi po drugih delih telesa opozarjajo na pomembnost dosledne uporabe razpoložljive osebne zaščitne opreme pri delu ter na pomembnost poučevanja in seznanjanja delavcev o nevarnostih in njihovih posledicah za delovno zmožnost, da se tako pri delavcih vzbudi zavest za izboljšanje osebne varnosti, discipline in potreba po bolj organiziranosti in strokovnem delu.

Zaskrbljujoč je tudi podatek o izgubljenih dneh zaradi nezgod, ki jih je bilo v letoš-

Tabela št. 2

STATISTIČNI PREGLED POGOSTOSTI DELOVNIH NEZGOD IN IZGUBLJENIH DELOVNIH DNI PO KOLEDARSKIH LETIH

Leto	Pov. štev. zaposl.	Štev. nezgod	%	Ponesr. vsak	Štev. izg. dni	Izp. dne zaradi nezg. na zaposl.	Izg. dne na nezgode
1951	1910	692	36,2	2,8	—	—	—
1952	1742	639	36,6	2,7	10741	6,15	16,8
1953	1780	534	30,0	3,3	9476	5,32	17,7
1954	1939	470	24,2	4,1	6305	3,20	13,4
1955	2133	410	19,2	5,2	7450	3,50	18,15
1956	2240	224	10,0	10,0	5547	2,40	24,7
1957	2226	199	8,9	11,2	4812	2,20	24,2
1958	2221	216	9,7	10,3	4735	2,10	21,9
1959	2237	190	8,5	11,8	4946	2,20	26,0
1960	2475	215	8,7	11,5	4845	1,95	22,5
1961	2576	258	10,1	10,0	6455	2,51	25,0
1962	2599	263	10,0	9,9	6467	2,49	24,6
1963	2753	295	10,7	9,4	7716	2,80	26,2
1964	3069	333	10,8	9,2	9336	3,04	28,0
1965	3189	240	7,52	13,0	6150	1,92	25,6
1966	3202	151	4,71	21,0	3855	1,20	25,5
1967	3197	145	4,56	22,0	3958	1,23	27,2
1968	3250	167	5,13	19,4	5079	1,56	30,4

njem letu kar 5079, to je za 1121 več od lanskega leta.

Iz tega izhaja, da odpade na 1 zaposlenega zaradi nezdod 1,56 izpadlih dni, na eno delovno nezdodo pa 30,4 izpadlih dni. V podrobnejši analizi bomo poizkusili vzroke tega povečanja ugotoviti. V grobem pa smo mnenja, da je izjemno visoko število izgubljenih dni zaradi samih delovnih nezdod nerealno in je v povezavi z odrazom slabosti splošne zdravstvene politike, ki se je posebej pokazalo v tem letu na našem območju. Pri tem gre za umetno zadrževanje obolelih oziroma poškodovanih delavcev v zavodih in bolnišnicah izven naše skupnosti socialnega zavarovanja ter nezaključevanja ocen zmoglosti za delo rehabilitiranih delovnih invalidov zaradi zagotavljanja finančnih sredstev.

Po drugi strani pa ugotavljamo, da smo imeli v celem letu le 5 registriranih nezdodnih primerov s težjimi posledicami. Od teh so bili 4 primeri poškodb na zapetju, en primer pa na stopalu.

Delavcu Avgustu Vožiču iz mehanične delavnice je odtrgalo palec desne roke. Bolan je bil skupno 18 delovnih dni.

Delavcu Rafaelu Ikovicu iz modelne mizarne je odrezalo kazalec leve roke v drugem sklepu, zarezalo sredinec v drugem sklepu in odrezalo palec v prvem sklepu. Bolan je bil skupno 50 delovnih dni.

Delavcu Adolfu Grobelniku iz livarne je odrezalo v prvem sklepu 3. in 4. prst. Bolan je bil skupno 18 delovnih dni.

Delavcu Antonu Polovšku iz topilnice je odrezalo sredinec v drugem sklepu in močno poškodovalo prstanec v drugem sklepu. Bolan je bil skupno 40 delovnih dni.

Tabela št. 3

POGOSTOST DELOVNIH NEZGOD PO OBRATIH ZA 1968. LETO

Obrat	1967	1968
Topilnica	20 + 1	28 + 2
Livarna	25 + 2	32
Kovačnica	16 + 1	20
Valjarna	28 + 4	19
Termična obdel.	1	4 + 1
Mehanska obdelov.	13 + 2	15
Vzmetarna	3	4
Jeklovlek	2	1
Energetski	+ 2	1 + 1
Elektro remont	1 + 2	5
Strojni remont	7	12
Gradbeni remont	+ 2	3 + 1
Promet	2	3
TKR	3 + 2	3
Predračunska	4 + 1	11
Inv. vzdrž. skupina	1	1
Skupaj	126 + 19	162 + 5

+ pomeni nezdodo na poti od doma do delovnega mesta in od delovnega mesta do doma.

Delavcu Čestimiru Jerabeku iz topilnice je prevrnjena kokila poškodovala stopalo. Zaradi tega je v bolniškem staležu že od 15. 10. 1968.

Skupno poprečje izostankov pri težkih nezdodah je 35 delovnih dni. Vse druge delovne nezdode lažjega značaja, ki jih je skupno 162, bi morale imeti čas izostankov z dela v poprečju znatno krajši.

Smrtnih in kolektivnih delovnih nezdod v tem letu ni bilo.

PROBLEMATIKA DELOVNIH INVALIDOV IN POKLICNIH BOLEZNI

Skupno je bilo v 1968. letu obravnavanih 41 primerov invalidnosti dela. Dokončno je bilo rešenih 19 primerov, ostalih 22 je v postopku, ker zdravljenje še ni zaključeno ali pa čakajo na odločbo invalidske komisije.

Od 19 primerov je bilo 18 delavcev premeščenih na novo delovno mesto, en delavec pa dela na starem delovnem mestu s skrajšanim delovnim časom.

Invalidnost dela pri dokončno zaključenih primerih je nastala:

- zaradi poklicnih bolezni 4,
- zaradi poškodb pri delu 2,
- zaradi drugih bolezni 13.

Delovni invalidi so bili premeščeni na primerna delovna mesta v okviru svojih obratov in s premetitvijo v druge obrate. Za delovne invalide so se našla primerna dela na pripravi vložka, v investicijski vzdrževalni skupini, na krožni žagi v valjarni, na delovnem mestu žerjavovodij, v jedrarni, v skladiščih materiala, nadzorni službi (vratarji), v špediciji. Dva delavca pa sta se med rehabilitacijo prekvalificirala za tehnologa in tehničnega risarja.

Poklicnih bolezni je bilo registriranih v letu 1968 5 primerov. Ker pri invalidnih primerih v postopku zdravljenje še ni zaključeno, obstaja možnost, da se bo med njimi pojavil še kakšen primer poklicnega obolenja.

TEHNIČNE UREDITVE V ZVEZI Z VARNOSTNO PROBLEMATIKO IN DRUGA PREVENTIVNA DEJAVNOST

— V obratu nove topilnice so bili zgrajeni novi higienski prostori — kopalnica, umivalnica, garderoba in jedilnica.

— Pri 40-t električni obločni peči v novi topilnici je bila montirana naprava za odsevanje plinov.

— V oddelku nove priprave peska in na stresalkah se je pričelo na napravah z delom hermetiziranja in odpraševanja.

— V obratih valjarne, livarne in čistilnice so se v skladu s temeljnim zakonom o varstvu pri delu izvršile periodične preiskave kemičnih in bioloških škodljivosti ter mikroklima v letnem in zimskem času.

— V obratu kovačnice so se hermetizirale žerjavne kabine na dveh žerjavih. Dela hermetizacije so v zaključni fazi.

— Dokončno se je uredila v prizidku kovačnice flemarska postaja in čistilnica polfabrikatov.

— V obratu valjarne v oddelku čistilnice se je izboljšalo odpraševanje.

— V srednji in lahki mehanski obdelovalnici se je uredilo ogrevanje prostorov s kaloriferji.

— Pred staro mehansko obdelovalnico se je uredilo skladišče paličastega železa.

— V obratih jeklovleka in v vzmetarni se je prav tako uredilo ogrevanje prostorov s pomočjo kaloriferjev.

— V obratu vzmetarne je bilo urejeno tudi odpraševanje pri brusilnih strojih.

Pri porabnikih goriv ter pri čistilnih napravah na 4 odzemnih mestih v območju železarne je tehnološki laboratorij kemičnega oddelka skupno z zavodom za varnost dela iz Maribora nadaljeval z meritvami koncentracij plina SO₂ in prašnih delcev v dimnih plinih.

Poleg omenjenih ukrepov je bilo v obratih železarne več manjših ali večjih tehnoloških izboljšav in tekočih vzdrževanj z namenom, da se zagotovi potrebna varnost zaposlenih.

Poskrbljeno je bilo tudi za kakovostno in količinsko osebno zaščitno opremo na vseh delovnih mestih glede na vrsto dela in nevarnosti ter za higiensko pijačo — vitaminski čaj, mleko in kavo v vseh upravičenih obratih.

V zdravstvenem domu Ravne so bili izvršeni naslednji zdravniški pregledi:

Za delavce pred sprejemom na delo 408 pregledov. Periodični pregledi so se opravljal za žerjavovodje, vzdrževalce na žerjavih, kurjače plinskih generatorjev, pleskarje in industrijske zidarje, delavce na pripravi peska v obratu livarne.

Skupno je bilo opravljenih 192 periodičnih pregledov. Za prvo pomoč in zdravljenje mikro poškodb je skrbela v železarni centralno organizirana postaja prve pomoči in reševalna služba.

POKLICNO IN VARSTVENO IZOBRAŽEVANJE

Pred sprejemom na delo je bilo v 1968. letu organiziranih 15 uvajalnih seminarjev, ki se jih je udeležilo 322 novo sprejetih delavcev.

Za žerjavovodje sta bila organizirana dva tečaja, ki se jih je udeležilo 58 delavcev. Uspešno je opravilo izpite 43 delavcev. Drugi tečaji in seminarji, ki so bili organizirani za delavce različnih strokov, so naslednji:

— za usposobitev na različna delovna mesta v obratu jeklovleka je bilo vključenih 32 delavcev. Usposobilo se je 29 delavcev;

— tečaja za prometno osebje se je udeležilo 30 delavcev, ki so vsi uspešno zaključili periodični izpiti;

— za kurjače ogrevnih peči so bili organizirani periodični izpiti. 24 udeležencev je izpite zadovoljivo opravilo;

— za vožnje z vilicarji v mehanični delavnici je bilo organizirano usposabljanje 4 delavcev, od katerih so se trije delavci usposobili;

— za potrebe priprave vložka v obratu topilnice se je usposobil 1 avtogeni rezalec;

— za delavce kvalitetne kontrole (TKR) je bil organiziran tečaj, ki še traja. Vanj je vključenih 40 delavcev;

— za gasilce in reševalce (9) so bili organizirani periodični izpiti, ki so jih vsi uspešno opravili.

Vse navedene tečaje in izobraževanje smo izvedli v okviru internega izobraževanja preko izobraževalnega centra.

Izobraževanje delavcev smo izvajali tudi pri zunanjih institucijah. Tako smo pri Zavodu za varjenje SRS usposobili v petih začetnih in dopolnilnih tečajih avtogenega varjenja 17 varilcev. Raznih strokovnih seminarjev, posvetovanj in kongresov, ki so jih priredile strokovne institucije v naši državi, se je udeležilo 45 naših strokovnih delavcev na 28 strokovnih izpopolnitvah.

Skupno je bilo vključeno v izobraževanje in izpopolnjevanje v strokovnem in varnostnem pogledu 527 delavcev, strokovne seminarje, posvetovanja in kongrese pa je obiskalo 45 strokovnih sodelavcev.

Fanika Korošec

Varstvo otrok sodelavk železarne Ravne ob prehodu na skrajšani delovni čas

V začetku leta 1968 se je pričelo v Železarni Ravne načrtno delo za prehod na nov delovni čas. S tem v zvezi so se postavljala v ospredje vprašanja določenih skupin, problemi neurejenega otroškega varstva, neurejena družbena prehrana itd.

Na pobudo vodstva kadrovske socialne službe železarne sem analizirala problem otroškega varstva v podjetju (diplomska naloga na višji šoli za socialne delavce v Ljubljani). Iz te analize želim objaviti nekatere povzetke, čeprav sprememba delovnega časa danes ni več tako aktualna kot tedaj, ko sem se analize lotila.

UVOD

Skrb za družino je postala v našem družbenem sistemu ena temeljnih obveznosti družbe in jo je poudarila že ustava iz leta 1946. Vendar je bila ta skrb na nekaterih področjih glede na možnosti zanemarjena.

Zlasti družbena skrb za otroke je v bližnji preteklosti močno zaostajala za razvojem drugih družbenih dejavnosti, in to je povzročilo občutno neskladje med dejanskimi potrebami družbe po varstvu in materialno osnovo otroškega varstva. Vzrok za nezadovoljivo stanje v otroškem varstvu niso bile zgolj omejene materialne možnosti, ampak tudi pomanjkljiva zavest družbene odgovornosti za nemoteno, zdravo rast in razvoj mlade generacije. Vzroki za to, da se večina zainteresiranih ljudi, staršev in tudi delavcev v strokovnih službah ne zaveda velike važnosti predšolske vzgoje otrok, so različni. Vzroki leže najprej v počasnem, zakasnelem razvoju predšolske pedagogike, ki si šele zadnja desetletja utira pot do jasnejših in teoretično prečiščenih pedagoških spoznanj. Pred tem so na področju predšolske vzgoje imeli glavno besedo zdravniki, ki so poleg nasvetov za pravilno nego dajali tudi nasvete staršem, kako ravnati s predšolskim otrokom. Prevladovalo je mnenje, da je otrok v tem času preneumen, da bi že karkoli razumel; potrebno je predvsem poskrbeti za njegov telesni razvoj, iz zdravega telesa bodo že same po sebi rasle njegove duševne sile. Danes so taka stališča premagana, toda nova spoznanja v predšolski pedagogiki le počasi pronicajo med naše starše kakor tudi v širšo javnost.

Nejasnost glede vloge in namena predšolskih ustanov izvira tudi iz dejstva, da so se predšolske ustanove resnično pojavile v zgodovini predvsem kot socialne ali celo dobrodelne institucije. Industrializacija je potegnila v svoj proces ženo-mater, ki je iskala zaslužek za svojo družino. Majhni otroci, ki še niso hodili v šolo, pa so ostali doma brez varstva, nadzorstva in nege. Predšolske ustanove so se pojavile najprej kot dobrodelne ustanove, ki so jih največkrat vzdrževala verska združenja, in so imele namen varovati otroke v času materine odsotnosti ter poskrbeti za njegovo prehrano in nego. Šele takrat, ko so se te ustanove začele razširjati v industrijskih predelih Anglije in Nemčije, so začeli pedagogi preiščevati, kako bi v njih organizirali tudi vsebinsko pedagoško-vzgojno delo. Pri tem so seveda nalteli na mnoge težave. Zanimivo je, kar pravi dr. Milica Bergant v svojem članku »Vloga predšolskih ustanov«, da so najbolj pospešila razvoj spoznanja, nastala ob proučevanju du-

ševnih okvar osebnosti, ki jih imenujejo strokovnjaki nevrose. Ob proučevanju nevroz, ki prizadenejo v precejšnji meri duševno zdravje ljudi, se je pokazalo, da so najtežje oblike nevroz pri odraslih ljudeh, ki jih ni bilo mogoče zdraviti z nobenimi sredstvi (in še danes jih ne znajo), nastale in imele svoj izvor že v predšolski dobi. To spoznanje je pripravilo psihologe in kasneje tudi pedagoge do tega, da so z največjo pozornostjo začeli opazovati predšolskega otroka, ki je bil prej neopažen in pozabljen. To teoretično zanimanje in raziskovanje je rodilo spoznanje o veliki duševni plastičnosti ter občutljivosti predšolskega otroka, kar pomeni, da je otrokova duševnost izredno sprejemljiva za vsakovrstne vtise, močno dostopna oblikovanju in da se vsi dogodki, doživljanja in vzgojna prizadevanja ali napačno ravnanje v tem obdobju močno vtisnejo v celotno otrokovo osebnost.

Spoznali so, da naredi majhen otrok prav zaradi velike plastičnosti svoje duševnosti v nekaj letih ogromen razvoj od majhnega, neobglenega dojenčka do zrelega otroka-šolarja. Nadalje so ugotovili, da že v predšolskem obdobju z vzgojo in ravnanjem postavljamo temelje kasnejšega karakterja in otrokove osebnosti. Duševna plastičnost je tako značilna za majhne otroke, da je zato kasneje zelo težko (v težkih primerih pa sploh nemogoče) popravljati vse tisto, kar smo prej pri vzgoji zamudili ali zagrešili. V tem času s pravilno ali nepravilno vzgojo ter strokovnim odnosom do otroka lahko močno pospešimo ali pa zavremo otrokov nadaljnji razvoj. Navedena spoznanja so vedla do vrste pedagoških spoznanj, do velikih sprememb v vzgoji in postopanju z majhnim otrokom, ki so segla na najrazličnejša področja, od dojenčkove prehrane, navajanja na čistočo, na potrpežljivo obravnavanje trne do skrbi za zdravo, veselo čustveno življenje otrok, in oblik kazni, ki jih uporabljamo v tem času. Vse to, kar je prej veljalo za nepomembno in se je prepuščalo slepi rutini staršev ter tradiciji, je naenkrat postalo pomembno in vredno znanstvenega raziskovanja in skrbnega opazovanja.

Danes vemo, da v osrednjih deželah Evrope pospešeno delajo eksperimente s poukom tujih jezikov v predšolskih ustanovah. Pri tem prednjačijo v Sovjetski zvezi in Ameriki; v mnogih državah pa poizkušajo tudi pouk branja in pisanja po zgledu angleških vrtcev prenesti v

predšolske ustanove. Pred nedavnim je neki časnik prinesel poročilo o podobnih poizkusih v Nemčiji: »Nemški psihologi in šolniki zadnji čas zelo vneto raziskujejo umske zmožnosti predšolskih otrok. Učili so brati in pisati štiri-do petletne otroke in dosegli izredne uspehe. Ne samo pri branju in pisanju: otroci so se tudi duhovno razgibali in se čisto drugače odprli svetu okoli sebe.«

Pri težavah, s katerimi se ubadamo ob prehodu na nov delovni čas in pri utemeljevanju razvoja predšolskih ustanov, ne smemo pozabiti, da danes vrteci niso več samo socialna ustanova in garancija za dejansko enakopravnost naših žena, temveč tudi vzgojno izobraževalna ustanova velike važnosti za otrokov razvoj.

Potrebe in problemi otroškega varstva so, gledano z vidika možnosti zaposlitve žena, v različnih krajih različni. Specifičen za našo občino pa je zlasti še zelo majhen odstotek zaposlenih žena, ki dosega komaj 10 % vseh zaposlenih, medtem ko v naši republiki predstavljajo ženske 40,8 % vseh zaposlenih. Spričo tega, ker v kraju ni dovolj delovnih mest za ženske, so si tiste, ki so zaposlene, urejale varstvo otrok po svoje, v večini primerov pa je bilo to varstvo neprimerno. Da obdrže svojo zaposlitev, si niso dovolile javno izpovedati svojih želja po družbeni pomoči pri varstvu otrok. Na drugi strani pa se matere zaradi nizkih osebnih dohodkov, ki so precej pod republiškim povprečjem, izogibajo na škodo svojih otrok dodatnim obremenitvam za varstvo in vzgojo otrok.

PREDNOSTI IN SLABOSTI SPREMENJENEGA DELOVNEGA ČASA

Strokovnjaki so s poizkusi ugotovili dvoje: s premikom začetka dela od 6. na 8. uro je zrasla storilnost v zimskem času za 7 do 10 odstotkov, bilo pa je v prvih urah tudi manj nesreč. Povečano storilnost pripisujemo naslednjim činiteljem:

- človeški organizem postane polno aktiven z nastopom dneva;
- tudi če gre delavec bolj pozno spat, ima dovolj časa za spanje in pride na delo spočit;
- zgodaj zjutraj človek nima ne pravega teka ne časa za jed in po neki anketi res nad 50 odstotkov delavcev začne delati na tešče;
- pri dnevni svetlobi so stroji in delovna mesta bolje osvetljeni kot pri umetni.

Tak urnik velja seveda za zimo, pozno jesen in zgodnjo pomlad in za tiste, ki delajo v eni izmeni. Poleti je bolj primeren začetek dela ob 6. uri.

Spremenjeni delovni čas omogoča delavcu, da se z udeleževanjem kulturnega in društvenega življenja razvija v celovito osebnost brez škode za zdravje in delovno storilnost. Ustvari

Ob Suhi

ZAKLJUČEK

Strokovni službi za varstvo pri delu je bila pri usmerjanju preventivne dejavnosti in reševanju varstvene problematike v veliko pomoč tudi komisija za varstvo pri delu, ki je s svojimi predlogi, zaključki in nasveti skrbela za odpravo nevarnosti in pomanjkljivosti v našem podjetju.

Pričakujemo, da bo tudi v bodoče skrb za varno delo v našem podjetju na prvem mestu in da bo za večjo osebno varnost na delovnem mestu sodeloval sleherni član naše delovne skupnosti.

pa se tudi večja povezanost otrok s starši v družinskem krogu.

Seveda bi se novemu delovnemu urniku morali prilagoditi tudi otroški vrtci in šole, obrati družbene prehrane, trgovine in promet.

Na poti k spremenjenemu delovnemu času pa je tudi vrsta ovir:

— treba je razbremeniti starše skrbi za otroke, da bodo lahko delali;

— otrokom je treba zagotoviti zdrav in normalen razvoj;

— treba je poskrbeti za vzgojno varstvene ustanove, za obrate družbene prehrane ter prevzgojiti ljudi na novi način življenja;

— treba je prevoze v javnem prometu prilagoditi novemu delovnemu času.

Ob uvajanju novega delovnega časa se javlja potreba po uveljavljanju in razvijanju podaljšanega ali celodnevne bivanja otrok v šolah in vzgojno varstvenih ustanovah, za kar pa za sedaj še ni pogojev.

Vsako nezadostno domišljeno in improvizirano reševanje v otroškem varstvu nam lahko prinese veliko škodo, katere posledice je mnogo težje odpravljati, kakor pa uvajati določene novitete.

RAZVOJ OTROŠKEGA VARSTVA NA RAVNAH

Po vojni, to je leta 1946, je na Ravnah deloval »Dom igre in dela« v dveh pritličnih igralnicah z najnujnejšimi pritliklinami. V ustanovo je bilo zajetih 30 otrok iz celega kraja. Prostori so bili v zgradbi stare šole. Vsi ostali prostori v zgradbi so služili osnovni šoli ter krajevnemu odboru za pisarne. V nadstropju je bil šolski razred ter stanovanje upravitelja šole. Slednji je imel tudi velik zelenjavni vrt tam, kjer je danes otroško igrišče.

Leta 1954 se je dom igre in dela razformiral v vrtec. Imel je prav tako dve skupini otrok. Leta 1955 se je zaradi potreb kraja osnovala še ena skupina, tako da je število otrok naraslo na 75 varovancev. Vrtec je bil pod upravo osnovne šole. Leto kasneje se je vrtec osamosvojil. Pričela se je akcija za otroško igrišče. Z udarniškim delom staršev se je spiral zeljenjavni vrt. Leta 1959 se je dokončno uredilo igrišče in odprl še en oddelek v razredu, ki ga je odstopila osnovna šola. Sredstva za to, v znesku 3 milijonov starih dinarjev, je prispevala krajevna skupnost, 1 milijon tristo tisoč pa ustanova sama.

Potrebe po razširitvi zavoda so vedno bolj naraščale, zato si je upravni odbor zavoda prizadeval, da se preskrbi drugo stanovanje upravitelju šole ter se za potrebe zavoda usposobijo vsi zgornji prostori v stavbi. Ob prizadevanju vseh forumov in zaradi lastnih potreb delavcev v Železarni Ravne je nato podjetje dodelilo stanovanje bivšemu upravitelju osnovne šole. S sredstvi železarne in z lastnimi sredstvi ustanove sta bili v nadstropju usposobljeni nato še dve igralnici za sprejem otrok. Tako je bilo že šest skupin, ki so primerno zasedene.

Kmalu se je pokazala potreba po popoldanskem varstvu otrok staršev z izmenično in celodnevno službo. Odprl se je popoldanski oddelek in vanj se je sprejelo le nekaj vzgojno zanemarjenih otrok.

Organizacija in financiranje otroškega varstva do nedavna, ko je bil izdan »Zakon o skupnostih otroškega varstva in o financiranju nekaterih oblik otroškega varstva v SR Sloveniji«, nista bila urejena z nobenim predpisom, temveč se je politika otroškega varstva vodila le z resolucijami in z bolj ali manj prizadevnimi organizatorji samih varstvenih ustanov.

STRUKTURA ZAPOSLENIH ŽENA IN NJIHOVIH OTROK

Tabela 1

STANJE ZAPOSLENIH DELAVCEV V ŽELEZARNI RAVNE DNE 15. JUNIJA 1968

	Vseh delavcev	Fizičnih delavcev	Umskih delavcev
Skupaj zaposlenih	3197	2493	704
Moški	2658	2217	441
Ženske	539	276	263

V delovni organizaciji je bilo dne 15. junija 1968 zaposlenih 3197 delavcev, od tega 2493 fi-

zičnih in 704 umski. Ženske so udeležene v organizaciji z 8,32 %. Zelo zanimiv bi bil podatek iz preteklih let, da bi primerjali stanje zaposlenih po spolu v prejšnjih letih, vendar ta evidenca ne obstaja.

Glavno mesto zasedajo žene v administraciji, to je s 37,36 % zasedbo, medtem ko jih je v proizvodnji le 8,89 %, kar je razumljivo v težki industriji.

Tabela 2

STRUKTURA ZAPOSLENIH ŽENA GLEDE NA STAN

Zaposlene žene Skupaj	Poročene		Samske		
	z otroki	brez otrok	z otroki	brez otrok	
1	2	3	4	5	6
Skupaj	539	292	44	64	139
Fizične delav.	276	146	20	51	59
Umske delav.	263	146	24	13	80

V delovni organizaciji je bilo na dan 15. junija 1968 največ poročenih žena, saj jih je bilo 336 ali 62,34 %, medtem ko je bilo samskih le še 203 ali 37,66 %. Stanje pred nekaj leti, ki mi je osebno znano, je bilo ravno nasprotno. Vzrok je v tem, da se je v času ekstenzivnega gospodarjenja začelo z zaposlovanjem žena v železarni Ravne. Zaposlovala so se le mlada dekleta, temu je bil vzrok že zastarela miselnost, da mati, ki ima otroke, spada k ognjišču in ne na delovno mesto v proizvodnjo. Danes pa so dekleta, ki so prestopila prag podjetja, dorasla, se omožila in kljub rojstvu otrok ostala v proizvodnji.

V delovni organizaciji je zaposlenih največ žena z otroki, to je 66,05 % ki potrebujejo družbeno pomoč pri vzgoji otrok.

Mater samohranilk, ki same preživljajo otroke, je 64 ali 11,87 % od vseh zaposlenih žena. So najbolj prizadeta skupina, ki potrebuje posebno skrb družbe pri varstvu in vzgoji otrok. Vzrok tako velikemu številu mater samohranilk je v tem, ker se je pri izbiri žena v delovno razmerje upoštevalo socialno stanje prosilke za sprejem v službo. Način sprejemanja delavcev v delovno skupnost mi je osebno znan.

Tabela 3

STAROSTNA STRUKTURA ZAPOSLENIH

Starostne skupine	Vsi del.	Moški	Ženske
do 25 let	765	585	180
od 26 do 35 let	1317	1119	198
od 36 do 45 let	731	617	114
od 46 let dalje	380	333	47
skupaj zaposlenih	3193	2654	539

Starostno strukturo zaposlenih v delovni organizaciji sem navedla v primerjalni obliki moški: ženske, iz česar je razvidno, da je starostna struktura žena ugodnejša kot pri moških, saj je 378 žena ali 70,13 % starih pod 35 let, moških pa le 1704 ali 64,20 %. To nam potrjuje postavljeno hipotezo, da bodo zaposlene žene v Železarni Ravne še rodile otroke, za katere bo nujno potrebna pomoč pri varstvu.

Tabela 4

KVALIFIKACIJSKA STRUKTURA ŽENA V ŽELEZARNI RAVNE
(stanje dne 27. junija 1968)

	Skupaj	VS	VSS	SS	NS	KV	PK	NK
	1	2	3	4	5	6	7	8
Skupaj	544	5	5	46	186	68	74	160
Umske delav.	265	5	5	41	186	27	1	—
Fizične delav.	279	—	—	5	—	41	73	160

Opomba: skupno stanje zaposlenih žena se razlikuje od prej prikazanega zaradi razlike v času. V času zbiranja podatkov enih in drugih je bilo na novo sprejetih pet delavk.

Iz tabele je razvidno, da je kvalifikacijska struktura zaposlenih žena zelo neugodna tako pri umskih kakor pri fizičnih delavkah. Pri umskih delavkah je 186 žena ali 70,19 % z ne-

popolno srednjo izobrazbo. Prav tako je pri fizičnih delavkah 160 žena ali 57,35 % nekvalificiranih.

Večina žena je zaposlena na takih delovnih mestih, kjer je predviden spremenjen urnik dela. Navedeno hipotezo potrjujejo naslednji podatki:

na 1 izmeno dela 67,37 % mater z otroki
na 2 izmeni dela 24,56 % mater z otroki
na 3 izmene dela 3,51 % mater z otroki
na 4 izmene dela 4,56 % mater z otroki

Skoraj ene tretjine delavk ne bi prizadele spremembe delovnega časa, vse ostale pa bi bile prizadete, kar je razumljivo, saj je večina žena zaposlenih pri administrativnih in režijskih delih.

Postavljena hipoteza, da večina žena živi v kraju zaposlitve, je potrjena, saj živi na Ravnah 418 ali 77,55 % žena, od tega 285 žena z otroki.

Poprečno na leto se je delavcem rodilo 164 otrok v zadnjih devetih letih, zaposlenim ženam pa 39 otrok poprečno na leto. Iz navedenih podatkov je možno predvideti letne potrebe po varstvu otrok.

Podatki so vzeti iz izplačilnih seznamov opreme za novorojenčke v oddelku za socialno varovanje.

Tabela 5

STRUKTURA STAROSTI OTROK ZAPOSLENIH ŽENA

Skupine po starosti	Vseh otrok	Poročenih žena	Samskih žena
do 1 leta	30	22	8
od 1 do 3 let	86	75	11
od 3 do 5 let	82	70	12
od 5 do 7 let	82	72	10
od 7 do 15 let	199	159	40
od 15 let dalje	66	56	10
vseh otrok	545	454	91

Skupine po starosti otrok sem razdelila glede na potrebe otrok. Otroci v starosti do enega leta spadajo v jasli. Malčki od enega do treh let potrebujejo več nege in nadzora, ker še niso samostojni pri hranjenju in od njih še ne moremo zahtevati popolne osebne higiene. Pri otrocih od treh do pet let starosti so večje potrebe po vzgoji. Otroci od pet do sedem let spadajo že v malo šolo, kjer se pripravijo za sprejem v šolo. Vsaka izmed teh skupin ima svoj program dela v vzgojno-varstvenih ustanovah.

Šoloobvezni otroci so v starosti od 7 do 15 let. Za njih pa so dolžne organizirati delo po pouku ali pred njim izobraževalne skupnosti. Mladina od 15 let dalje naj bi se organizirala v interesne dejavnosti v prostem času.

Predšolskih otrok je 280 ali 51,38 %, šoloobveznih 199 ali 36,51 %, kar je odvisno od zelo mlade populacije žena.

REZULTATI ANKETE MED ZAPOSLENI MI MATERAMI

Matere, zaposlene v železarni Ravne, se poslužujejo raznih oblik varstva, med katerimi so tudi take, ki so neugodne z vidika žene ali otroka.

Opazene oblike varstva so v različni meri primerne glede na zadovoljevanje bioloških, psihičnih, psihosocialnih, pedagoških in drugih potreb v določeni fazi razvoja otrok, gledano z naslednjih vidikov:

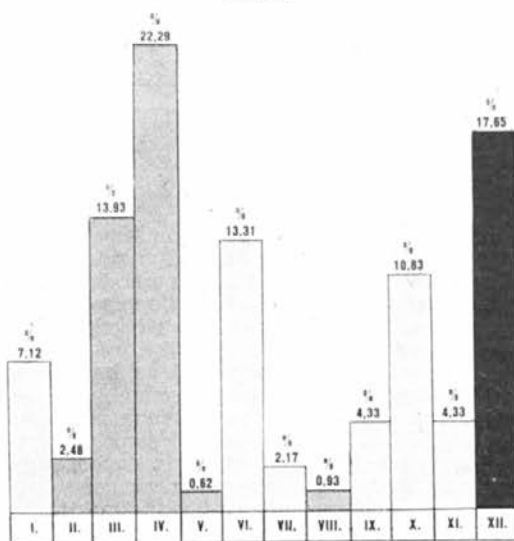
Higiensko zdravstveni vidik, kamor spada varnost otrok pred fizičnimi poškodbami in okužbami, primernost prehrane, možnosti za razvijanje biološke odpornosti in fizičnih sposobnosti.

Izobrazbeni vidik, s tem je mišljeno pridobivanje intelektualnih pobud, kot so: material v obliki informacij kot tudi vežbanje intelektualnih funkcij, opazovanje, pomnjenje in mišljenje.

Vzgojni vidik ali zadovoljevanje psiholoških potreb, kot so potreba po varnosti, po sprejetosti, po samoaktualizaciji, potrebe po identifikaciji in posnemanju pozitivnih zgledov in dobivanje vzgojnih pobud.

Opazene oblike varstva so v različni meri primerne tudi glede na obremenitev staršev in v zvezi s tem na zmanjšanje delovne storilnosti na delovnem mestu.

OBLIKE VARSTVA OTROK ZAPOSLENIH ŽENA

Grafikon 1 — oblike varstva otrok. Legenda: svetlo primerno, sivo — manj primerno, črno — neprimerno

Vprašanja v anketi so se glasila:

- I. Otroke varujeta oče in mati, ki sta zaposlena v izmeničnem turnusu
- II. Otroke varuje oče, ki ni zaposlen
- III. Otroci hodijo za določen del dneva v varstveno ustanovo
- IV. Otroke varujejo stari starši, ki živijo v družini
- V. Otroci so bolj ali manj stalno v vzgojno varstveni ustanovi; domov prihajajo le občasno
- VI. Otroci so vsak dan v varstvu pri starih starših ali bližnjih sorodnikih, ki živijo izven družine
- VII. Otroke varujejo drugi sorodniki, ki živijo v družini
- VIII. Otroke varuje gospodinjka pomočnica
- IX. Otroci prihajajo domov varovat tuja oseba
- X. Otroci odhajajo v varstvo k tujim družinam v kraju bivanja
- XI. Otroke varujejo starejši bratje in sestre
- XII. Otroci ostajajo doma sami brez nadzorstva

Odgovorov na ta vprašanja je 323. Število odgovorov se ne ujema z ostalim številom odgovorov, ker je posamezna mati odgovarjala za več otrok, ki jih ima v različni oskrbi.

Iz odgovorov je razvidno, da največ otrok žene prepuščajo svojim staršem, ki živijo v družini, to je 72 žena ali 22,29 %. Navedena oblika varstva je primerna z vidika žene, saj se brez skrbi za otroka lahko posveti nalogam na delovnem mestu. V različni meri pa je navedena oblika včasih neprimerna z vzgojnega vidika. Stari starši ne prispevajo vedno otroku tega, kar otrok potrebuje. Večkrat popuščajo, so nedosledni pri vzgoji in mnogokrat dajejo potuho otroku. Taki otroci, ki del dneva preživijo pri starih in del dneva pri mladih starših pod vplivom različne vzgoje, so navadno razdvojeni in so z njimi težave pri vključevanju v življenje.

Na drugo mesto po številčnosti spadajo odgovori 57 žena, ki pravijo, da ostajajo doma otroci brez vsakega nadzorstva. Večina izmed teh otrok je šoloobveznih, vendar je med njimi tudi precej predšolskih otrok, ki so otroci 16 mater samohranilk, katere si zaradi ekonomskega stanja ne morejo privoščiti varstva otrok. Mnenja sem, da bi bilo potrebno to skupino podrobneje analizirati, pod kakšnimi pogoji živijo te žene in njihovi otroci.

Navedena oblika varstva je popolnoma neprimerna glede na zadovoljevanje strokovnih potreb otroka kakor tudi z vidika staršev.

Na tretje mesto glede številčnosti odgovorov spadajo odgovori 45 žena ali 13,93 % vseh anketiranih, ki pravijo, da njihovi otroci hodijo za določen del dneva v vzgojno varstveno ustanovo. Navedena oblika varstva otrok je primerna glede na zadovoljevanje otrokovih potreb v določeni fazi razvoja in glede na obremenitev staršev. Neugodno je le z zdravstvenohigijskega vidika otrok, ker so izpostavljeni večji možnosti okužb z nalezljivimi boleznimi.

Otroci so vsak dan v varstvu pri starih starših ali bližnjih sorodnikih, ki živijo izven družine v kraju bivanja. Navedena oblika varstva otrok je neugodna za otroka in mater zlasti v zimskih mesecih, ko je treba otroka v ranih jutranjih urah prenašati iz tople postelje v drugo okolje. Navedene oblike se poslužuje 13,31 % žena.

Otroci odhajajo v varstvo k tujim družinam v kraju bivanja. Na to hipotezo je pritrdilno odgovorilo 35 anketiranih žena ali 10,83 %. Glede na izobrazbeni in vzgojni vidik je navedena oblika varstva manj primerna, ker mnoge družine, ki jemljejo otroke v varstvo, večkrat vidijo le denar oziroma zaslužek, ki ga imajo pri tem, in le malokdaj nudijo otroku to, kar otrok potrebuje za svoj razvoj.

Otroke varujeta oče in mati, ki sta zaposlena v izmeničnem turnusu. Take oblike varstva otrok se poslužuje 23 anketiranih žena ali 7,12 %. Navedena oblika varstva ni ugodna z vidika staršev in otroka, ker družina razen praznikov in prostih dni ni skupaj, temveč mati in otroci ali oče z otroki. Zakonec, ki je doma, je po navadi z gospodinjstvom delom tako obremenjen, da se vzgoji otrok le malo posveti ter odhaja na delo utrujen.

Otroke varujejo starejši bratje in sestre. Take oblike varstva se poslužuje 14 ali 4,33 % anketiranih žena. Varstvo take oblike je manj primerno z vzgojnega vidika otrok. Starejši otroci se po navadi ukvarjajo sami s seboj, nimajo časa, da bi se ukvarjali z mlajšimi bratci. Poleg navedenega pa potrebujejo sami še nasvete staršev ob vsakem času in pomoč pri razvoju lastne osebnosti.

Otroci prihajajo domov varovat tuja oseba. Navedene oblike se poslužuje 14 anketiranih žena. Varstvo take vrste je primerno glede na obremenitev staršev in le delno primerno glede zadovoljevanja potreb otroka.

Ostalih oblik varstva se poslužuje le majhno število ljudi oziroma anketiranih žena, ki so manj primerne glede potreb otrok in obremenitve staršev.

Na to, kakšnih oblik varstva se družine poslužujejo, vplivajo predvsem omejene možnosti družbenega varstva v občini, možnosti za varstvo v družini, katerih je v kraju sorazmerno nasproti možnosti družbenega varstva precej več, če izhajam samo iz odgovorov anketiranih žena. Nadalje vplivajo še stališča občanov do družbenega varstva, finančne možnosti družin in lokacija varstvenih ustanov.

V anketi sem postavila vprašanje: »Ali ste zadovoljni z oskrbo in vzgojo svojih otrok?«, da bi spoznala, v kakšni meri se žene zavedajo, kaj je ugodno in kaj ne za otroke pri razvoju mlade osebnosti. Rezultati odgovorov so presenetljivi. 210 žena je odgovorilo, da so zado-

voljne z oskrbo in vzgojo svojih otrok, 58 anketiranih žena pa je odgovorilo, da niso zadovoljne z varstvom otrok.

Iz predhodne interpretacije je razvidno, da ima pod primernimi pogoji varstvo otrok 45 žena, če oblike varstva, ki se ga poslužujejo, razdelim na tri stopnje:

- primerne,
- manj primerne,
- neprimerne.

Razmerje 210 : 45 je zaskrbljujoče. Izmed 268 odgovorov je sklepali, da se 165 žena ne zaveda, kaj potrebujejo njihovi otroci poleg materialnih dobrin za zdrav razvoj mlade osebnosti.

Tistim, ki so odgovorile s pritrdilnim odgovorom, sem postavila še podvprašanje, »če niste zadovoljni z oskrbo svojih otrok, povejte, zakaj?«. Na to vprašanje je odgovorila večina žena z odgovorom: »ker zaradi preobremenjenosti nimam dovolj časa, da bi se sama posvetila vzgoji otroka«. Iz navedenih odgovorov je sklepali, da so negativno ocenile varstvo otrok matere, katerih otroci ostajajo doma brez vsakega nadzorstva. Nekaj žena je odgovorilo, da niso zadovoljne z varstvom otrok zaradi tega, ker ni strokovno.

Izhajajoč iz ugotovitev, da je v kraju poskrbljeno za rekreacijo otrok, sem postavila vprašanje: »kakšne vrste rekreacijske aktivnosti gojijo otroci?«. Na vprašanje sem dobila naslednje odgovore:

- a) otroških igrišč se poslužuje 59 otrok anketiranih žena,
- b) v interesnih dejavnostih je vključenih 19 otrok anketiranih žena,
- c) v športnih dejavnostih sodeluje 86 otrok anketiranih žena.

Otroška igrišča pridejo v poštev v večini pri predšolskih otrocih, katerih populacija šteje 280 otrok vseh zaposlenih žena ali 51,38 %. Od tega se otroških igrišč poslužuje le 59 otrok ali 21,07 %. Vzrok temu je prav gotovo v tem, da so otroška igrišča le v novem naselju mesta, da so brez nadzorstva in da so zelo skromno opremljena, saj predstavljajo le majhen peskovnik, gugalnico in še enega od rekvizitov, vrtiljak ali pa plezalne stebre. Večina igrišč v naselju Čečovje pa predstavljajo peskovniki in klopi. Nobeno otroško igrišče v naselju nima vode in prepotrebne sence, kjer se bi otroci lahko zaščitili pred poletno sončno pripeko.

Igrišč za šoloobvezne otroke v naselju sploh ni. Otroci so prepuščeni cesti in zelenicam, nedvomno se pri tem dela znatna škoda na nasadih in kvari podoba kraja. Otroških igrišč v starem naselju sploh ni. Otroci se igrajo na neurejenih dvoriščih in cestah.

V interesne dejavnosti je bilo doslej vključenih le 19 otrok anketiranih žena. Ker ni razvidno iz odgovorov, zakaj se otroci ne vklju-

Prevaljski otroški vrtec

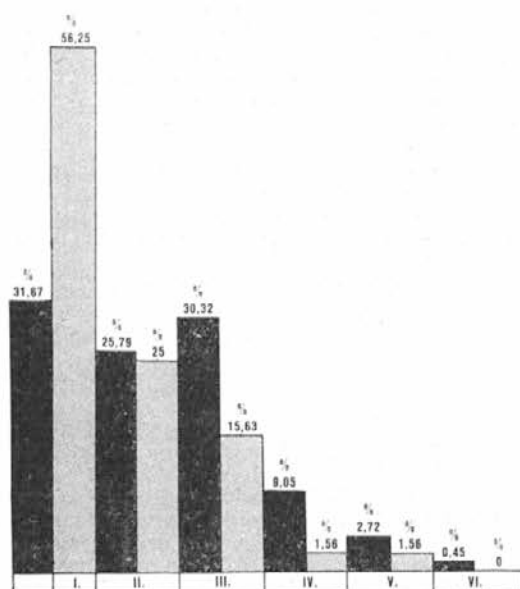
Foto: Broman

čujejo v večji meri v te aktivnosti, bi morala to vprašanje osnovna šola podrobneje analizirati.

Vzrokov za tak rezultat je lahko veliko bodisi pri starših, otrocih ali organizatorjih teh aktivnosti.

V športnih dejavnostih sodeluje 86 otrok anketiranih žena ali 32,49 % šoloobveznih otrok. Domneve, da je v te dejavnosti vključena večina otrok v starosti nad 7 let, so me varale. Pogled na nove objekte športnih dejavnosti v kraju je torej varljiv, ker se ga poslužuje le peščica ljudi in so družbena sredstva, vložena v te dobrine, neznatno izkoriščena. Vzrok za tako stanje bi bilo prav tako treba podrobneje raziskati med mladino v šolah.

STROŠKI ZA OSKRBO OTROK

Grafikon 2 — stroški za oskrbo otrok. Legenda: črno — poročene žene, svetlejšje — matere samohranilke

- I = nič ne plačajo
- II = do 100 N din
- III = nad 100 do 200 N din
- IV = nad 200 do 300 N din
- V = nad 300 do 400 N din
- VI = nad 400 N din

56,25 % mater samohranilk in 31,67 % poročenih mater ne prispeva za varstvo otrok nič od svojih osebnih dohodkov. Največ mater plačuje za varstvo otrok do 200 N din mesečno, kar je sorazmerno veliko v primerjavi s stroški, ki jih plačujejo matere za varstvo v vzgojno varstveni ustanovi, ki so najvišji 60 N din in najnižji 10 N din, glede na ekonomsko stanje družine, iz katere otrok izhaja.

Tabela 6

POPREČNI MESEČNI DOHODKI NA DRUŽINSKEGA ČLANA

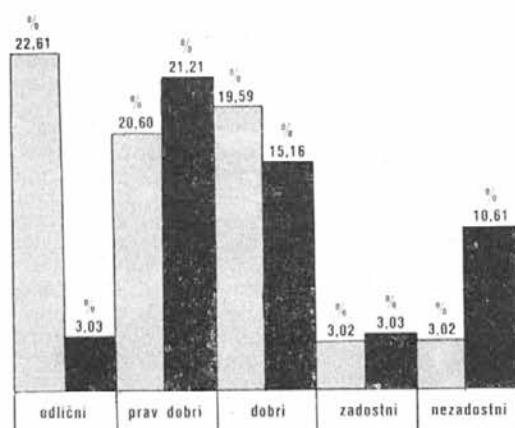
Poprečno na druž. člana	Vseh	Fizične delavke		Umske delavke	
		poroč.	samske	poroč.	samske
do 100 N din	3	—	3	—	—
od 100—200 N din	27	7	12	7	1
od 200—300 N din	70	32	19	14	5
od 300—400 N din	78	39	3	34	2
od 400—500 N din	65	20	2	40	3
nad 500 N din	42	9	—	32	1

Ekonomsko stanje žena je spričo podatkov neugodno, saj ima le 42 žena dohodek nad 500 N din poprečno na družinskega člana, vse ostale pa celo manj. Zlasti neugodno je ekonomsko stanje mater samohranilk, od katerih imajo 3 žene osebni dohodek na družinskega člana pod 100 N din. Tak dohodek ne zadostuje niti za najnujnejše življenjske potrebe, posebno ne v industrijskem kraju, kot so Ravne.

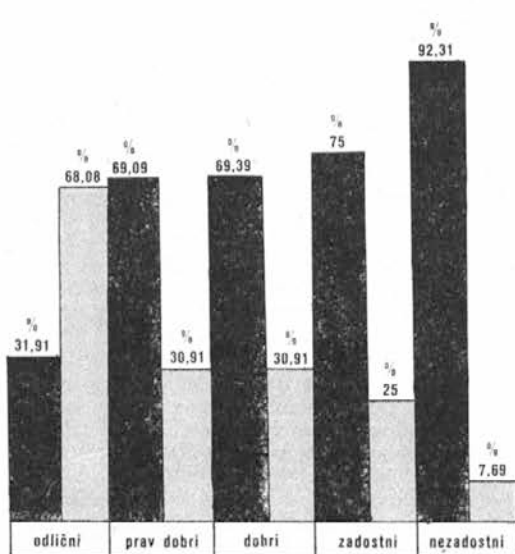
Na vprašanje, ali bi družinski proračun zmogel večje stroške za boljše in strokovnejše varstvo otrok, je odgovorilo 57 žena pritrdilno, vse ostale pa so odgovorile z »ne«, kar je razumljivo spriču nizkih osebnih dohodkov in sorazmerno visokih stroškov za varstvo na drugi strani, ki jih že plačujejo zaposlene žene.

Da bi ugotovila, kakšen je intelektualni razvoj otrok zaposlenih žena, sem v anketi vprašala tudi za uspeh otrok v šoli. Odgovori na to vprašanje so razvidni iz grafikonov.

UČNI USPEH OTROK ZAPOSLENIH ŽENA

Grafikon 3 — učni uspeh otrok (1). Legenda: svetlo — otroci iz popolnih družin, črno — otroci iz nepopolnih družin

Grafikon 4 — učni uspeh otrok (2). Legenda: črno — otroci fizičnih delavk, sivo — otroci umskih delavk

Uspehi so prikazani v primerjalni obliki med otroci fizičnih in umskih delavk ter med otroci iz popolnih in nepopolnih družin, ker sem bila mnenja, da vplivajo na učni uspeh otrok poleg subjektivnih činiteljev tudi izobraženost staršev ter oblike popolnosti družine. Postavljeno hipotezo lahko potrdim v grafičnem prikazu. Otroci s slabšimi uspehi so sinovi in hčere fizičnih delavk v večini primerov. Gledano s stališča, iz kakšne družine (popolne ali nepopolne) so ti otroci, podatki kažejo, da v večini iz nepopolnih družin, kjer mati opravlja tudi funkcijo očeta.

Na vprašanje, ki sem ga postavila v anketi: »ali menite, da vaša odsotnost z doma vpliva na učni uspeh oziroma na vzgojo otroka?« je pritrdilno odgovorilo 191 žena, 71 žena pa je odgovorilo, da ne vpliva. Iz navedenega sledi, da so matere, katerih otroci v šoli odlično ali prav dobro napredujejo, zadovoljne in nimajo težav pri intelektualnem razvoju otrok, medtem ko 191 žena smatra, da njihova odsotnost in neurejeno varstvo vpliva na razvoj otrok.

Bila sem mnenja, da posveča večina zaposlenih žena vzgoji otrok le malo časa zaradi preobremenjenosti z gospodinjstvom. Zato sem v anketi postavila vprašanje: »koliko ur na dan oziroma na teden se posvetite vzgoji otrok?«

Tabela 7

VZGOJI OTROK SE POSVETIJO MATERE

Na dan	Vse	Poročene žene	Samske žene
do 2 uri	64	57	7
do 4 ure	52	38	14
ves prosti čas	131	93	38
ni odgovorilo	38	36	2

Iz tabele je razvidno, da večina žena posveča vzgoji otrok ves prosti čas, je pa zelo vprašljivo, koliko je tega časa. Nedvomno bi bil podatek o času, ki ga žene posvečajo vzgoji otrok, preglednejši, če bi imela še podatek, koliko žena si sama pripravlja hrano, koliko pa jih ima hrano zase in družino pripravljeno, ko se vrne z dela domov. Teh podatkov nisem zbirala, ker mi je osebno znano, da večina žena zaradi višine stroškov za hrano v menzah sama pripravlja hrano, ko se vrne ob 14. uri iz službe. Sama nabavlja živila in sama opravlja vsa gospodinjstva opravila ob pomoči svojih družinskih članov.

Na vprašanje: »kako mislite urediti varstvo otrok, če bo prišlo do spremenjenega delavnišča?« je odgovorilo 114 žena, da enako kot do sedaj, vse ostale pa so odgovorile, da bodo morale obliko varstva otrok spremeniti, to se pravi, da se bo moralo poskrbeti za ustrezno število mest v varstveni ustanovi, predno se bo prešlo na spremenjen delovni urnik.

Za zaključek sem postavila anketiranim še vprašanje: »kakšno vrsto otroških ustanov si želite?« Anketirane žene so izrazile svoje želje tako:

Oblike varstva otrok glede na oskrbo in lokacijo

Oblike varstva otrok glede na oskrbo in lokacijo	število žena
v bližini stanovanja s celotno oskrbo	101
v bližini stanovanja z delno oskrbo	105
v bližini delovnega mesta s celotno oskrbo	10
v bližini delovnega mesta z delno oskrbo	13
na to vprašanje ni odgovorilo	56

Anketirane žene so v večini za to, da so varstvene ustanove čim bližje stanovanja.

Mnenja glede oskrbe so v razmerju 1 : 1, kar je sigurno odvisno od ekonomskih razmer zaposlenih žena. Polovica žena si želi celodnevno varstvo otrok, ostala polovica pa le delno oskrbo otrok, samo v času, ko so v službi, ker je razumljivo, da se večina žena zaveda, da celodnevno varstvo stane več in da njihovo ekonomsko stanje tega ne prenese in da otrok potrebuje stik z materjo.

Matere, ki si želijo celodnevno varstvo, bom poskušala predstaviti tako, da sem ugotovila, v kakšnih ekonomskih razmerah živijo.

Tabela 8

CELODNEVNO VARSTVO OTROK SI ŽELI

Poprečni osebni dohodek na družinskega člana	Skupaj	Umske delavke	Fizične delavke
do 100 N din	—	—	—
nad 100 do 200 N din	4	2	2
nad 200 do 300 N din	15	8	7
nad 300 do 400 N din	28	19	9
nad 400 do 500 N din	26	16	10
nad 500 N din	38	34	4
skupaj	111	79	32

Iz podatkov je razvidno, da si želijo celodnevno varstvo otrok žene z nadpoprečnimi dohodki na družinskega člana. Iz tega lahko sklepamo, da si želijo komodnosti iz neznanja, da otrok potrebuje tudi stik z materjo in da mu varstvena ustanova ob najboljših pogojih ne more nuditi vsega, kar otrok potrebuje za svoj normalni razvoj.

NEENAKOMEREN RAZVOJ DRUŽBENEGA VARSTVA OTROK V OBČINI

Tabela 9
— vrteci

Dne 15. 6. 1968	K. o. Ravne	K. o. Prevalje	K. o. Mežica	K. o. Cima
Stanje kapacitet v vrtcih za otrok	85	68	60	45
V šolskem letu 1967/68 obiskovalo te ustanove otrok	160	88	100	68
Preobremenjenost ustanov	88 %	29 %	67 %	51 %

Stanje kapacitet in zasedenost v vrtcih sem navedla v primerjalni obliki med krajevnimi skupnostmi v občini. Največja gneča v vrtcu glede na zasedenost in kapacitete je na Ravnah, največ prostora v vrtcu pa imajo na Prevaljah, kar je razumljivo, saj je na Ravnah industrijski center kot v Mežici.

Solsko varstvo

Do leta 1966 v občini ni bilo zaslediti šolskega varstva. Z dograditvijo nove osnovne šole na Ravnah je bilo mogoče ustanoviti prva dva varstvena oddelka za šolarje v njihovem prostem času. Vanj so bili sprejeti le vedenjsko moteni učenci, ki v šoli niso uspevali, socialno ogroženi in otroci obojestransko zaposlenih staršev.

V šolskem letu 1966/67 je obiskovalo varstveni oddelek 85 otrok. Od tega je obiskovalo varstveni oddelek 60 otrok brezplačno, za mesečno ceno 4000 S din pa 25 otrok.

V šolskem letu 1967/68 je obiskovalo varstveni oddelek 118 otrok, od tega 90 otrok brezplačno, 28 otrok pa za ceno 4000 S din mesečno. Stroške za socialno ogrožene otroke je krila izobraževalna skupnost Ravne.

Iz navedenih podatkov je razvidno, da so bili v šolsko varstvo vključeni predvsem otroci socialno-ekonomsko šibkih staršev.

Rekreacija

Za rekreacijske namene je bilo zlasti v zadnjih letih na Ravnah veliko vloženih sredstev. Funkcionalno usposobljeni so naslednji objekti za rekreacijo mladine in starejših ljudi:

- dom telesne kulture z naslednjimi rekreacijskimi objekti:
 - a) sodobno opremljene telovadnice,
 - b) zimski bazen,
 - c) odprt stadion s sodobnimi igrišči za vse vrste športa,
 - d) prirejeno smučišče z vlečnico,
- letni bazen na prostem.

Razen bazena na prostem so vsi objekti nastali v zadnjih 10 letih. Nedvomno je družbena vlaganja oskrbela pretežno železarna, pri čemer gre največ zaslug vodstvu železarne.

Veliko je bilo storjenega za pridobitev vseh teh rekreacijskih objektov, vendar, kot je razvidno iz rezultatov ankete, se teh objektov oziroma dobrin poslužuje le 32,49 % šoloobveznih otrok naših žena. Vzroke tako slabi izkoriščenosti teh družbenih dobrin je prav gotovo iskati v vzgojnih vplivih staršev, vzgojiteljev in organizatorjev rekreacijskih skupin. Po ugotovitvah strokovnjakov je uspešno vključevanje v družbo zlasti pri predšolskih otrocih, težje pri šoloobveznih, najtežje pa pri odraslih.

Zaradi navedenega je bil vrstni red pridobivanja objektov družbenega standarda v kraju nekoliko zgrešen, ker je bilo prej poskrbljeno za rekreacijske objekte kot za vzgojno varstvene ustanove, kjer bi se naj vzgajali otroci, vzporedno s tem pa razbremenjevali starši skrbi za svoj naraščaj.

ZAKLJUČKI

Eden izmed ciljev analize, ki sem si jih postavila, je prikazati potrebo po intenzivnem organiziranju varstvenih ustanov za otroke zaposlenih žena. Z anketiranjem žena, zaposlenih v delovni organizaciji, sem dobila sedanje stanje varstva otrok. Rezultati ankete so mi dovolj jasno nakazali to potrebo, zato bom še enkrat

navedla važnejše rezultate, do katerih sem prišla. Mnenja sem, da bi bil za delovno organizacijo zanimivši podatek, kako vpliva urejeno oziroma neurejeno varstvo otrok na produktivnost dela. Ker je to stvar drugih strokovnjakov, tega ne mislim prikazati.

Za uvedbo novega delovnega časa na področju družbenih dejavnosti in uprav gospodarskih organizacij se navajajo različni argumenti, ki zagotavljajo upravičenost takšnega ukrepa, in to organizacijski, tehnološki, sociološki, fiziološki, psihološki pa tudi družbeni in politični. Eden izmed temeljnih zaključkov je, da bomo z novo razporeditvijo delovnega časa dosegli tudi boljši in učinkovitejši delovni izkoristek tako razdeljenega delovnega dne. Časovna razporeditev dela je odvisna v vsakem primeru od objektivnih družbenih zahtev in potreb s kolikor mogoče dobrim usklajevanjem slednjih s fiziološkim potencialom ljudi.

Večina žena v delovni organizaciji zaseda taka delovna mesta, kjer je predviden spremenjeni delovni čas. Poročenih žena je 62,34 % od vseh zaposlenih, otroke pa ima 66,04 % žena. Poprečna starost žena je 29 let, njihova kvalifikacijska struktura pa je neugodna. Večina žena živi v kraju zaposlitve, to je v neposredni bližini delovnega mesta. Ekonomsko stanje žena, zaposlenih v železarni Ravne, je pri 30 ženah kritično, ker imajo poprečnih mesečnih dohodkov na družinskega člana manj kot 200 N din.

V delovni organizaciji je med zaposlenimi ženami 11,87 % mater samohranilk, katerih kvalifikacijska struktura in ekonomsko stanje sta pod poprečjem ostalih delavk. Tri matere samohranilke imajo poprečni mesečni dohodek na družinskega člana do 100 N din, kar ne zadošča niti za najosnovnejše življenjske potrebe.

Struktura starosti otrok zaposlenih žena je: predšolskih 280 ali 51,38 % otrok, šoloobveznih 199 ali 36,51 % otrok. Najbolj ogrožena skupina so vsekakor otroci v predšolski dobi, ker jim je potrebno največ nege in vzgoje za normalni razvoj osebnosti.

Ugotovitve o stanju otroških ustanov pa so pokazale, da v kraju ni nobene ustanove za dojenčke, za otroke-malčke od 1 do 3 let starosti. Za predšolske otroke od 3. do 7. leta starosti pa je le 85 mest v vrtcu, in to za celo območje kraja Ravne. Domuje pa v tem zavodu 160 otrok, t. j. 88 % več, kot so dovoljene zmogljivosti, kar vsekakor vpliva na kvaliteto dela.

Otroci, stari od 7 do 15 let, t. j. šoloobvezni otroci, so v prostem času, ko so starši na delu, v precejšnji meri prepuščeni sami sebi. Izmed 199 otrok je v interesne dejavnosti vključenih le 19 otrok in 86 otrok v razne športne dejavnosti, ki le občasno zaposlujejo otroke.

V varstveni oddelek na šoli so bili do sedaj vključeni v pretežni meri le vedenjsko moteni učenci, ki v šoli niso uspevali. Taka politika vključevanja v varstvene oddelke prav gotovo ni najboljša, vendar glede omejenih možnosti, ki so glede prostorov in sredstev, je edino pravilna. Uspehi pri vzgojno neprilagojenih učencih niso izostali, saj imajo Ravne v občini najmanj mladoletnih prestopnikov zlasti v zadnjih dveh letih. Medtem pa se stanje v ostalih krajih občine pri mladoletnih prestopnikih slabša iz leta v leto.

Oblike otroškega varstva v času izvajanja analize, ki se ga poslužujejo zaposlene matere, so odvisne predvsem od omejene možnosti družbenega varstva v občini oziroma od otroških ustanov, katerih je le malo. Odvisne so od možnosti za varstvo v družini, ki jih je precej, saj največ žena pušča v varstvo otroke svojim staršem. Nadalje so odvisne od stališč občanov do družbenega varstva, ki do pred kratkim še niso bila na zadovoljivi stopnji. Finančne zmogljivosti družin so prav tako podobenprečne in nazadnje tudi še lokacija varstvene ustanove prav tako ni primerna za novi del naselja Čevčevje, ker pot do ustanove ni varna za otroke, ki hodijo v vrtec, staršem, ki spremljajo otroke v vrtec, pa je preveč oddaljena od poti, ki vodi od stanovanja do delovnega mesta. Pot do ustanove pa je pozimi še spolzka, ker je precej strma, kar nevarnost še poveča.

Oblike otroškega varstva, ki se ga poslužujejo zaposlene žene v 137 primerih, so ustrezne glede na zadovoljevanje otrokovih potreb v določeni fazi razvoja otrok in glede na obremenitev staršev.

V 129 primerih so oblike varstva otrok manj primerne glede na izobrazbeni vidik in vzgojni

Po Hotuljski cesti

vidik ali glede zadovoljevanja psiholoških potreb.

Popolnoma neustreznih oblik otroškega varstva pa se poslužuje 57 zaposlenih žena, ker otroci ostajajo sami doma brez vsakega nadzorstva v času, ko so starši na delu. To je popolnoma neustrezno s higiensko zdravstvenega, izobrazbenega in vzgojnega vidika. Opažena oblika varstva je prav tako popolnoma neprimerna glede na obremenitev staršev, ki se zaradi skrbi za otroke v času svojega dela ne morejo popolnoma sprostiti, ker ne vedo, kaj jih čaka doma po napornem delu.

Razvoj družbenega varstva otrok v kraju je bil prepuščen posameznikom, ki so si prizadevali razvijati to dejavnost v kraju. Prizadevanost vzgojno varstvene ustanove same pa je bila pogojena s pritiskom občanov, z razumevanjem krajevnih skupnosti ter s prostovoljno pomočjo delovnih organizacij. Zakonitih usmerjevalcev vzgojno varstvenih ustanov do pred nedavnim ni bilo. Korak naprej pri tem je Zakon o skupnostih otroškega varstva in o financiranju nekaterih oblik otroškega varstva v SR Sloveniji, ki poudarja družbeno odgovornost za razvoj mlade generacije in določa, da bodo za otroško varstvo prispevali vsi aktivni prebivalci (ne samo delavci) in da bodo sredstva iz obveznega prispevka delavcev obvezno namenjena tudi za dnevno varstvo otrok.

Ta sredstva so seveda minimalna in z njimi ni mogoče nadoknaditi zamujenega razvoja otroškega varstva, temveč bodo le dopolnjevala druge vire, iz katerih so se že in naj se tudi v bodoče financirajo posamezne naloge otroškega varstva.

PREDLOGI

1. V delovni organizaciji kakor v kraju samem je nujno potrebna preobrazba družbe glede na zaposlenost žena in družbene skrbi za varstvo otrok, kar bi se naj doseglo s stalno informiranostjo o stanju otroškega varstva in njegovih potrebah.

V delovni organizaciji naj bi bili člani kolektiva informirani preko internega lista »Fužinar«, ki izhaja enkrat na mesec. Skrb za to pa naj bi vodila komisija oziroma odbor pri sindikalni organizaciji ob strokovni pomoči socialnega delavca.

2. Preden se preide na spremenjeni delovni urnik, je potrebno odpraviti popolnoma neustrezne oblike varstva, ki se ga poslužujejo zaposlene žene v 57 primerih, kjer otroci ostajajo doma brez vsakega nadzorstva.

Ker na novo ustanovo v doglednem času še ne bo mogoče misliti zaradi omejenih sredstev, je treba najti drugo začasno rešitev. Ker so naj-

večje potrebe po varstvu otrok v novem naselju Čečovje, je potrebno preko samoupravnih organov v podjetju izposlovati dovoljenje, da se izprazni v bloku, ki stoji v sredini naselja, prilično štirisobno stanovanje, ki bi zadostovalo ob preureditvi za oddelek za štiri skupine po ca. 15 otrok.

3. V nadaljnjem razvoju otroškega varstva je treba začeti z akcijo v delovni organizaciji in pri občinski skupščini, da se čimprej zberejo sredstva za investicijo nove vzgojno varstvene ustanove, za katero je po urbanističnem načrtu že predvidena lokacija ob robu novega naselja Čečovje, kar je prav tako zelo primerno glede na potrebe naselja.

4. Za šoloobvezne otroke predlagam, da se šole ter vodstva športnih in interesnih dejavnosti bolj angažirajo za vključevanje otrok v te dejavnosti, ker za to v kraju obstajajo možnosti brez dodatnih vlaganj.

5. Vse ustanove, vzgojno varstvene ali druge rekreacijske skupine morajo v prvi vrsti skrbeti za vključevanje otrok obeh zaposlenih staršev, mater samohranilk ali očetov samohranilca, torej predvsem otrok, ki nimajo doma urejenih osnovnih pogojev za uspešni razvoj, ki živijo v notranje neurejenih družinah in jim zato starši iz različnih vzrokov ne nudijo ustreznih vzgojnih pobud za njihov pravilni osebnostni razvoj in napredek v šoli.

OBRAMBNA VZGOJA

ALI STE ŽE KDAJ RAZMIŠLJALI, KAKO BOSTE OBVAROVALI SEBE IN ČLANE SVOJE DRUŽINE PRED UČINKI SODOBNEGA OROŽJA V PRIMERU VOJNE?

Zaradi razvoja in dosežkov nuklearnih, kemičnih in bioloških znanosti imamo danes v svetu že razne vrste atomskega orožja, kemičnih bojnih strupov in bioloških agensov, ki se lahko uporabljajo v primeru vojne. Da bi se lahko zaščitili pred vsemi temi učinki sodobnega orožja v vojni, je potrebno, da že sedaj postopoma nabavljamo zaščitna sredstva za obvarovanje življenj naših družinskih članov.

Vsaka družina potrebuje za zaščito v primeru vojne naslednja zaščitna sredstva:

1. HIŠNO ZAKLONIŠČE

V drugi svetovni vojni so bila zaklониšča zelo velikega pomena za zaščito prebivalstva pred napadi iz zraka. Dovolj zanesljivo lahko računamo, da bodo zaklониšča tudi v morebitni atomski vojni pomemben faktor varstva prebivalstva. Za to govore tudi tale dejstva: neko prav preprosto hišno zaklониšče brez posebnih varnostnih naprav je v bližini ničelne točke v Nagasakiju na Japonskem zavarovalo ljudi pred vsemi tremi učinki atomske bombe.

Improvizirano podzemeljsko zaklониšče z lesenim stropom in pokrito s približno 60 cm debelo plastjo zemlje je v Hirošimi na Japonskem komaj sto metrov daleč od centra eksplozije vzdržalo eksplozijo in obvarovalo življenje ljudi v zaklониšču. Iz tega sledi, da bi preurejeni kletni prostori trdnih zgradb in podzemeljska zaklониšča z betonskim stropom, prekritim z 80 do 100 cm debelo plastjo zemlje, zavarovali prebivalce pred vsemi učinki atomske eksplozije.

Nujno je, da v vseh hišah, kjer še nimajo adaptiranih kletnih prostorov za zaklониšče, to čimprej uredijo. Vsako hišno zaklониšče mora imeti zasilni izhod, filtre, ventilacijske

- LITERATURA**
1. Pavle Kogej: Organizacija in psihologija dela (Založba ŽIVLJENJE IN TEHNIKA v Ljubljani, 1963)
 2. Dnevno varstvo otrok v komuni in krajevni skupnosti (Svet za socialno varstvo skupno s Svetom za šolstvo SRS, Ljubljana 1963)
 3. Revija OTROK IN DRUŽINA št. 1, 1. 1967. Dr. Milica Dergant »Vloga predšolskih ustanov«
 4. Prof. dr. Marijan Borštnar: Osnovni problemi in naloge duševne higijene — skripta VŠSD Ljubljana
 5. Dr. Živko Šifrer: Kratak pregled tehnike anketiranja — skripta VŠSD Ljubljana
 6. Bernard Stritih: Navodilo za pisanje operativne analize teze — VŠSD Ljubljana
 7. Diplomsko delo Anice K. na VŠSD v Ljubljani
 8. Poročilo sveta za socialno varstvo pri obč. Ravne na Koroškem
 9. Polletno poročilo Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje Ravne o poslovnem uspehu
 10. Dr. Anton Kržišnik: Zgodovina socialne politike in socialnih služb — skripta VŠSD Ljubljana
 11. Zakon o skupnostih otroškega varstva in o financiranju nekaterih oblik otroškega varstva v SR Sloveniji — Ljubljana 1968. ČZ Uradni list SRS v Ljubljani

naprave, orodje za reševanje in sanitetno omarico za nudenje prve pomoči. Če zaklониšča nimate, ga lahko izdelate tudi sami izven stanovanjske hiše v obliki rovovskega zaklониšča. Sodobna letala imajo danes hitrost, ki je dvakrat večja od hitrosti zvoka — 2500 km na uro, pa tudi več. V primeru vojne mine od alarma za zračni napad do prihoda sovražnih letal samo nekaj minut. Zato naj bodo zaklониšča v kletnih prostorih stavbe ali pa v neposredni bližini.

Poleg gradnje zaklониšč je potrebno tudi ustvarjati zalogo hrane že v mirnem času in ne le v kritičnih obdobjih. Vzglede za to naj bi nam bile družine v drugih državah, ki že imajo v hišnih zaklониščih zalogo hrane za tri ali več mesecev. Zaloga hrane naj bi bila primerno embalarana in odporna proti učinkom radioaktivnega prahu, bojnih strupov in bioloških agensov.

2. OSEBNI PRIPOMOČKI ZA TEHNIČNO ZAŠČITO

Vsak občan potrebuje za zaščito:

- plinsko masko, ki ščiti dihalne organe pred učinki radioaktivnega prahu, bioloških agensov in hlapov bojnih strupov;
- zaščitno ogrinjalo iz impregniranega papirja, ki ga po uporabi zavržemo;
- zaščitni kombinezon (dolge hlače s hlačnicami v obliki gumijastih nogavic in suknjič z zadrgo na rokavih v zapestju) ali polivinilast plašč;
- kapuco, pod katero je plinska maska;
- zaščitne nogavice (iz impregniranega platna, ki jih damo čez obutev);
- zaščitne gumijaste rokavice in gumijaste škornje.

3. OSEBNI ATOMSKO BIOLOŠKI KEMIČNI KOMPLET

- Maža za uničevanje in odstranjevanje bojnih strupov, radioaktivnega prahu in bioloških agensov.
- Mazilo za oči, ki razkužuje in uničuje atomsko biološko kemične snovi.

— Sirete atropina, injekcije tega zdravila nam ohranijo življenje v primeru uporabe nervnih bojnih strupov.

— Vata, s katero odstranjujemo kapljice bojnih strupov.

— Kapalka za odstranjevanje strupov s površine kože.

— Tablete sode bikarbone (jedilne sode); raztopino teh tablet uporabljamo za čiščenje kože in oči, okuženih z bojnimi strupi.

— Dezinfekcijska sredstva, ki jih uporabljamo za uničevanje klic, ki povzročajo nalezljiva obolenja.

— Dezinfekcijska sredstva, ki jih uporabljamo za uničevanje mrčesa, ki prenaša nalezljive bolezni.

— Omarica za prvo pomoč z najnujnejšim sanitetnim materialom za nudenje prve pomoči poškodovanim osebam.

Postopna nabava vse te opreme v vsaki družini bo v primeru vojne ohranila življenje vam in vašim družinskim članom. Vsaka odložitev nabave teh sredstev se lahko hudo mašuje v primeru vojne oziroma uporabe atomske biološko kemičnih borbenih sredstev.

Milan Blagojevič

ČESTITAMO K VISOKIM ODLIKOVANJEM

V imenu predsednika republike Josipa Broza Tita je predsednik občinske skupščine Ravne na Koroškem Jože Kert na novoletnem sprejemu predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in delovnih kolektivov predal naslednja odlikovanja:

za zasluge pri utrjevanju ljudske oblasti in dosežene uspehe v dolgoletnem družbenopolitičnem delu red zasluge za narod s srebrnimi žarki Adolfu Černecu in Flori Kotnikovi, red dela z zlatim vencem Ludviku Pavlinu, Avgustu Razgoršku in Petru Tomazinu, za zasluge na področju civilne zaščite in dosežene uspehe protiletalske obrambe baterije železarne Ravne, medaljo zasluge za narod Antonu Vehovarju in Francu Gostenčniku.

Vsem odlikovanim iskreno čestitamo.

OBVESTILO

Vsem zainteresiranim sporočamo, da lahko dobijo knjigo

dr. Franca Sušnika

IN KAJ SO LJUDJE KO LESOVI

na ravenki občini pri referentu za prosveto in kulturo.

Obletnica poroke

— Dragi, danes je dvajsetletnica najinega skupnega življenja. Ali bova kaj praznovala?

— Da, predlagam pet minut molka.

Krivica

— Očka, ne vem, zakaj ti moram vedno pomagati, kadar pomivaš in brišeš posodo. Saj si se ti poročil z mamo, ne pa jaz!

Bogo Teplý

Tabor v Šentjanu pred 50. leti

Pomlad l. 1918 je bila že tretja, ki jo je človeštvo doživljalo v vojni. Čeprav so bile tedaj rajhovskonemške in avstro-ogrske vojne sile še globoko na ozemljih antantnih držav (nemške v Pikardiji in vzhodni Šampanji v Franciji, avstrijske ob Piavi v Gornji Italiji, obojne z bolgarskimi pred Solunom) in čeprav sta oktobrska revolucija 1917 in brestlitovski mir, sklenjen med centralnima silama in Rusijo 3. marca 1918, sprostila del nemških in avstrijskih armad za premestitev na druge fronte, je vendar kazalo, da poraz Avstro-Ogrske in Nemčije ni več daleč. Združene države Amerike, ki so 6. aprila 1917 napovedale Nemčiji vojno, so začele pošiljati svoje sveže divizije v Evropo, v antantni vojski pa se je uveljavil tank, ki je brez artiljerijske priprave vdiral v nasprotnikove črte in jih rezal. Slabši člen med obema centralnima zaveznikoma je bila Avstro-Ogrska, kjer se je že 1917 močno poslabšal politični, gospodarski in vojaški položaj. V mestih je zavladala lakota, реквизиција živil za vojaštvo je tudi slovenske dežele docela izčrpala. Medtem ko so fantje in možje krvaveli in padali na frontah, so polja obdelovali žene in otroci, ki so jim bili v pomoč edinole po kmetijah razporejeni ruski vojni ujetniki. Vseposvobod se je čutila utrujenost, želja po miru pa se je družila pri avstrijskih nenemških in nemadžarskih narodih — zlasti pri Čehih in Jugoslovanih — s hrepenenjem po popolni nacionalni osvoboditvi; v njej so gledali vizijo sveta, v katerem ne bo ne tujčevega jarma ne krivic in ki bo v njem vsakomur zagotovljen kos kruha. Medtem ko je T. G. Masaryk organiziral iz čeških in slovaških vojni ujetnikov in prebežnikov v Franciji, Rusiji in Italiji, prav tako med Čehi v ZDA češkoslovaške legije, ki naj z borbo na antantni strani izbojujejo samostojno državo Češkoslovaško, je zamejski jugoslovanski odbor 7. julija 1917 sklenil s srbsko vlado v krfski deklaraciji sporazum o ustanovitvi prav tako samostojne države Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Če je Nemčija še spomladi 1918 vodila na zahodni fronti ofenzivne sunke, ki so sicer ustvarjali videz njene moči, a so imeli v resnici zgolj namen preprečiti veliko ofenzivo antantnih čet, ki bi Nemčijo zlo-mila, kar se je res zgodilo jeseni, pa je začel notranji razkroj v Avstro-Ogrski kazati prve obrise že jeseni 1916. Dotlej je Avstriji docela absolutistično vladal ministrski predsednik grof Karel Stürgkh, ki se je od začetka vojne branil sklicati državni zbor, zavedajoč se nevarnosti, ki bi ob sproščenem parlamentarnem boju ne ogražala samo njegovega režima, temveč polagoma spričo mnogonarodnosti države tudi njo. 21. oktobra 1916 je ta steber absolutizma padel pod streli socialdemokrata Friedricha Adlerja. Stürgkhovo smrt je stari cesar Franc Jožef I. preživel točno za mesec dni (umrl 21. novembra 1916). Na prestolu mu je sledil 29-letni Karel I., ki je stvarneje gledal na notranji in vojaški položaj v državi, zato je bila njegova misel uperjena predvsem v to, kako si zagotoviti prestol. Vedel je, da njegove izčrpa-

ne armade ne bodo več dolgo vzdržale pritiska antantnih armad, zato je že marca 1917 preko sorodnika svoje žene princa Siksta Parmskega iskal tajne zveze s predsednikom francoske republike Poincarejem zaradi sklenitve separatnega miru, vendar brezuspešno.

Karel se je zavedal, da zgolj z bajoneti ne bo mogel vladati, zato je maja 1917 sklical državni zbor. 30. maja je v njem dr. Janez Evangelist Krek kot predsednik parlamentarnega Jugoslovanskega kluba prebral **majniško deklaracijo**, ki je zahtevala združitev vseh avstrijskih Slovencev, Hrvatov in Srbov v državno tvorbo v okviru Avstrije. Brez dvoma so nekateri konservativci jemali »avstrijski okvir« resno, toda mladina in ljudstvo, ki je nosilo vso težo vojne in bilo sito nemške nadvlade, sta zahtevala kot porok lepše bodočnosti samostojno in svobodno državo Jugoslavijo. Mnogi so se tudi zavedali, da je »avstrijski okvir« deklaraciji moral biti dodan, sicer bi jo proglasili za veleizdajalsko.

Deklaracija je sprožila deklaracijsko gibanje, ki je zajelo celotni naš narod. Spričo njegovega silnega zagona upravičeno uvrščamo gibanje med tista velika ljudska gibanja, ki pomenijo prelomnice v naši zgodovini in kamor štejemo kmečke upore v 16. in 17. stol., taborsko gibanje za zedinjeno Slovenijo (1868—1871) in narodno-osvobodilno borbo (1941—1945). Izraz je deklaracijsko gibanje našlo v podpisovanju deklaracije in na shodih, kjer sta ljudsko ogorčenje zaradi ravnanja z našim narodom v prvih letih vojne ter zaradi vojnih razmer in navdušenje za bodočo lastno državo potegnili pogosto govornike za sabo, da so dajali duška ljudskemu razpoloženju z radikalnimi gesli. V tem pogledu ni za dr. Kremo, ki je umrl 8. oktobra 1917, mnogo zaostajal njegov naslednik v vodstvu Jugoslovanskega kluba dr. Anton Korošec, čigar delo v dobi do propada dvojne monarhije moremo oceniti kot povsem pozitivno. Vezi, ki so vezale dolga stoletja naš narod na tujo državo, so se pretrgale. Izhod je bil samo eden: v ustanovitvi lastne države.

Deklaracijsko gibanje se je še zlasti stopnjevalo 1918. Vsaka številka slovenskih časnikov je prinašala dolge kolone s sezname krajev in številom podpisnikov majniške deklaracije v njih. 24. marca je slovensko ženstvo izročilo dr. Korošcu že 200.000 podpisov deklaracije. Plaz, ki se je sprožil, je potegnil za sabo vse, kar je čutilo slovensko. Avstrijsko usmerjeni dr. Ivan Sušteršič je ostal s svojim glasilom Resnica in z nekaj kranjskimi skrajno desničarskimi duhovniki docela osamljen in je veljal za izdajalca svojega naroda. Propad Avstro-Ogrske pa je pripravljala tudi spomenica predsednika ZDA Wilsona, ki jo je 8. januarja 1918 predložil senatu in ki v njenih 14 točkah zahteva priznanje samoodločbe narodov kot pogoj za mir. Skoraj istočasno je tudi Sovjetska zveza naslovila vojskujočim se državam apel za končanje vojne brez ozemeljskih zahtev in kontribucij.

Anton Petrič, p. d. Vagojač, 1882—1965. An pa-ver izpod Uršlje gore, ki je dnevnik pisal

Proti deklaracijskemu gibanju so spodnještajerski Nemci in nemškutarji organizirali po mestih volkstage, shode, ki se jih je udeleževalo komaj nekaj desetlin ljudi in ki so na njih grmeli zoper deklaracijo, označujoč jo za veleizdajo. Proti deklaraciji se je izjavilo tudi nekaj mestnih in trških občinskih odborov, predvsem pa so bruhalo ogenj in žveplo nanjo lokalni nemški časniki, zlasti še ptujski Štajerc, glasilo štajercijancev. Ptujski župan Josef Ormig je organiziral celo deputacijo spodnještajerskih zapeljancev k cesarju, ki jo je ta sprejel v avdienci 25. maja 1918. Bržčas mu je godilo zagotavljanje zvestobe njegovi vladarski hiši in avstro-ogrski državi ter obsojanje majniške deklaracije kot veleizdajalske, vendar pa so mu glodale tedaj po glavi povsem druge skrbi: kako zaustaviti pot v neizbežni propad in si rešiti prestol, pri čemer je bil pripravljen tudi na kompromise. Vsi nemški poskusi, zavreti gibanje za jugoslovansko državo, so klavirno propadli.

Deklaracijsko gibanje se je razširilo tudi na Koroško, vendar je v tej deželi nalete-lo na mnoge težave. Vsa oblast je bila v rokah nemške birokracije, ki je z orožniki sledila za petami vsakomur, kdor je pobiral podpise za deklaracijo. Na deklaracijske shode se tu ni dalo niti misliti in vse interpelacije Jugoslovanskega kluba na vlado, da bi se te razmere odpravile, so zadele na gluha ušesa. Koroška je še zmeraj bila Vilajet Kärnten! Ker na Koroškem ni bilo moč sklicati tabora, ki bi se na njem koroški Slovenci izrekli za deklaracijo in Jugoslavijo, je bil po uspelem taboru v Žalcu 17. marca 1918 sklican za 7. april tabor v Šentjanu, ki bi se ga naj udeležili zlasti Korošci.

Za boljše razumevanje dogodkov na šentjanskem taboru pa moramo pogledati na Dunaj v kabinet zunanega ministra, zakrknjenega nemškega fevdalca grofa Otokarja Czernina. Ta je sprejel 2. aprila zastopnike dunajskega občinskega sveta in

jih obvestil o zavrnitvi pisma francoskega ministrskega predsednika Clemenceauja, ki je vse svoje misli osredotočil na delo za vojaški zlom Nemčije, pri čemer je menil, da je Avstro-Ogrska že dozorela za odcepitve od nje, zato jo je skušal pridobiti za separatni mir. Czernin je vztrajal v »nibelunški zvestobi« do Nemčije, njegovi indiskretnosti zaradi javnega razpravljanja o njegovem pismu pa se je Clemenceau maščeval s tem, da je objavil dokumente o prizadevanjih cesarja Karla v prejšnjem letu za sklenitev separatnega miru, kar je bilo dvoru sila neprijetno. V razgovoru z dunajskimi mestnimi očeti je Czernin napadel zlasti Čehe in omenil, da je znotraj državnih meja mnogo izdajalcev Masarykov, ki delajo za antanto. Če teh ne bi bilo, bi bila zmaga bližja, z njo pa tudi mir. Zato je preko mestnih očetov pozval avstrijsko nemštvo, naj vse take in podobne ljudi odstrani, s čimer je Čehom in Jugoslovanom napovedal boj. Spodnještajerski Nemci si tega niso dali dvakrat reči, zato so sklenili, da bodo kot uvod v nadaljnje akcije razbili tabor v Šentjanu oziroma da ga bodo spremenili v svoj shod.

O taboru v Šentjanu imamo različna poročila — slovenska in nemška, ki se seve docela ne skladajo med seboj. Dognano pa je tole: Tabor, ki se ga je udeležilo nad 2000 ljudi, zlasti tudi mnogo Korošcev, je bil na dvorišču Čagove hiše. Odprl ga je župan domačin Bart in podal besedo dr. Korošcu, ki je prišel na tabor v spremstvu dr. Karla Verstovška iz Maribora. Dr. Korošec je govoril že pol ure, ko je prispelo na dvorišče okrog 200 Nemcev, oboroženih s palicami; na dvorišču so se pomešali med zborovalce. Bili so iz raznih krajev in dobro organizirani. Vodila sta jih koroški poslanec iz Žihpolja Lučovnik in urednik Marburger Zeitung Norbert Jahn, medtem ko je ostal mariborski advokat dr. Mrawlag kot glavni poveljnik v Dravogradu, kjer je pred odkorakanjem v Šentjan pregledal svoje čete. Ko so prispeli Nemci na dvorišče, je dr. Korošec govoril o tem, kako so Nemci vselej zatirali Slovence. Tedaj so se začeli različni nemški klici, kakor »Hochverräter« itd. Slovenski zborovalci so skušali Nemce sedaj zriniti z dvorišča, ti pa so začeli po Slovencih udarjati s palicami, toda ne za dolgo. Slovenski mladeniči so mnogim Nemcem izvili palice iz rok, drugi so potegnili late s plotov, tretji pa so se kot s krepelci oborožili s poleni, ki so bila zložena na dvorišču. Hudo tepeni so se Nemci pogнали v divji beg, Slovenci so jim sledili do konca vasi, pri čemer so jim po nemškem poročilu pomagali pri zasledovanju tudi ruski vojni ujetniki. Vse skupaj je trajalo komaj pol ure, nakar se je tabor nadaljeval. Tedaj je dr. Verstovšek naznanil, da je vladni komisar dr. Al. Trstenjak shod razpustil. Zborovalci so zoper to odločno protestirali, vendar so se umirili, ko je dr. Verstovšek odredil še glasovanje za deklaracijo, ki so jo s klici »živela Jugoslavija« vsi sprejeli. Po odpetju slovanske himne Hej Slovani! so se zborovalci mirno razšli. Medtem so si Nemci ob vodnjaku v Dravogradu prali okrvavljene glave, se jezili, da vladni komisar ni poklical nemštvu na pomoč orožništva, ki ga je imel zbranega nalašč nekaj sto metrov od kraja zborovanja, imeli še nekaj govoranc v gostilni, nato pa se razšli.

Nemški napad na slovenski tabor v Šentjanu je bil prvi in zadnji njihov napad na slovensko zborovanje, ki so ga hoteli s silo razbiti, kakor so s silo vladali. Spoznati so morali, da je deklaracijsko gibanje pognalo pregloboke korenine, da bi ga mogli zadušiti. Poskušali so še pri štajerskem deželnem namestniku grofu Claryju doseči, da bi vlada vse slovenske shode prepovedala, češ da »izpodkopujejo ugled države in naših uradov in pospešujejo anarhične razmere, kakor sedaj vladajo v Rusiji« (Straža 8. in 12. aprila 1918), vendar pa grof Clary spričo položaja, ki je vladal v Avstriji, v to ni maral drezati.

Tabor v Šentjanu je bil posebno pomemben za koroške Slovence, ki so ponesli na svoje domove zavest o vsej veličini boja za narodno svobodo, zavest, da niso v tem boju osamljeni in da ima nemška mogočnost iz dneva v dan ožje začrtane meje.

Nemške sramote ob porazu v Šentjanu ni mogla zakriti nemška karikatura na razglednici, ki prikazuje dr. Korošca, jahajočega na kozlu, in dr. Verstovška, jahajočega na kravi, kako vodita skupino s koli oboroženih Slovencev in ruskih vojni ujetnikov v boj zoper nemštvo in za »Südslawisches Königreich«. V spodnjem kotu razglednice je prikazan župnik, ki poučuje ljudi, kako se naj s križi podkrižajo pod deklaracijo.

Ime vladnega komisarja dr. Al. Trstenjaka je šlo tedaj po vseh nemških časnikih, ker ni pomagal Nemcem razbiti shoda in ni poklical Nemcem orožnikov na pomoč. Vse to je storil iz svojega slovenskega prepričanja. Bil pa je kot državni uradnik v precepu. Morda bi se mu dalo očitati edinole, da ni zabranil Nemcem pri-

Prof. Tone Sušnik

Literarno zgodovinski razgledi po Mežiški dolini

LJUDSKI PESNIKI

V tem poglavju skušajmo spoznati delo preprostih pesnikov, ki jih poznamo pod izrazom bukovniki. To so svojčas bili tisti, ki so bili večji branja in pisanja, pa so ob pomanjkanju knjig prevajali in prepisovali različne molitve, zagovore, pesmi ipd. Literarni zgodovinarji omenjajo, da imamo prav na Koroškem dosti takih ljudskih umetnikov. Morda zato, ker smo obrobna pokrajina, z redkimi slovenskimi šolami.

»Sol ni bilo v izobilju in le malokdo je na kmetih znal brati. Zato so takega, ki se je bavil s knjigo in pisanjem, začeli imenovati bukovnik... Bukovnik je bil v šestdesetih, sedemdesetih letih prejšnjega stoletja čislán in učen mož z naroda.« (Franc Kotnik: Naši bukovniki...) Danes takega položaja preprosti ustvarjalci resda nimajo več, jih pa še vedno dosti živi med nami. Vsaj nekaj jih spoznajmo. Bukovniki nam pričajo o veliki ljubezni ljudi do knjig, o razvitem čutu do lepote in o spoštovanju do duševnih vrednot.

Mnoge je gnala želja po ustvarjanju in pripovedovanju, po izpovedovanju, nekateri so prepisovali iz praktičnih nagibov, spet

hoda na tabor in da je shod razpustil, čeprav so Slovenci že napravili mir. Kajpak je to storil pod nemškim pritiskom.

Avstrija se je zmeraj hitreje bližala svojemu propadu. Maja 1918 so se uprli slovenski vojaki, služeči pri 17. pešpolku v Judenburgu, pri 7. lovskem bataljonu v Murauu in 97. pešpolku v Radgoni, pri čemer so imeli močan vpliv povratniki iz ruskega vojnega ujetništva kakor tudi agitacija za majniško deklaracijo. Ti upori, čeprav niso uspeli, so bili edinstveni, saj so bili slovenski vojaki v vsej Avstriji edini, ki so se uprli. Obenem se je slabšal položaj na bojiščih. Avstrijska junijska ofenziva ob Piavi ni uspela, 15. septembra je antantna vojska skupno s srbsko in jugoslovanskimi dobrovoljci prodrla solunsko fronto, razsulo vojske je Bolgarijo izločilo kot zavezniško državo obeh centralnih sil in jo prisililo k sklenitvi premirja 29. septembra. S hitrimi koraki se je bližala svoboda. Da bi jo pričakali pripravljeni, je bil 16. avgusta v Ljubljani ustanovljen Narodni svet za Slovenijo in Istro, 26. septembra pa v Mariboru Narodni svet za Štajersko in Prekmurje. Tik pred razsulo je cesar Karel I. izdal 17. oktobra manifest z obljubo, da bo Avstrija federalistično urejena. Toda: »Majestät, zu spät« (Veličanstvo, prepozno!). Avstrija, ki od vstopa v ustavno dobo od šestdesetih let preteklega stoletja spričo ohranitve nemške nadvlade ni hotela rešiti narodnostnega vprašanja in ki ga spričo različnih meščanskih in fevdalnih razrednih interesov in spričo različnih razvojnih stopenj nenemških narodov deloma tudi ni mogla rešiti, je morala kot »ječa narodov« propasti, da so lahko narodi svobodno zaživel.

pa jih je zamikala radovednost — pogled v prihodnost; prepisovali so molitve, zareke, prerokbe, pesmi.

Ta ljudska tvornost nam še prav posebej razodeva duhovno moč in ustvarjalnost naroda.

Staro dokazilo o bukovniški dejavnosti pri nas je leški rokopis. Rokopis je približno iz leta 1757 in je nastal predvsem iz praktičnih nagibov, saj popisuje tkanje »cvilika«, pa nekaj zdravstvenih nasvetov in podobno. Več o rokopisu je Fužinar že objavil.

Naša študijska knjižnica ima precej rokopisnih zvezkov in knjig: npr. imajo Antikrista, ki ga je prepisoval neki Šiman iz Kotelj, Arcnijske bukve, Odpustke Krishovega Pota, Das Gotteshaus S. Leonardi im Plat (Sv. Lenarta na Platu?); poleg molitev je v tej knjigi tudi več pesmi (Pesem od eniga soldata inu ene Dekline na primer je prav zanimiva:

»Po Plazu gor hodi, en Bogat Soldat
ta ima vezh grehov, kaker en Ajd.

Na pruti mu pride nu zavber dekle
Za roko jo prime, dopadla mu je.«
itd. ...)

Ta zvezek je bil popisan v letih 1826 do 1829. Mnogo mnogo mlajši je rokopisni zvežčič, ki ga je verjetno popisala Antonija Mager, p. d. Božank iz Podkrajja, prepisovala si je prerokbe iz Antikrista, poleg tega pa si je napisala še nekaj zagovorov zoper nekatere bolezni.

Vse to nam potrjuje trditev, da je bilo bukovništvo res zelo razvito.

Zanimiv je prevod Antikrista iz nemščine, delo patra kapucina Dioniza iz Lützenburškega (iz leta 1682). To je knjiga prerokovanj, ki se je v prepisih širila. Najstarejši prepis Antikrista pri nas je iz leta 1799, prepisoval ga je neki Šimon iz Kotelj — zvezek so našli na Šratneku, verjetno so tega prepisovali še dalje, tako na primer Lorenc Hrobath (Hrovat) iz Kotelj (1886. leta). Najmlajši prepis je že omenjeni prepis *Magrove*. Vse to nam kaže, da so se preprosti ljudje radi ozirali v prihodnost, v strahu, a tudi radovedno so prebirali strani prerokovanj.

... Ko se bo pisalo 1999 bi imel cel svet z nebeškim ognjem pokončan biti ... Takrat ki bo kral Matjaš vstav se bojo čudne reči godile tak da se bo vsak človek prestrašil, takrat se pa bojo spominli ljudi na vse svetnike. (Iz Hrovatovega Antikrista.)

Praktični nagibi so vodili bukovnike, da so si zapisovali razne zdravniške recepte (npr. leški rokopis), prepisovali »arčnijske bukve«, molitve za zagovore zoper bolezni (npr. Antonija Mager), zapisovali so si o tkanju, v veliki meri pa nabožne in posvetne pesmi. Vemo na primer, da si je Valentin Lečnik — kmečki živinozdravnik — zapisoval slovenska imena raznih rastlin. Ta Lečnik — Vohnet — je bil leta 1812 lastnik Lubasovega, kjer so še nekaj let pred tem bili pl. Steinbergi (njegov lik je opisal Prežih v Skrivni bralnici — neobjavljenem poglavju zasnutega romana *Pristrah!*).

Doktorju Karlu Štreklju pa je za obsežno zbirko ljudskih pesmi poslal svojo rokopisno zbirko ljudskih pesmi Jožef Šmelcar iz Guštanja (Šmelcerjeve sorte verjetno). Kako obsežen je bil ta zvezek, ne vemo. Štrekelj je objavil tri božične pesmi: »Mi pa delič perrajžamo«, »O, Jožef moj, kam pojdemo nocoj?« in »Ta noč je polna veselja«. Dr. Štrekelj navaja v opombah, da je Šmelcar zapisoval pesmi okoli leta 1815.

V Prosenovih mlinih v strojanski Rieki je prepisoval in zapisoval pesmi in knjige mlinar in valkar Matija Kresnik (1821—1890). Rodil se je na Lešah, najbrž pri Kresniku. Zapisoval si je tudi pesmi pohorskega pesnika Jurija Vodovnika; med pesmimi je tudi prigodniška pesem učitelja in organista na Fari (na Prevaljah) Joanesa Kovača (učiteljeval je na Fari od leta 1830 do 1854).

Ustvarjalna moč ljudstva iz gozdov in s strmin in ob strojih, želja izpovedati se in želja po fabuliranju pa se še prav lepo zrcali v mnogokaterih ljudskih pesnikih in pripovedovalcih. Še daleč nimamo zapisanih vseh imen ljudskih pesnikov in pripovednikov. Posebno bi bilo prav, da bi raziskali ljudsko ustvarjalnost med NOB. O tem bi bilo prav še kdaj posebej spregovoriti.

Iz starejših časov poznamo Valentina Ocvirka, Antona Lisičnika, Jurija Krofa. V novjšem času pa se marsikateri ljudski talent oglasi v Fužinarju: Jernej Krof, Ajnžik, Šancelov Zepi, Jasser.

Ljudski pesnik Ocvirk, doma z Breznice, nam je v pesmi o Prevaljski družini ohranil lep spomin o dobrih in hudih časih fužinar-

stva na Prevaljah, predvsem pa iz te pesmi odseva razpoloženje ob gospodarski krizi v letih 1865/67:

»Žavasno je srce moje,
ko pogvadam znance svoje
vsaki ti bara sem no taj,
ke bom duobo devo zaj.«

Anton Lisičnik je doma z Zelovca v šentjanški fari, bil je pastir in hlapec, nazadnje pa se je »pobijal po berkih«.

»Na Zelovcu pri Roženi
sem jaz odziban bil,
v zibiki leseni
si dojsti joka vžil.«

Na Lokovici je vse v rime zavil, tudi če je prišel kam na obisk, je rad govoril v verzih, Kuštrov oče, Jurij Krof (1865—1942):

»To sem stari Kuštrov oče.
Reci: je li to mogoče,
da en tak bi pesnik bil,
ki je star že in ves kriv!«

In dalje pravi o sebi:

»Veliko jaz prebiram,
al' več pa še študiram,
veliko premišlujem
in vse si zapisujem.«

Bil je kmet, mlel je sosedom, zraven pa pisal pesmi. Zanimivo, da tudi njegova sestra Marjeta Žagar rada godovne čestitke v verzih zloži.

Fužinarjevi bralci pa dobro poznajo Jurijevega sina Jerneja Krofa. Kot delavec železarne vnaša v svoje pesmi probleme delavcev in podobe iz železarne. Morda se prav zato, ker dela sredi ropota in dima, rad zagleda v lepoto gorá:

»Lepota naših je gorá
nad zemeljsko naravo,
razumen človek to spozna,
ko se povzpne v višavo.«
(Lepota gora)

Prav tako sta med Fužinarjevimi bralci znana Rudolf Jasser (1883—1967) in Jože Gradišnik — Šancelov Zepi (1884). Jasser je iz Mežice, bil je sin delavca, tudi sam je bil delavec, nazadnje pa je bil celo uradnik. V vsakem Fužinarju je domalega objavil kak zapis iz domače zgodovine, kak spomin iz težkega življenja.

Šancelov Zepi pa je iz Črne in je po poklicu mizar. V svojih delih rad paberkuje po naši zgodovini in vneto etimologizira. Prav imeniten je njegov potopis Od Poljane do Tople, nekakšno nadaljevanje Prežihovega potopisa Od Meže do Poljane. V študijski knjižnici hranijo cel zvezek *Malo domoznanstva o Mežiški dolini*. Zapisal je pripovedke in bajke, jih razlagal pa opisoval našo zgodovino in opeval naše kraje ter razpravljajal o njih imenih.

»Pričujoči — popis domačije — je pač svojevrsten. Ne vem, kako bi ga imenoval ali je samorastniški ali pa je zepijevski. Je pa nekaka izpoved mešanice moje načitanosti, spominov iz mojih mladih let in mojih domnevanj« (stran 200).

Poln volje do pripovedovanja je kmet Ajnžik s Tolstega vrha Ivo Dretnik. Duhovito pripoveduje in rad popelje v preteklost, nam bistro razpreda lastne spomine pa spomine svojega očeta. Spomnimo se na zanimiv spis *Središče sveta* (ravenski gim-

Ovčjestriža na Strojni

naziji za 20-letnico, Koroški fužinar 1966, št. 2).

Eden največjih bukovnikov in ljudskih pesnikov naših dni pri nas pa je strojanski pesnik Blaž Mavrel (1896). O njem je Fužinar že pisal. Študijska knjižnica hrani več zvezkov njegovih pesmi. »Šopek s koroških bregov, povezal Blaž Mavrel.«

»Oj, strmi breg, življenje ti,
po tebi speti je težko,
kjer pusta trava zeleni
pa tudi rožice cveto
in trnje vmes na te preži,
da smeh in rane daje ti.
Zato ta šopek rož in trav
je pisan in krvav.«

Tako je z uvodnimi verzi predstavil svojo rokopisno zbirko. Zbirka vsebuje izpovedne pesmi, ko občuduje naravo (Lipa draga zeleni) ali pa se zamisli v svojo osamljenost (npr. pesem »Ljubečo bi, mlado rad ženko imel...«), dalje vsebujejo zvezki camarske pesmi, ki jih je napisal po starih camarskih, vojni čas, grozote druge svetovne vojne je opisal v mnogih pesmih (V zimi 1942-43, Groze čas).

»Slovenija zagrenjena,
krvava, solzna ti!
Vihar li vse pobije, stre?
Kaj narod naš trpi!«

in pesmi o vojni zaključuje:

»Mavrel Blažé mu je ime,
s koroških je brdin,
ki srčnih ran je ves bolan
to spisal za spomin.«

Napisal je tudi več prigodnih, predvsem je z mnogimi pesmimi počastil naše velike može: Trubarja, Prešerna, Meška, Župančiča, Finžgarja itd. Sledi naj odlomek iz pesmi o Ivanu Cankarju:

»Srca hrame si odpiral,
prav uganil misli skrite,
mnogih tožnoglasovite
strune čustev si prebiral.

Si vodnika se postavil,
pravo kazal nam zrcalo.
Zase si preziral hvalo,
naše pa ime proslavil.«

Mavrel je pa tudi prevajal, prevedel je vse Prešernove nemške pesmi. Veliko bere in si ustvari o vsakem avtorju svojo sodbo.

»Puškin bi lahko bil slovanski Šekspir, ko bi ga ne bili ustrelili. Če bi bil od 38. pa do 60. vsako leto vsaj eno dramo napisal pa bi jih bilo toliko kakor Šekspirjevih in tudi slabši bi ne bile.«

V Gregorčičevem duhu priložnostno zaokroži pesmi Marta *Pétre*, okrog 35 let stara gospodinja iz Črne, spet pa se ji zlijejo tihe osebno izpovedne pesmi. Štiri leta je že, kar je Fužinar objavil nekaj pesmi Kristija *Markoviča* z Raven, ki je 22 let star padel kot partizan nad Črno (20. avgusta 1944).

»Odšel sem z doma ter se izgubil v noč
v blesku zvezd žarela so nebesa,
od tebe odšel sem tiho — brez slovesa
obraz tvoj gledam, mati, v daljo zroč ...«

(Pismo materi)

Z njim naj končam. Morda ta imena mnogim ne pomenijo kdove kaj. Nič presenetljivega — vsaj bežno ne, nič modernega! Iz zemlje je zrasla ta pesem, ob delu, dih polj in lesov, smole in ilovnate zemlje, prav

zato je ta ustvarjalnost najintimnejši, tihi
zven mišljenja in čustvovanja in zemlje.

— — —

Se o enem bi rad zapisal nekaj besed. Ne, to ni koroški bukovnik, to ni skromni pesnik.

Pred menoj leže novele, ki bi jih lahko objavili v slovenskih osrednjih revijah. Niso sicer umerjene po modernizmi. Te novele so delo rahločutnega ustvarjalca s posluhom za tihe utripe človeškega srca, za lepoto in naravo pa za melodijo jezika. Le škoda, da v glavnem leže doma v predalu.

»Na Pogorelcu še ni bilo pomladi. Prodrla je že doli v Jazbino in prisojne rebri, odkoder so odnesli vigredni hudourniki zadnji sneg. Tamkaj je cvetelo vresje. Sem, v nicino, vigred ni mogla priti tako zlahka. Tik nad lovsko kočjo je ležala umazana krpa snega, iz nje so iskali majčkeni curki snežnice pot med suhim vrnuhom, a zemlja jih je kmalu popila. Kraj snežne krpe pa je vendarle že cvetel teloh.«

Mrdavšičev Lipi je ta mesec mnogo prežgodaj umrl. Tiho je ustvarjal v senci Javorskega grabna, tiho snujoč se samotno dvigal v višine. Že pred vojno je objavljaval v *Kresu*, po vojni pa v *Obzorjih* in koledarju *Mohorjeve družbe*. »Poeta nascitur« — pesnik se rodi!

Ne uvrščam ga v to poglavje. Z zamudo ga skromno predstavljam.

Kuhar Janko, učitelj
Kuhar Lovro, pisatelj
Razgoršek Vinko, duhovnik
Večko Filip, učitelj

DRAVOGRAD

Kogelnik Ivan, duhovnik

Do leta 1941 je dala Mežiška dolina še nekaj izobražencev, vendar jih v tem seznamu, ki je iz leta 1937, ni.

Vsi ti slovenski kulturni delavci, ki so bili tudi v najtežjih časih naše zgodovine na svojem mestu, so domačini; njihovi rodovi prebivajo že stoletja pod Uršljo goro in Peco. Mirno lahko trdimo za vse, da jih je domovina sprejela za svoje.

(Opomba: Seznam imen je vzet iz »Slovenske straže« št. 4 z dne 6. marca 1937 — Maribor.)

Zorko Kotnik

Večer Cankarjeve besede v Črni

Decembra 1968 so se Črnjani oddolžili enemu največjih tvorcev umetniške sloveske besede Ivanu Cankarju. V spomin na velikega umetnika, v katerem so dozorele najzlahtnejše in najrodovitnejše lastnosti slovenskega ljudstva, so za petdeseto obletnico njegove smrti priredili večer **CANKARJEVE BESEDE**. Prireditelj je bila v kavarni hotela Planinka. Kakor prebivalci Črne in njene okolice radi obiskujejo literarne večere, ki jih zadnje čase Svoboda in Turistično društvo v Črni prireja, vsako leto ob koroškem turističnem tednu, tako je bil tudi Cankarjev večer obiskan presenetljivo dobro. Tudi prosvetni delavci v Črni, ki jim, razen malenkostnih izjem, taka oblika kulturnega in klubskega življenja ni bila dosti mar, so se tega spominskega dogodka udeležili v obilnem številu.

Ideja za proslavo je vzniknila med Svobodo in odborom Socialistične zveze v Črni, ki je z velikim razumevanjem prevzela nase tudi vse stroške, ki so kakor koli v zvezi z literarnim večerom nastali.

Režijsko sta pripravila večer Aleš Mrdavšič in Srečko Peterlin, sceno ospredja pa Drago Markovič, inž. arh. S svojo dolgoletno izkušnjo pri režiranju je v uvodu in v nadaljnji povezavi med posameznimi točkami spregovoril Aleš Mrdavšič. Našega velikega umetnika je pričaral med poslušalce z izbrano besedo, brez patetike in konvencionalnih fraz. »Ne praznujemo Cankarjeve petdesetletnice smrti,« je rekel v uvodni besedi, »kajti praznovati smrt je nesmisel. Ob tragični obletnici lahko govorimo le o žalovanju zaradi prežgodnje smrti narodnega genija, ki je ugasnil v trenutku, ko je bil svojemu ljudstvu najbolj potreben.«

Točke večera iz Cankarjevih del so naštudirali: Matjaž Mrdavšič, Ivan Golob, Dušan Mrdavšič, Majda Kakerjeva, Andrej Šertel, Srečko Peterlin in Terezka Mrdavšič. Med prireditvijo je nastopil tudi moški pevski zbor iz Črne, ki za podobne prireditve nikoli ne odreče sodelovanja.

S svojim programom so Črnjani gostovali tudi na Prevaljah, kjer pa je bil žal zelo skromen obisk. S tem so se prebivalci gornje Mežiške doline oddolžili Cankarje-

VČASIH IN DANES

Mogočno se dviga lepo gimnazijsko poslopje v nekdanjem Thurnovem parku nad železarno Ravne. V tej gimnaziji je ob koncu šolskega leta 1967/68 položil izpite tisoči maturant. In kaj pomeni ta gimnazija za naš prelepi koroški kot? Vsi poštteni ljudje vedo, kaj nam je ta šola že dala in kaj nam še bo. Nad 400 študentov je že končalo svoje šolanje na višjih in visokih šolah. Večina se jih je zaposlila v Mežiški, Dravski in Mislinjski dolini. Kaka sreča za te prelepe kraje in dobre ljudi teh dolin!

Spomniti pa se moramo tudi onih, ki so pripomogli, da ima ta del Koroške svojo popolno gimnazijo. Če gremo kar po vrsti, moramo brez dvoma na prvem mestu imenovati dr. Franca Sušnika, dolgoletnega ravnatelja ravske gimnazije, kolektiv ravske fužinarjev z direktorjem Klančnikom na čelu, pa Prežihovega Voranca in mnoge druge.

Ko pa človek pomisli nazaj na one čase, ko mlademu rodu niso bila vrata šol tako široko odprta kot danes, ko študentje niso uživali take podpore, kot jo uživajo danes, mora vendar reči, da so takratni dijaki in študentje in poznejši kulturni delavci bili kljub vsemu vendarle na svojem mestu. Če omenimo samo Mežiško dolino, lahko mirne duše trdimo, da so takratni inteligenti in kulturni delavci trdno stali ob strani narodu in mu skušali dati ono, kar mu je bilo potrebno — svoje delo in svojo ljubezen. In to je po mojem največ, kar lahko izobraženec svojemu narodu, svojemu ljudstvu nudi in da.

Poglejmo imena onih inteligentov in kulturnih delavcev, ki jih je dala Mežiška dolina slovenskemu narodu in Jugoslaviji.

ČRNA

Božič Franc, duhovnik
Dolinšek Maks, učitelj
Drvodol Alojz, duhovnik
Dr. Glančnik Jože, zdravnik
Mihev Ivo, učitelj

ŠENTANEL

Kramolc Luka, glasbenik

PREVALJE

Doberšek Karel, učitelj
Kordež Zdravko, duhovnik
Kugovnik Jurij, politik
Merkač Franc, duhovnik
Dr. Sušnik Franc, profesor
Viternik Ludvik, duhovnik

RAVNE NA KOROŠKEM

Kotnik Beno, kmet — organizator
Kotnik Ciril, diplomatski uradnik
Dr. Kotnik Franc, profesor
Kotnik Franc, učitelj
Dr. Kotnik Janko, profesor
Kotnik Rajko, narodni delavec
Kotnik Šimen, duhovnik
Kotnik Zorko, učitelj
Lečnik Miloš, sodnik
Petrač Franc, učitelj
Petrač Jože, inženir

KOTLJE

Dr. Alojz Kuhar, duhovnik
Kuhar Avgust, dipl. tehnik

CERKEV SV. ROKA NA SELAH

Sv. Rok
na Selah

Preden se lotimo opisa odročne majhne cerkvice, moramo vedeti, da ne bomo odkrili svetu nič novega, nobene doslej neznan, dragocene freske, nobene skrite skulpture genialnega ljudskega podobarja; vsa smetana naše sakralne umetnosti je pač že davno pobrana. Opis tudi noče biti stilistična študija, ki bi skušala dopolniti že znane, temveč le zbir podatkov, dejstev in nekaj podob.

Tak popis, če ostane osamljen, seveda le delno služi svojemu namenu. V tem primeru ima le prosvetiteljsko vlogo, ko preprostega domačina opozori na razloček med umetniškim in obrtnim izdelkom, ter informativno, ker seznanja krajane z vrednotami,

vemu literarnemu izročilu, njegovi revolucionarni ideji in zvesti misli, s katero je presojal sebe in svoj čas. Svojo domovino je imenoval z najlepšo besedo, ki jo je izpovedal v Kurentu: »To so nebesa pod Triglavom!«

Andrej Šertel

ki jih njihova cerkva morda hrani. Če pa je takih popisov več, če delno ali v celoti obdelajo neko geografsko in zgodovinsko zaključeno pokrajino, lahko pomenijo določeno vrednost najprej kot literatura in vir za strokovne razprave s svojega področja, lahko pa indirektno — v zvezi s politično, gospodarsko in literarno zgodovino — pomagajo osvetliti in bolje razumeti preteklost te pokrajine.

Zato je zaželeno, da bi bilo popisov sakralne umetnosti v Mežiški dolini čimveč.

Cerkve sv. Roka stoji na vzpetini 583 m nad morjem v smeri vzhod—zahod. Dolga je 16 m, široka 7, višina prezbitorija je 6 m, višina ladje 7,30. Ima pet oltarjev. Glavni vhod je na zahodni strani, stranski na južni strani v kristilno kapelo, nad katero je zvonik. Šematizem lavantinske škofije postavlja zidavo cerkve v leto 1642. Ker je takrat v naših krajih razsajala kuga, so jo posvetili sv. Sebastijanu (Boštjanu) in Roku, ki sta veljala kot zaščitnika proti kugi.

Srečamo se torej s tisto naivno vero preprostih ljudi, ki je nastala v srednjem veku, sega pa na deželi še v naš čas. Takrat so

namreč verniki posamezne svetnike »zadolžili« za določene nevšečnosti, tegobe in nesreče ter se obračali k njim po pomoč.

Lesena kapelica, ki jo literatura omenja na istem kraju, je bila starejšega datuma, saj je znameniti strop v prezbitoriju iz prve polovice 17. stol., torej je nastal istočasno kot cerkev sama. Ker je ta poslikani svod največja umetniška dragocenost stavbe, to lahko pomeni, da je nastal iz iste človeške stiske kot cerkev in iz istega čustvenega zagona.

Svod je visok 6 m in je obokan s križnimi rebri. Slike štirih evangelistov, vsak v svojem krogu, so položene v polja med rebri, tako da so od glavnega oltarja razporejene navzgor in oklepajo polovico osrednjega polja s simboličnim napisom IHS, ki se ga z dveh nasprotnih strani dotikata nadangela Gabrijel in Mihael, noseča vsak svoj trak z latinskim napisom. Krog zaključujejo Bog Oče in Sv. Duh v drugem osrednjem polju ter angela, ki muzicirata.

Ta pestra figuralna kompozicija je v vseh poljih dopolnjena z ornamentom. Stilizirano cvetje, slikano po načelu simetrije, se v umetelnih kitah pne po stropu, ovija podobno ter napolnjuje skoraj vsak kvadratni decimeter prostora. Pri tem so motivi dovolj raznoliki, da delujejo živahno.

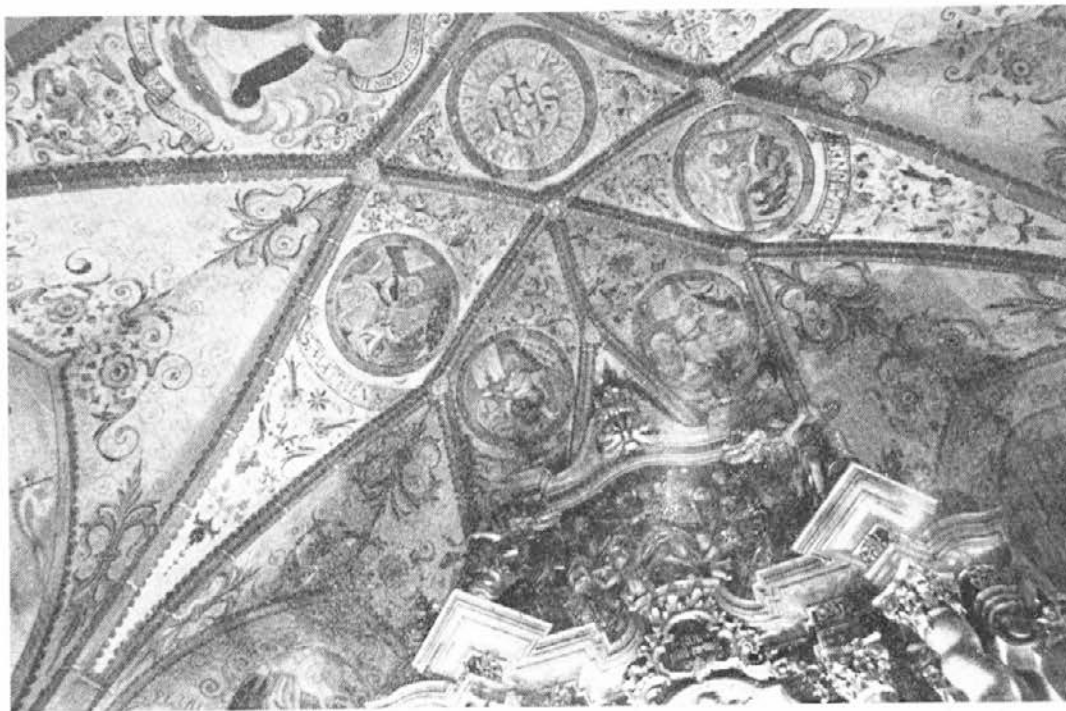
Realizem figur, posebno evangelistov, se z ornamentom, ki je že po svojem bistvu abstrakcija realnosti, ne bje, temveč ustvarja v celotni kompoziciji s prevladujočo rumeno in sivo barvo vtis umirjenosti in harmonije.

Na levi strani prezbitorija od prižnice proti glavnemu oltarju sta dve freski. Prva kaže Pavlovo spreobrnjenje, druga pa polaganje Jezusa v grob. Tik oltarja sta Marija in sv. Peter, za oltarjem so freske še prepletkane. Na desni je ponovno Marija s sv. Matejem, nadaljnje podobe na tej strani so nove.

Teh fresk, ki so bile dolgo pod ometom (odkril jih je l. 1937 Železnik iz Ljubljane in jih restavriral), umetnostni zgodovinarji niso datirali, zato ne moremo z gotovostjo trditi, da so nastale istočasno kot slike na stropu. Da pa so precej stare, sklepamo iz

Freska v prezbitoriju nad vhodom v zakristijo

Del stropa v prezbitერიju

sicer obledelih, pa lepo ubranih barv, ter iz tega, da barok (čeprav z zamudo prenesen na deželo) ni mogel trpeti golih stenskih površin, ampak jih je moral oživiti s slikarijami. V tem primeru bi strop in stene tvorile celoto. Seveda pa so to domneve.

Druga, čeprav mnogo manj pomembna znamenitost v cerkvi je oljna podoba sv. Antona Padovanskega, delo slovenjgraškega slikarja Janeza Andreja Straussa, nastala okoli leta 1760, ki stoji na manjšem od obeh oltarjev v krstilni kapeli blizu vrat. Močno potemnelo platno kaže svetnika, ki kleči, obrnjen na levo, pred mizo, na kateri je knjiga, ter objema malega Jezusa, ki prijema za svetnikovo brado. Spodaj na levi so lilije, zgoraj putti (angelci) v oblakih.

Janez Andrej Strauss se je verjetno izučil v delavnici svojega očeta in je po njem podedoval tudi obrt cerkvenega slikarja. Po

kvaliteti pa je zaostajal za očetom in so njegova dela večkrat celo le poprečne šablone.

Omeniti moramo še lesen kipec sv. Roka, ki stoji na večjem stranskem oltarju v krstilni kapeli, nekoč pa je baje stal na glavnem oltarju. Zanimiv je predvsem po svoji realistično oblikovani, skoraj bi lahko rekli vulgarni glavi z nizkim čelom, štrlečim, velikim nosom in širokimi usti, kakor bi olcarja oblekli v togo in ga postavili na oltar. Izdelovalec ni znan, je pa moral biti izrazit nasprotnik osladnega psevdobaročnega sloga in je verjetno iskal modele med preprostim ljudstvom.

Iz župnijske kronike je razvidno, da so bile Sele l. 1891 povzdignjene v samostojno župnijo. Zapisi v njej tudi kažejo, kako so posamezni župniki cerkev obnavljali bodisi v celoti bodisi posamezne oltarje in drugi inventar. To so opravljali, kakor so pač uspeli zbrati denar in kolikor smisla za umetnost so imeli.

Odkritje in restavriranje fresk je gotovo v precejšnji meri njihova zasluga. Poslikana okna, obnovljeni oltarji, novi križev pot (ki visi ob starejšem, nemškem) in druge, za cerkvena opravila neobhodno potrebne stvari, pa so delo poklicnih obrtnih delavnic našega časa, ki ne pretendirajo na umetniško vrednost in je tudi res nimajo. Seveda tudi naročila posameznih župnikov niso bila te vrste, da bi opremljala cerkev stilno enotno, zato je v njih precej psevdobaročne preobloženosti in pozlate ter mešanice drugih slogov. Res pa je tudi namen cerkve vzbujati verska čustva, ne estetskih.

Le na desni strani glavnega oltarja je po zadnji vojski prof. Piščančeva po naročilu naslikala na steno nekaj verskih motivov in tako dopolnila podobo prezbiterja, ki je zdaj v celoti poslikan. Vendar se njene slike ne skladajo posebno dobro s starimi, že zaradi drugačne barvne skale ne.

Ker podobe sv. Krištofa z malim Jezusom na ramenih na zunanji severni strani cerkve zaradi velikosti ni mogoče prezreti, povejmo o njej le, da je čista šablona, brez umetniške vrednosti.

Tako ostaja torej pri sv. Roku na Selah slejkoprej največja znamenitost poslikani

strop prezbiterja, ki je vreden vse pozornosti in skrbi.

J. V.

Literatura

Kronika župnije sv. Roka na Selah
Sematizem ... lavantinske knezoškofije. V Mariboru 1934
Fr. Stele, Varstvo spomenikov, Zbornik za umetnostno zgodovino, Ljubljana 1923
Fr. Šijanec, Slikar Janez Andrej Strauss, ČZN, 1. 27/2
Jakob Soklič, župnik v Slovenjem Gradcu (ustni vir)

DOMAČA IMENÄ

(Iz narečnega gradiva študijske knjižnice na Ravnah)

BREZNICA

ČEGOVIK: Čegóvnäk, Čegóvnca, p'r Čegóvnki, p'r Čegóvnäki, Čegóvnäkovi sini

RAKITNIK: Rakitnäk, Rakitnca, p'r Rakitnki, Rakitnku Anzi

HUDOBNIK: Hudóbnäk, Hudóbnca, p'r Hudóbnäki, Hudóbnku Zep

KOLESNIK: Kú(o)vaznik, Kú(o)vaznca, p'r Kú(o)vaznki, Kú(o)vaznku Vanč

LIBNIK: Liebnäk, Liebnca, p'r Liebnäki, Liebnäkava Zefa

BOJNIK: Bójnik, Bójnca, p'r Bójnki, Bójnku Tievži

OCVIRK: Ocvírk, Ocvírkna, p'r Ocvírki, Ocvírku Rok

POREJ: Pór, Pórijknä, p'r Póriji, Pórijeva Jirca

VAVT: Váut, Váutna, p'r Váuti, Váutu Fálent

TROB: Trúob, Trúobnä, p'r Trúobi, Trúobu Peter

KOVAČ: Kováč, Kovačica, p'r Kováči, Kováču Štef

ŠTERN: Štèrn, Štèrn'nä, p'r Štèrni, Štèrnu Rudl

PUSNIK: Púšnäk, Púšnca, p'r Pušnäki, Pušnaku Folt

J. A. Strauss, Sv. Anton Padovanski (olje), mali oltar v krstilni kapeli

Sv. Rok (les) na desnem stranskem oltarju

ŠAVER: Šaur, Šaurňā, p'r Šauri, Šauru Jaki
 ŠKRABEC: Škrābc, Škrābēnā, p'r Škrābci, Škrābēu Fridl
 SKITEK: Skítik, Skítknā, p'r Skítki, Skítku Lipš
 KLEMEN: Klēmēn, Klemēnka, p'r Klemēni, Klemēnu Lekš

PODGORA

JANET: Jānet, Jānetnā, p'r Jāneti, na Jānečem, Jāneči Tinči
 ROŽANK: Rōžank, Rōžanknā, p'r Rōžanki, Rōžankava žaga
 IVARTNIK: Ívartnik, Ívartnca, na Ívrti, Ívrēā puolā, Ívrēkā izircā
 DVORNIK: Dvórník, Dvórnca, p'r Dvórnki, Dvórnška Micka
 LUŽNIK: (V)užník, (V)užnica, p'r (V)užniki, (V)užniku Rok
 PAVŠAR: Pāvšer, Pāvšerca, p'r Pāvšerji, Pāvšerjava Tončka
 SVETINA: Svetina, Svetinka, p'r Svetnēti, Svetnēči Gašper
 BRČNIK: Břčnik, Břčnca, p'r Břčnki, Břčnkava Mica
 BREZJE (Pirkof): Bríezjā, Bríeznk, Bríeznca, na Bríezji, Bríeški hvapci
 RENER: Réner, Rénerca, p'r Rénerji, Rénerju Cinc

GRADIŠNIK: Gradišnik, Gradišnca, na Gradiši, Gradiška Nanča
 LAKOVNIK: Vakóvnik, Vakóvnca, p'r Vakóvnki, Vakóvski Andrej
 PODPEČNIK: Pópečnik, Pópečnca, p'r Pópečniki, Pópečka Fida
 ZABRČNIK: Zábrčnik, Zábrčnca, p'r Zábrčniki, Zábrčka Lona
 ŠULAR: Šúovar, Šúovarca, p'r Šúovarji, Šúovarjava Pavla
 KOTNIK: Kótnk, Kótnca, p'r Kótnki, Kótnška Micka
 KOZARIN: Kozarín, Kozarínka, p'r Kozarini, Kozarínava Urša
 ZVODNIK: Zvúodnak, Zvúodnca, p'r Zvúodniki, Zvúodniku Jaka
 PUŠNIK: Púšnik, Púšnca, p'r Púšniki, Púšniku Kristl
 KRIČEJ: Kriči, Kričijka, p'r Kričiju, Kričiju Vester
 HRIBRNIK: Hríbrnik, Hríbrnca, p'r Hríbrnki, Hríbrsko, Hríbrska Tina
 SPODNJI DULAR: Dúovar, Dúovarca, p'r Dúovarji, Dúovarju Maks
 ZAGERŠNIK: Zágršnik, Zágršnca, p'r Zágršniki, Zágrše, Zágrški mlin
 KOVAČ: Kováč, Kovačica, p'r Kováči, Kováču Jaki
 ŠRATNEK: Šrátnek, Šratnékar, Šratnékarca, na Šratnéci, Šratnéska žaga

V desnem kotu so bili ob steni štirje leseni čepi s premerom 12 cm, na katerih so bili pribiti klini z obroči za privezovanje krav med molžo. Tudi za kravje iztrebljanje so imeli zgrajeno žlebinu skozi kuhinjsko steno. Tudi ta žleb se še nekoliko vidi na zunanji steni.

Vse to se je dogajalo pri Ručniku tako dolgo, dokler ni prišla na posestvo nova gospodinja. Prišla pa je leta 1892, ko se je poročil z njo Matija Ručnik. Bila je Kumrova hčerka iz Koprivne. Njena sestra pa se je poročila k Najevniku v Črni na Ludranskem vrhu. Sestri se je dobro godilo pri gospodinjstvu, tako je hotela gospodinjiti tudi Ručnica na svojem posestvu. Hotela je, da bi zgradili novo in bolj udobno poslopje, pa se njena želja ni dala izpolniti.

Dosegla je samo to, da krave niso več spuščali v kuhinjo k molži, in to, da je njen sin Jaka, ko je dorastel, okna malo povečal, ker so poprej imela samo 30 cm premera. Z mozem sta se večkrat prepirala, ker ni hotel njenih želja izpolniti in je morala vse življenje kljub premožnosti siromašno gospodariti na tem lepem posestvu.

Vsi njeni načrti so bili zaradi nesporazumov uničeni. Na starost pa je tudi njo vsa volja minila, želela je samo še, da pride posestvo kdaj v dobre, podjetne roke, ne v tuje, ampak sorodne, pridne, poštene in hvaležne, kakor je bila sama, ker je želela vsem dobro.

Mož Matija, rojen 1864, in sin Jaka, rojen 1895, sta obadva istega leta 1931. umrla. Sin Jaka bi moral posestvo prevzeti, bil je zelo podjeten, zgradil si je že novo žago, da bi si narezal les za hišo in gospodarsko poslopje, pa ga je prerana smrt še istega leta pobrala.

Zato je mati na starost sama gospodarila. Bila je zelo dobra gospodinja, vsi so jo radi imeli in prav radi so ljudje hodili k njim na dnino.

Štinitletna vojna jo je docela potrla, ker so jim večkrat kakšno govedo in svinje odvzeli. Po svoji smrti je posestvo prepustila svoji hčerki Mariji. Ta pa se zavoljo obljube materi z nikomer ni hotela poročiti. Živela in gospodarila je na tem posestvu s svojim bratom. Nekoč se je s konjsko vprego od-

Rodovina Ručnik

Zadnji potomec Ručnikove rodovine po imenu Ručnik Jože pase na svojem domačem posestvu sedaj Obretanovo živino, ker je zaradi onemoglosti posestvo prodal svojemu sorodniku Obretanu, ta pa ga mora do smrti oskrbovati.

Že več sto let je ta rod kmetoval na tem posestvu, bojda izza časa turške dobe, ko so Turki oblegali tudi Mežiško dolino. Takrat so kmetje pognali živino visoko v hribe, da bi je Turki ne odgnali s seboj. Ljudje pa so zbežali in se skrivali po gozdu. Turške čete so se v bližnjem gradu nekaj časa zadrževale in pekle ulovljene svinje in kokoši teh kmetov.

Pri tem turškem ognjišču so Ručnikovi našli turško sabljo, ki jo še danes hranijo nekje na podstrešju. Sablja je čisto preprosta in zadnji potomec Joža ne ve o njej nič drugega kot to, da jo hranijo v spomin na turške čase. V kašti imajo tudi še izstružene mernike za žito. To so ustruženi jesenovni panji — štokarji jim tudi pravijo.

Izdelani so zelo lepo, da jih je prav zanimivo pogledati. Tudi zelo stara skrinja, izdelana in poslikana prav po stari modi, stoji v tej kašti, ena pa je tudi še na lopi, prav lepo izrezljana.

Hranijo tudi camarsko palico, ki ima koščen gumbast ročaj, na vrhu katerega je bil star mušek.

Poslopje je zelo staro, z majhnimi okni, ker so poprej bila še manjša. Še danes se vidi na steni, kako majhna so bila. Te line so čez noč zapirali pred roparskimi napadi, ki so bili takrat zelo pogosti.

Za tkalca, kadar je izdeloval platno ali prt, je bilo eno okno nekoliko višje, da je videl niti privezovati na vreteno, ki je bilo pripeto na sobni tram v sredini poslovne sobe.

Kuhinja je še precej velika in zelo temna, ker je poprej služila tudi za dimnico. Še sedaj stoji pred veliko krušno pečjo zid, na katerem so nekaj kuhali. Nad zidom je velik klobučnik ali zaščitnik vseh gorečih saj, da jih plamen ni raznašal po kuhinji. V levem kotu stoji kotel, v katerem so kuhali krmo za prašiče.

V sredini stropa je lesen dimnik iz macesnovih štukov, kakršne so nekaj imeli v starih kuhinjah. Na desni strani se vidi staja za krave, kamor so jih privezovali, ko so jih molzli. Krave so bile tako navažene, da so kar same prišle v kuhinjo, ko jih je kravar v hlevu odvezal.

Staro ognjišče pred krušno pečjo s priz'danim štedilnikom v Ručnikovi kuhinji

Foto: Vinko Lorenčič

Zadnji Ručnik pase na domačem posestvu Obretanovo živino

Foto: Vinko Lorenčič

peljala v Koprivno po krompir, pa se je konj nekaj prestrašil in zdirjal, da je padla z voza. Od takrat ni bila več tako spretna za delo. Vedno bolj je bolehal, sam brat Jože pa vsega dela tudi ni zmoget. Povsod je delo zaostalo, ker je moral še sam kuhati in bolni sestri streči. Sam je postal tudi že bolan, da je po smrti svoje sestre moral za nekaj časa v bolnišnico. Zaradi tega je rade volje posestvo prodal svojemu sorodniku, ker je že poprej mati v testament zapisala, da po smrti hčerke Marije in sina Jožefa posestvo pripada kakšnemu pridnemu in poštenemu sorodniku. To poslednjo materino željo je sin Jožef sedaj tudi izpolnil, da bo na starost tudi v redu oskrbovan.

Sedaj pase na nekdanjem svojem domačem posestvu lastnikovo živino in se prav zadovoljnega počuti, prepeva in vriska kot kakšen mladenič, čeprav je star že okrog 65 let.

Kar rajni Ručnici ni bilo dano, da bi njeno posestvo čim bolj zablestelo, bo to sedaj gotovo izpolnil njen daljni sorodnik, ki se zelo trudi, da bi nadomestil zamujeno. Polje dobro oskrbuje in gnoji z umetnim gnojilom, da raste na njem bujna trava, ki daje molznim kravam dobro krmo, da je dovolj mleka za prodajo. Ima tri zelo pridne sinove, ki bodo kmalu pomagali, da bo Ručnikovo posestvo v pravi luči zaživel in

dobilo novo poslopje. S tem bo želja pokojne Ručnice izpolnjena.

Bila je prva svetovna vojna, pri nas doma pa osem otrok, ki nismo imeli ne kruha in ne krompirja. Šli smo k Ručniku prosit zanj. Na skrivaj ga je Ručnikova mati odrezala in potisnila kateremu v torbo še par jabolk zraven, da smo se doma do sitega najedli. Ne morem pozabiti, kako je bila za nas dobra in smo ji še danes od srca vsi hvaležni. Pa ne samo nam, tudi mnogo mnogo drugim, ker je bila dvakrat mati. Taki materi bi tudi jaz lahko dal slavo, kakor ga je napisal Prežihov Voranc v knjigi Solzice, ko je kot otrok zgodaj v jutru planil pred mater s polnim naročjem cvetlic in ji zmagoslavno zaklical:

»Mati, mati... solzice...«

Res, bila je dvakrat mati. Prvič zato, ker je skrbno rezala kruh svojim otrokom, drugič pa zato, ker ga je rezala tujim lačnim.

Drugače pa so bili vsi zelo varčni, prijazni, poštene in pobožni. Nikomur niso hoteli ostati česa dolžni in taka sta bila naposled tudi hčerka Marija in sin Jože, dokler sta še gospodarila na posestvu. Sproti sta vsem dninarjem delo plačevala in tak je še danes Ručnik Jožef.

To sem zapisal zato, da bo Ručnikov rod še nadalje živel v dobrem in lepem spominu, kakor živi materinska in očetovska ljubezen v naših srcih.

Ivan Travnekar

nov društva ali posameznih sekcij. Denarna zmogljivost nam omogoča samo skromno financiranje že obstoječih sekcij, za širši razmah kulturne dejavnosti pa sredstev ni.

Za starimi zidovi podedovanega kulturnega doma vztrajno vadijo folklorna, pevška, godbena in občasno dramska sekcija ter si prizadevajo v skromnosti ustvariti kulturni užitek občanom. Da je to resnica, dokazuje dejstvo, da se ne more nobena proslava ali svečanost prirediti brez sodelovanja kulturnih sekcij. Očitek, ki prihaja z mnogih strani, da ravenska kultura spi, je neumesten in popolnoma neodgovoren, saj kulturnega dela ni moč soditi samo po številu domačih dramskih uprizoritev, ampak nosi kulturna dejavnost veliko večji pečat.

Pojem kulturnega dela je dokaj obširen, zato tudi naša kulturna dejavnost ni samo v plesu, petju in godbi, ampak daje občanom tudi možnost kulturnega užitka s svojo bogato zbirko knjig v ljudski knjižnici in popolnoma svobodno izražanje kulturne potrebe v klubu.

Aktivne sekcije društva so imele svoj letni program dela, ki so ga v zadovoljstvo društva izpolnile.

Posebno živahna je bila v preteklih dveh letih glasbena dejavnost našega društva in sekcij. Pihalni orkester ravenških železarjev je igral na 32 pogrebih doma in na 11 izven Raven in Prevalj, priredil osem samostojnih koncertov v domačem kraju in šest po drugih krajih Slovenije. Posebno pozornost v slovenski glasbeni javnosti so zbudili koncerti v Izoli, Kopru, Portorožu, Bovcu in Kranjski gori. S posameznimi točkami je sodeloval na 11 prireditvah doma in v sedmih izven kraja. Torej je opravil skupaj 75 nastopov. Število nastopov dokazuje, da je bilo za to potrebnih veliko vaj. Za te nastope in 90 vaj so godbeniki žrtvovali 15.000 svojih prostih ur.

Orkester je v tem času izpopolnil svoj sestav ter nakupil nekaj najpotrebnejših instrumentov in notnega materiala. Tudi ta sekcija se je borila z materialnimi težavami, ki jih zlepa ne bo mogla rešiti, saj bi samo za nakup uniform, plaščev in kap potrebovala okoli 40.000 N din. Pihalni orkester že nad 20 let uspešno vodi in skrbi za njegovo umetniško rast tov. Jože Herman. Kulturnega življenja v kraju si brez pihalnega orkestra sploh ne moremo predstavljati.

Druga najaktivnejša glasbena sekcija je bil koroški oktet, ki je priredil pet samostojnih koncertov ter nastopal na vseh proslavah in drugih svečanostih. Dvakrat je nastopal v tujini, enkrat v Avstriji, enkrat na Češkem. V kulturnem srečanju s češkim mestom Ždarom je imel oktet 5 koncertov v okoliških mestih Ždara, razen tega je posnel nekaj pesmi za radio Ždar. Da bi pridobil nove moči, je na lastno pobudo razpisal avdicijo, ki še traja. Za prizadevnost in žrtvovanje velikega števila prostih ur se članom okteta zahvaljujem, posebna zahvala gre Ivanu Greglu, ki se vozi na vaje in nastope iz Radelj, pa ne zamudi nobene prireditve, ter umetniškemu vodji prof. Leskovarju, ki se je trudil, da bi dvignil kvaliteto in umetniško usmerjal oktet. Več kot številke v suhoparnem naštevanju nam povedo vtisi ob vsakokratnem srečanju z oktetom.

Ker občinski svet kulturno prosvetnih organizacij zadnja leta ni deloval, občinska zveza kulturno prosvetnih organizacij, ki bo

Angela Močnik

Stalna navzočnost kulture

Z občnega zbora KPD Prežihov Voranc Ravne na Koroškem

Za vsako opravljeno delo se mora podati obračun, tako je Kulturno prosvetno društvo »Prežihov Voranc« Ravne na Koroškem na občnem zboru dne 22. novembra 1968 podalo obračun svojega dela za mandatno dobo dveh let. Z veseljem smo ugotovili, da je bilo prisotnih 150 članov, med katerimi smo lahko pozdravili najsta-

rejše člane oziroma člane Svobode še izza Prežihovih let. Občni zbor smo povezali s kulturnim programom, tako da so sodelovale vse aktivne sekcije društva.

V času, ko dajemo poročilo, dejavnost društva ni na zeleni višini, vendar moramo za stagnacijo kulturne dejavnosti iskati druge vzroke in ne samo v neaktivnosti čla-

poslej opravljala to delo, pa se šele ustanovila, je upravni odbor društva organiziral ob dnevu mladosti leta 1967 in 1968 revijo otroških in mladinskih pevskih zborov. Leta 1967 je sodelovalo 450, leta 1968 pa kar 750 mladih pevcev iz vse občine. Obe prireditvi sodita po kvaliteti in številu udeležencev med največje kulturne akcije v kraju. Uspeh prireditev je bil tolikšen, da bo revija gotovo postala tradicionalna.

Glasbene potrebe občanov je društvo poskušalo zadovoljiti tudi z gostovanji ansamblov, tako da so med drugim gostovali: harmonikarski zbor »Krilato kolo« iz Maribora, zabavni ansambel »Rdeči dečki«, zabavno instrumentalni kvintet z Brežnikovim Vančem ter zabavni ansambel s pevcem Šerfezijem, zabavni ansambel iz Ždara pa je gostoval v kavarni.

Zahtevno pevsko kultivirano publiko so gotovo lahko zadovoljili pevski zbor Angel Besednjak in Slava Klavara iz Maribora, invalidski pevski zbor iz Ljubljane in zbor upokojencev s Prevalj.

V društvo se je vključil tudi zabavni ansambel »Marjana Brankoviča«. V bližnji prihodnosti pa lahko pričakujemo tudi nastope tamburaškega orkestra. Že precej časa mrtvi tamburaški instrumenti so bili dani v uporabo našim mladim učencem na glasbeno šolo, kjer jih uči tov. Marjan Maher.

S posebnim zadovoljstvom lahko ugotovimo, da je v pretekli sezoni zopet oživela domača gledališka dejavnost. V režiji tov. Zofke Volčanskove je uprizorila gledališka sekcija Tennesseeja Williamsa »Stekleno menažerijo«. Dvakrat je nastopila na domačem odru, po sklepu ocenjevalne komisije iz Ljubljane pa se je udeležila tudi republiške revije amaterskih dramskih skupin na Jesenicah in doživela lep uspeh.

Kakor prejšnja leta je društvo tudi v pretekli dobi v sodelovanju s svetom za kulturo in prosveto pri skupščini občine Ravne organiziralo gostovanje slovenskih poklicnih gledališč. Gostovali so: SNG iz Celja z »Grešno ljubljeno«, s Cankarjevim »Za narodov blagor« ter s »Švejkom«. Mariborsko gledališče pa je gostovalo z delom Prežihovega Voranca »Pernjakovi«.

Željam amaterskih gledaliških družin iz občine je društvo prisluhnilo in jim omogočilo nastope v Titovem domu. Gledališka družina iz Zarazborja je gostovala z igro »Beseda o polnoči«, dramska družina s Prevalj pa z »Mišnico«. Na povabilo društva je gostovala tudi koroška slovenska gimnazija iz Celovca z »Namišljenim bolnikom«. Najmlajšim gledalcem iz kraja in občine so bile namenjene prireditve: Suhodolčanov »Pikapolonček«, »Srečna hiša Doberdan« in lutkovna predstava, ki jo je izvajala ljubljansko lutkovno gledališče. Poleg tega je bilo za mladino nekaj gostovanj komentiranih koncertov.

Maja je praznovala 20-letnico obstoja naša folklorna skupina, ki je pod vodstvom Hedvike Jamšek dosegala lepe uspehe doma in v tujini. Gostovala je v Štoreh, Slovenski Bistrici, na Prevaljah, v Mežici, Poljčanah, Slovenskih Konjicah, Ptuj, Gorišnici, Slovenj Gradcu, Radgoni, Dravogradu, Šoštanju in Velenju. Na povabilo organizatorjev »Zleta folklore 1968« v Zagrebu je skupina dvakrat samostojno nastopila, dvakrat z drugimi jugoslovanskimi skupinami ter sodelovala na povorki. Meseca junija 1967 si je skupina sama organizirala gostovanje v

Holandiji, kjer je v nekaterih mestih samostojno nastopala. Kljub težavam, ki nastajajo s pridobivanjem novih članov, sekcija neumorno dela in je vedno pripravljena sodelovati na prireditvah in svečanostih.

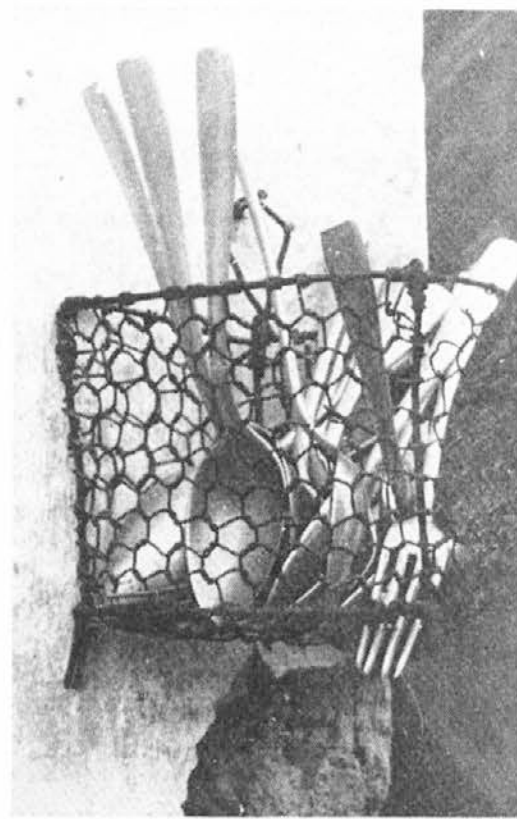
Že šesto leto deluje v kulturno prosvetnem društvu estetski klub. Odprt je vsak dan v tednu razen ob torkih od 17. do 23. ure. Obiskovalci lahko gledajo televizijski program, berejo razne revije in dnevno časopisje ter igrajo šah. Vzdrževanje kluba pomeni za društvo veliko breme, saj mora plačevati za najemnino prostorov 625 din, za obrabnino inventarja in vodarino 350 din, za kurjavo stanovanjskemu podjetju 122,87 din ne glede na letni čas, za razsvetljavo ca. 190 din ter za naročnino časopisov in revij ca. 201,65 din mesečno, tako da znašajo vzdrževalni stroški brez plačila honorarjev in čistilnih sredstev 1489,52 din mesečno.

Razumljivo torej, da si ni moglo društvo ob tem privoščiti še organizirane estetske vzgoje obiskovalcev in drugih oblik klubskega dela, saj bi lahko za zadovoljevanje teh potreb prenehalo z vso ali vsaj z delom druge dejavnosti. Društvo dolguje železarni Ravne za najemnino in obrabnino inventarja za dobo 15 mesecev, in to zato, ker ni imelo potrebnih finančnih sredstev. Dotacijo družbenega sklada je prejelo društvo šele v oktobru za leto 1968. Kljub tem težavam in velikim materialnim izdatkom pa društvo kluba ni ukinilo, pričakuje pa večje sodelovanje in podporo družbenopolitičnih organizacij in drugih, ki jim je pri srcu zdrava rast našega mladega rodu. (Ob ustanovitvi kluba so stroški vzdrževanja znašali 5000 din, sedaj pa že dosegajo 20.000 din.)

Ob dotacijah, ki jih društvo dobi, takega finančnega bremena ne bo zmoglo in se bo moralo klubu po vsej verjetnosti odpovedati. Da bi se to ne zgodilo, prosimo vse prizadete činitelje, da prispevajo svoj del ali pa sprejmejo nase del odgovornosti.

Med naštetimi prireditvami seveda niso omenjeni roditeljski sestanki, šolske proslave ter razne konference in druge prireditve. Za vsak nastop so potrebne številne vaje. Tako v Titovem domu redno vadijo dvakrat tedensko koroški oktet, dvakrat tedensko folklor, občasno gledališka družina, a tudi vsi drugi uporabniki odra morajo imeti vsaj eno ali dve vaji. S prireditvami in vajami vred je Titov dom zaseden povprečno vsaj 5 dni na teden. Upravni odbor društva se zaveda, da delo v prostorih, kakršni v Titovem domu so, nikakor ni mikavno. Zaveda se tudi, da v dvorano, ki nima garderobe in ustreznih sanitarij za obiskovalce in nastopajoče, le težko vabi krajane, ki jim že vsak bife nudi udobnejše počutje. Z veliko vneto in najboljšim upanjem, da bo uspel, se je oprijel misli in sklepa zadnjega občnega zbora, da bi adaptiral Titov dom. Ker so nas vsa leta zavračali z utemeljitvijo, da ni potrebnih načrtov, smo jih v pretekli mandatni dobi oskrbeli in jih plačali, ker da so sredstva občinskega komunalnega sklada strogo namenjena. Dejstvo, da se nam ni posrečila vsaj miniatura adaptacija, šteje dosedanjí upravni odbor za svoj največji neuspeh.

Razumemo težave, ki so nastopile z gospodarsko reformo, mislimo pa, da se kraj, kakršne so Ravne, ne bo smel zadovoljiti s sedanjim stanjem našega kulturnega doma.

Žličnik (Strojna)

Priznamo svojo nemoč in apeliramo na tiste, ki več zmorejo, da sprejmejo to nalogo tudi za svojo.

V okviru KPD »Prežihov Voranc« deluje tudi ljudska knjižnica, ki razpolaga z 12.150 knjigami. Ima 674 rednih obiskovalcev, ki so v letu 1968 3305-krat obiskali knjižnico in si izposodili 9679 knjig. Število prebranih knjig je možno najmanj podvojiti, ker vsako izposojeno knjigo prebere razen izposojevalca vsaj še en član družine.

Ustanova opravlja v kraju pomembno kulturno vlogo in čutim dolžnost, da se v imenu upravnega odbora društva zahvalim vodstvu matične študijske knjižnice, tov. Hermanu in knjižničarkam, ki opravljajo svoje delo vestno in požrtvovalno za resnično minimalen honorar.

Že pri dosedanjem delu je upravni odbor našega društva lahko ugotovil, da so mu v močno oporo prizadevanja občinske konference SZDL, ki se je zadnje čase že nekajkrat vključila v reševanje kulturne problematike, in upa, da bo uresničila vse svoje programe in zamisli.

Veliko si obetamo tudi od občinske zveze kulturno prosvetnih organizacij, ki bo usklajevala delo društev v občini, programirala kulturne prireditve širšega obsega in bo tako vzpodbudno vplivala tudi na naše delo. Že nekaj let so bila namreč kulturno prosvetna društva prepuščena sama sebi in so delovala brez širšega kulturnega programa.

Letos praznuje društvo 20-letnico svojega obstoja, 20-letnico delovnih uspehov pa tudi zastojev in upadanja dejavnosti. Kljub pomanjkljivosti, ki bi jih lahko ugotavljali, pa menimo, da je le opravljalo pomembno funkcijo pri oblikovanju notranje podobe kraja, ki šele oblikuje svoj profil. Poskusimo si odmisli vsa prijetna umetniška doživetja, ki so večer za večerom zadovoljevala estetske potrebe krajanov, pa bomo videli, da si življenja Raven brez teh prireditev ne moremo predstavljati. Poskušajmo si predstavljati svečane akademije brez pihalnega orkestra, folklorne in okteta, zimske

sezona brez domačih odrskih uprizoritev, brez umetniške besede, ki so jo prinašala k nam poklicna gledališča, brez ubrane pesmi priznanih pevskih zborov, brez solističnih nastopov znanih reproduktivnih umetnikov, kot so Ladko Korošec, Miro Brajnik, Rudolf Franci, Bukovčeva in Vidmarjeva, predstavljamo si Ravne brez žive umetniške besede, ki so nam jo spregovorili največji slovenski pesniki in pisatelji Miško Kranjec, Anton Ingolič, France Bevk, Boris Pahor, Tone Seliškar, Mira Miheličeva, Lili Novy in drugi, pa bomo videli in priznali, da to ni mogoče.

Da pa smo lahko vse to doživeli, gre zaslug organizatorjem, ki so vsa ta leta skrbeli za delovanje društva, in umetnikom amaterjem, ki so plemenitili naš vsakdan.

Naj se ob tej priložnosti zahvalim vsem predsednikom, ki so v dobi 20 let predsedovali društvu, vsem tajnikom, blagajnikom in gospodarjem ter vsem članom upravnega in nadzornega odbora. Za požrtvovalno delo in vodstvo pihalnega orkestra se zahvalim tov. Hermanu ter vsem članom, za vodstvo folklorne skupine tov. Jamškovi ter vsem starim in mladim članom sekcije. Zahvalim se vsem režiserjem, ki so nesebično vlagali svoj trud v domačo dramsko dejavnost, vsem tehničnim vodjem sekcij, vsem pevkam in pevcem, ki so žrtvovali veliko prostih ur za lepo pesem. Zahvala vsem aktivnim članom, ki so kakorkoli sodelovali v dejavnosti društva, in občanom, ki so znali ceniti naše domače kulturne dobrine. Ker smo siromašni, si nisimo mogli privoščiti dostojnejše oblike praznovanja 20-letnice, zato vsem za vsakršno sodelovanje iskrena hvala.

V diskusiji se je spomnil najstarejši član Svobode Luka Juh Prežihovega Voranca in

njegovega dela ter omenil, da bi bilo potrebno Kuharjevo ženo finančno podpreti glede na to, da nudi pri ogledu Prežihovega muzeja gostoljubnost.

Nadaljnja diskusija je pokazala potrebo po večji povezavi med drugimi društvi na območju občine. Eden izmed zavzetih sklepov bo, da se formira dramska šola, kjer naj bi se predvsem pritegnila mladina. Društvo je bilo že na poti k temu delu, vendar se na razpis za vpis v dramsko šolo ni prijavil niti en mladinec z Raven, bilo je samo 9 prijavitelcev od MK Reka.

Direktor železarne tov. Klančnik je v svoji diskusiji razložil, da železarna pač ne bo mogla biti še nadalje neizrčen vir, kamor bi se zatekala društva po svoja finančna sredstva. Mnenja je, da morajo za gojitev športa in kulture prispevati tudi druge gospodarske organizacije in občani. Vsak občan bi moral biti športno in kulturno izobražen, posebno pa velja to za mladino. Treba bo poskrbeti, da se v bodoče vključi čimveč mladine. Tudi na tem občnem zboru nam direktor ni mogel obljubiti sredstev za adaptacijo Titovega doma, tako bomo morali žal pač še nadalje životariti v tej stari podrtiji.

V novi društveni odbor so bili izvoljeni: Angela Močnik, Janko Petrač, Ivan Čivnik, Ivan Tržan, Milan Zafošnik, inž. Ferdo Medl, Branko Stres, Ruža Borštner, Romana Breznik, prof. Janez Mrdavič, Tone Ivartnik, Ivan Gradišek, Jože Herman, Peter Gregl, Ivan Globočnik, Zofka Volčanšek, Franc Podgoršek, Anton Godec, Pavel Arnold. Nadzorni odbor pa sestavljajo: Stanko Hromc, Mirko Igerc, Gilbert Župančič. Za predsednico je bila ponovno izvoljena Angela Močnik.

Steiner Herbert: Gestorben für Österreich. Widerstand gegen Hitler. Wien 1968.

Delarue Jacques: Zgodovina gestapa. Ljubljana 1968.

Mucher Wilhelm: Die Sprache des Religionsunterrichtes in Südkärnten. Maria Saal 1968.

Bajt Aleksander: Uvod v politično ekonomijo. Ljubljana 1965.

Černe France: Ekonomski sistemi in ekonomski problemi. Ljubljana 1968.

Milenković Vladislav: Rad i kapital na Zapadu. Beograd 1965.

Milenković — Lebl: Monopoli danas. Beograd 1964.

Rosthorn Joseph v.: Die Zukunft der österreichischen Eisen-Industrie. Wien 1867.

Sinkovec Janez: Varnost pri delu. Ljubljana 1968.

Baltić A. — Despotović M.: Osnovi radnog prava Jugoslavije i osnovni problemi sociologije rada. 2. izmenj. i dop. izd. Beograd 1968.

Dosedanje izkušnje varstva ustavnosti v Sloveniji in vprašanja njegove izpopolnitve. Ljubljana 1968.

Dijaški glas. Literarni obzornik dijakov Državne gimnazije za Slovence v Celovcu. Št. 8., 9., 10. Celovec 1965, 1966, 1968.

Letno poročilo gimnazije v Celju 1967-1968. Celje 1968.

Enajsto letno poročilo Državne gimnazije za Slovence. S. 1. 1967/68. Celovec 1968.

Conrad George: The process of art education in the elementary school. Englewood Cliffs 1964.

Modern methods in elementary education. New York 1961.

Bartušková Marija: Pedagogija predškolske dobi. Zagreb 1968.

Hazard Paul: Knjige, otroci in odrasli ljudje. Ljubljana 1967.

Jelenc Zoran: Otrok in denar. Ljubljana 1968.

Prispevek k zgodovini kmetijskega šolstva na Slovenskem. Maribor 1967.

Šolske zgradbe na Slovenskem v obdobju 1775 do 1966. Ljubljana 1967.

Pedagogika I, II. Ljubljana 1967, 1968.

Valentinčič Jože: Delo z odraslimi. Ljubljana 1968.

Vrabeč Miroslav: Moj otrok in film. Ljubljana 1968.

Zorman Leon: Preverjanje in ocenjevanje znanja ter opazovanje učencev v šoli. Ljubljana 1968.

Cigoj Stojan: Transport. Predpisi o pomorskem, železniškem, cestnem in letalskem prometu. Ljubljana 1968.

Suštar Marija: Slovenski ljudski plesi Prekmurja. Ljubljana 1968.

MATEMATIKA — PRIRODNE VEDE

Vidav Ivan: Višja matematika. I. 3. izd. Ljubljana 1968.

Rudl Franjo: Geodezija. I. Ljubljana 1965.

Bögel Hellmut: Knaurs Mineralienbuch. München 1968.

Kratkaja himičeska enciklopedija. 3. (Mal'ta-za-Piroliz). Moskva 1964.

Trojezični meteorološki slovar. Ljubljana 1965.

Bregant Tatjana: Ornamentika na neolitski keramiki v Jugoslaviji. Ljubljana 1968.

Gilliard Thomas E.: Ptici. Ljubljana 1968.

Engel Fritz Martin: Das grosse Buch der Vögel. München b. l.

Engel Fritz Martin: Das grosse Buch der Insekten. München 1966.

Johnson W. ...: General biology. New York ... 1965.

Bogen Hans Joachim: Knaurs Buch der modernen Biologie. München-Zürich 1967.

Conert Hans Joachim: Nutzpflanzen in Farben. Ravensburg 1967.

Herald Earl S.: Ribe. Ljubljana 1968.

Sanderson Ivan F.: Sesalci. Ljubljana 1967.

UPORABNE VEDE

Pschyrembel Villibald: Klinisches Wörterbuch mit klinischen Syndromen. Berlin 1964.

Rehabilitation. Frankfurt/M 1965.

Der Mensch im Alter. Frankfurt/M 1962.

Acceto Bojan: Staranje, starost in starostno varstvo. Ljubljana 1968.

Lenče Peter: Kratek pregled farmakologije. Ljubljana 1967.

Reuter H. J. — Bauer K. M.: ABC für Prostata-krankhe. Stuttgart 1968.

Novosti naše študijske knjižnice

Med knjigami, ki jih je dobila v letu 1968, so tudi tele:

SPLOŠNO

Grubačić Kosta: Enciklopedijski leksikon bibliotekarstva. Sarajevo 1964.

Katalog tekuće strane periodike u biblioteka-ma Jugoslavije 1966. Beograd 1968.

Vidović Drago: Opšta istorija biblioteka. Sarajevo 1964.

Handbuch Österreichischer Bibliotheken. I. II. III. Wien 1961—1967.

Britannica Book of the Year. 1967, 1968. Chicago ... 1967, 1968.

Brockhaus Enzyklopädie in 20 Bänden. 17. neubearb. Aufl. des Grossen Brockhaus. Bd. 1., 2., 3., 4., 5. Wiesbaden 1966—1968.

Meyers Grosses Personenlexikon. Mannheim-Zürich 1968.

Der Neue Herder. Neu in 6 Bänden mit einem Grossatlas. 5. Bd. Freiburg ... 1968.

Enciclopedia Garzanti. 1., 2., 3., 4., 5. Milano 1966.

Mlada Jugoslavija. List za koroško mladino. Velikovec 1919/1920.

Novi svovenji Obace. Dunaj 1968.

Jevrejski almanah 1965—1967. Beograd 1967.

FILOZOFIJA

Schwarz Richard: Menschliche Existenz und moderne Welt. Teil 1., 2. Berlin 1967.

Grlić Danko: Leksikon filozofa. Zagreb 1968.

Filozofi in sociologi dvajsetega stoletja. Ljubljana 1967.

Hegel Georg W. Fr.: Filozofija zgodovine. Ljubljana 1967.

Kosik Karel: Dialektika konkretnega. Ljubljana 1967.

Heidegger Martin: Izbrane razprave. Ljubljana 1967.

Machovec Milan: Smisel človeškega življenja. Ljubljana 1967.

Kerševan Marko: Ateisti in religija danes. Ljubljana 1968.

Toličič I. — Smiljanić-Čolanović V.: Otroška psihologija. Ljubljana 1968.

Rot Nikola: Psihologija osebnosti. Ljubljana 1968.

Pamjatniki mirovoj estetičeskoj mysli. Tom 3., 4/2. Moskva 1967—1968.

VERSTVO

Biblija. Stari i novi zavet. Zagreb 1968.

Noviot zavet na našiot gospod Isusa Hrista. Skopje 1967.

Grant Michael: Miti starih Grkov in Rimljanov. Ljubljana 1968.

SOCIOLOGIJA

Ilić Miloš: Sociologija kulture i umetnosti. Beograd 1968.

Sarapata Adam: Osnove sociologije dela. Ljubljana 1968.

Bešter Mara: Statistične metode. Ljubljana 1966.

Statistični podatki po občinah 1967. 1—9. Ljubljana 1968.

Kavčič Stane — Modic Lev: Socialistične sile, religija, cerkev. Ljubljana 1968.

Priručnik za istoriju međunarodnog radničkog pokreta. Beograd 1964.

Arnez John: Slovenci v New Yorku. New York 1966.

Če na koroškem Selovcu slabo vleče...

- Döring Gerd K. — Bickenbach W.: Die Temperaturmethode zur Empfängnisverhütung. 7. überarb. Aufl. Stuttgart 1968.
- Inženjersko tehnički priručnik u 6 knjiga. 4., 5., 6. knjiga. Beograd 1968.
- Hercigonja Edo: Elementi strojeva. Zagreb 1967.
- Zidelev — Bepaljško: Strojstvo. Ljubljana 1967.
- Lapajne Svetko: Zasnova konstrukcij. IV. 2. dopolnj. izd. Ljubljana 1968.
- Budin Joško: Antene. Teorija, naprave, merjenja. Ljubljana 1968.
- Ranič Z. — Marinović B.: Priručnik za opravku televizora. 2. izd. Beograd 1968.
- Krüssmann Gerd: Taschenbuch der Gehölzverwendung. Berlin ... 1958.
- Der Gartenpraktikus. Ein Handbuch für Gartenfreund. Wiesbaden B. 1.
- Göock Roland: Nova velika kuharska knjiga. Ljubljana 1968.

UMETNOST — ARHITEKTURA — KIPARSTVO — GLASBA

- Ars Sloveniae. Gotsko kiparstvo. Ljubljana 1967.
- Anton F. — Dockstader F.: Stara Amerika. Ljubljana 1968.
- Trovel M. — Nevermann H.: Afrika in Oceanija. Ljubljana 1968.
- Hofstätter Hans: Pozni srednji vek. Ljubljana 1968.
- Pfefferkorn Rudolf: Keysers europäische Stil-kunde. München 1964.
- Elsen Albert E.: Purposes of art. New York 1966.
- Neumeyer Alfred: The search for meaning in modern art. Englewood Cliffs 1964.
- Tomas Vincent: Creativity in the arts. Englewood Cliffs 1964.
- Wilson Robert: The arts in society. Englewood Cliffs 1964.
- Curk Jože: Topografsko gradivo. I—IX. Sakralni spomeniki na območju občin Celje, Velenje, Slovenske Konjice, Mozirje, Šmarje pri Jelšah, Sentjur pri Celju in Laško. Celje 1966—1967.
- Mušič Marjan: Veliki arhitekti. 3. Maribor 1968.
- Ringel Gustav Kilian: Der grosse Hausbau-Ratgeber. München 1968.
- Salvadori Mario: Structure and architecture. 4. ed. New Jersey 1963.
- Warner Sam Bass: Planning for a nation of cities. Cambridge 1966.
- Skudnigg Eduard: Bildstöcke und Totenleuchten in Kärnten. Klagenfurt 1967.
- Reinfeld Fred: Münzkatalog der bekanntesten Münzen von der Antike bis zur Gegenwart. 6. erw. und rev. Aufl. München 1967.

- Schnerich Alfred: Maria Saal in Kärnten. 2. umgearb. Aufl. Wien 1929.
- Izbrana poglavja iz glasbene zgodovine. I. II. Celovec 1961, 1962.
- Gavella Branko: Igralec in gledališče. Ljubljana 1968.
- Jerman Ivan: Slovenski dramski igralci med II. svetovno vojno. Ljubljana 1968.
- Gregor Joseph: Der Schauspielführer. Bd. 7., 8. Stuttgart 1964, 1967.
- Stepišnik Drago: Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem. Ljubljana 1968.
- Yesudian S. — Haich E.: Sport und Yoga. 16. Aufl. Thielle 1967.

JEZIKOSLOVJE

- Gračanin Duro: Temelji govornišva. Zagreb 1968.
- Vatovec Fran: Retorika ali govornišvo za javno nastopanje. Maribor 1968.
- Omerza Zdravko: Uporabna fonetika. 1. del. Ljubljana 1964.
- Verbinc France: Slovar tujk. Ljubljana 1968.
- Bezljaj France: Eseji o slovenskem jeziku. Ljubljana 1967.
- Megiser Hieronymus: Slovenisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch. Wiesbaden 1967.
- Majar Matija: Slovnica za Slovence. Dunaj 1967.
- Rigler Jakob: Začetki slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana 1968.
- Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika. Knj. 1., 2. A—F, G—K. Zagreb 1967.
- Kepeski P. — Pogačnik J.: Makedonščina. Ljubljana 1968.
- Eggers Hans: Deutsche Sprachgeschichte. II. Das Mittelhochdeutsche. Reinbek 1966.
- Kranzmayer Eberhard: Die wichtigsten Kärntner Ortsnamen. I. Das Zollfeld. Laibach 1944.
- Mackensen Lutz: Reclams etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Stuttgart 1966.
- Drosowski Günther: Duden Lexikon der Vornamen. Mannheim-Zürich 1968.
- Erben Johannes: Deutsche Grammatik. Ein Leitfad. Frankfurt/M 1968.
- Raab Heinrich: Deutsche Redewendungen. Wien-Köln 1964.
- Bayerisch-Österreichisches Wörterbuch. I. Österreich. 1., 2., 3., 4., 5. Lieferung. Berlin 1967.
- Paul Herman: Deutsches Wörterbuch. 6. Aufl. Tübingen 1966.
- Striedter-Temps Hildegard: Deutsche Lehnwörter im Slowenischen. Wiesbaden 1963.
- Deanović M. — Jernej J.: Talijansko-hrvatskosrpski rječnik. 3. dotj. i proš. izd. Zagreb 1960.
- Borme Antonio: Grammatica della lingua italiana. 3. ed. Rijeka 1966.
- Mayer A.: Junkers Wörterbuch. Amerikanisch. 1., 2. Teil. Stuttgart 1965.
- Chodera Jan-Kubica St.: Podręczny słownik niemiecko-polski. Warszawa 1966.

- Kalina Paweł: Podręczny słownik polsko-niemiecki. Warszawa 1967.
- Damerau Norbert: Langenscheidts praktisches Lehrbuch — Polnisch. Berlin — München — Zürich 1967.
- Kabesch Friedrich: Langenscheidts praktisches Lehrbuch — Tschechisch. Berlin — München — Zürich 1968.
- Junkers Pocket-Sprachführer Tschechisch. 2. Aufl. Stuttgart 1966.
- Junkers Pocket-Sprachführer Polnisch. Deutsch-Polnisch. 2. Aufl. Stuttgart 1966.
- Junkers Pocket-Sprachführer Ungarisch. Deutsch-Ungarisch. Stuttgart 1965.
- Junkers Pocket-Sprachführer Finnisch. Deutsch-Finnisch. 2. Aufl. Stuttgart 1966.
- Junkers Pocket-Sprachführer Bulgarisch. Deutsch-Bulgarisch. Stuttgart 1965.
- Jaranov At. — Eneva St.: Krat'k b'lgarsko-frenski rečnik. 2. izd. Sofija 1967.
- Junkers Kleinwörterbuch. 1. T. Schwedisch-Deutsch. 2. T. Deutsch-Schwedisch. Berlin 1961.
- Dratva Tomaš: Slovensko-nemecký slovník. Bratislava 1967.

KNJIŽEVNOST

- Eppelsheimer Hanns W.: Handbuch der Weltliteratur von den Anfängen bis zur Gegenwart. 3. neu bearb. und erg. Aufl. Frankfurt/M 1960.
- Reclams Romanführer. 4. Stuttgart 1968.
- Das goldene Buch der Zitate. Berlin 1968.
- Antologija svjetske ljubavne poezije. Zagreb 1968.
- Ivezić Stjepan: Nobel i nobelovci. Zagreb 1965.
- Goldman Lisjen: Za sociologiju romana. Beograd 1967.
- Crnković Milan: Dječja književnost. Zagreb 1967.
- The Oxford companion to English literature. 4. ed. Oxford 1967.
- Spiller Robert E.: The cycle of American literature. New York 1955.
- Kosch Wilhelm: Deutsches Literatur-Lexikon. Ausgabe in 1 Bd. Bern — München 1963.
- Giebisch H. — Gugitz G.: Bio-bibliographisches Literaturlexikon Österreichs. Wien 1964.
- Deutsche Literaturgeschichte in einem Band. Hrsg. von H. J. Geerdts. Berlin 1967.
- Bortenschlager Wilhelm: Deutsche Dichtung im 20. Jahrhundert. Wunsiedel ... 1966.
- Stabej Jože: Über die Anfänge der slowenischen Lexikographie. München 1968.
- Abhandlungen über die slowenische Reformation. München 1968.
- Megiser Hieronymus: Das Vaterunser in 40 Sprachen. München 1968.
- Kumer Zmaga: Das slowenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit. München 1968.
- Freisinger Denkmäler. Bržiński spomeniki. München 1968.

Vigvami

Berčič Branko: Mittelalterliche Handschriften der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana. München 1965.
 Slodnjak Anton: Slowenische Lyrik. Eine Übersicht. München 1966.
 Miličević N. — Šoljan A.: Antologija hrvatske poezije od 14. stoljeća do naših dana. Zagreb 1966.
 Sichel Miroslav: Pregled novije hrvatske književnosti. Zagreb 1966.
 Bogdanov Ivan: B'lgarskata literatura v dati i karakteristiki 817—1965. Sofija 1966.

ZEMLJEPIŠ — ZGODOVINA

Belec Borut: Ljutomersko-oromoške gorice. Agrarna geografija. Maribor 1968.
 Savnik Roman: Krajevni leksikon Slovenije. I. knj. Zahodni del. Ljubljana 1968.
 Alexander Paul B.: Land utilization in the Karst region of Zgornja Pivka, Slovenia. New York — Washington 1967.
 Grieben-Reiseführer. Finnland. — London. — Berlin. — Nürnberg und Umgebung. — Ungarn. — Alpenpässe. — Hamburg und Umgebung. — Oberammergau und Umgebung. — Burgenland. — Steiermark. — Rom und Umgebung. — Paris und Umgebung. — Tschechoslowakei, westlicher Teil. — Oberbayern I, II, III. — Frankfurt und Umgebung. — Südtirol-Trentino. — Fränkische Schweiz. — Hunsrück, Nahetal und Rheinhessen. — Land Salzburg und das Salzkammergut. — Florenz und Umgebung. — Französische Alpen. — München. — Der Rhein von Mainz bis Köln. — Pfalz und Saarland. — Odenwald. Dolenjska in Bela krajina. Slovenija 4. Ljubljana 1967.
 Medved Jakob: Mežiška dolina. Ljubljana 1967.
 Andriš John: Die Meuterei in Judenburg im Mai 1918. Judenburg 1968.
 Blaznik Pavle: Das Hochstift Freising und die Kolonisation der Herrschaft Lack im Mittelalter. München 1968.
 Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen. I.—31. Jahrg. Graz 1864—1901.
 Beiträge zur Erforschung steirischer Geschichte. 34.—36. Jahrg. Graz 1905—1908.
 Kreuzer A.: Aus dem Kärntner Alltag vor hundert Jahren. Klagenfurt 1965.

Pirchegger Hans: Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte. München 1962.
 Urkundenbuch des Herzogtums Steiermark. 4. Bd. I. Lief. 1260—1265. Wien 1960.
 Meyers Handbuch der Geschichte, Bd. 1. Lexikon der historischen Persönlichkeiten. Mannheim 1968.
 Geschichte in Gestalten. I., II., III., IV. A—Z. Frankfurt 1963.
 Hobbsawm Eric: Obdobje revolucije. Ljubljana 1968.
 Hiti Filip: Istorija Arapa od najstarijih vremena do danas. Sarajevo 1967.
 Zgonik Mavricij: Zgodovina v sodobni šoli. Ljubljana 1968.
 Janković Dragoslav: Jugoslovensko pitanje i krfska deklaracija. Beograd 1967.
 Vrčina Julijan: Naša najnovija istorija. Pregled (1919—1945). Beograd 1966.
 Horvat Josip: Prvi svjetski rat. Panorama zbivanja 1914—1918. Zagreb 1967.
 Nedog A. — Wohinz M.: Kronološki pregled dogodkov iz zgodovine delavskega gibanja na Slovenskem 1930—1941. Ljubljana 1967.
 Snuderl Makso: Osvobodjene meje. Maribor 1968.
 Moschner Richard: Kärnten. Grenzland im Süden. Klagenfurt 1940.
 Kieslinger Alois: Eiszeitseen in Ostkärnten. Sonderabdruck aus Carinthia II. Klagenfurt 1928.
 Klic od Gospe svete. Ob 500-letnici zadnjega ustoličenja koroških vojvod (1414—1914). Ljubljana 1914.
 Koroški Slovenci in plebiscit leta 1920. Maribor 1930.
 »Anšlus« in koroški Slovenci. Ljubljana 1938.
 Arnez John: Slovenia in European affairs. New York 1958.
 Kuhar Aloysius L.: Slovene medieval history. Selected studies. New York — Washington 1962.
 Hronologija oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. 1941—1945. Beograd 1964.
 Ferenc Tone: Raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941—1945. Maribor 1968.
 Ferenc Tone: Kapitulacija Italije in narodno-osvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943. Maribor 1967.

Zalost — kamor pogledaš

mokritični, da bi se kdaj hoteli česa naučiti od otrok?

Tudi spomine odraslih na NOB obnavljajo mladi in nekaj prisrčnih črtic iz otroškega sveta je vmes. Številka ni obsežna in to je prav.

VIGRED št. 1. List prevajalske osnovne šole se od ravnatelja razlikuje že po številu likovnih prilog, ki jih ima več, po obsegu in uredniškem konceptu. V tem kratkem zapisu se seveda ne bomo spuščali v analize, toda veliko število imen mladih (in najmlajših) učencev priča o tradiciji, ki jo glasilo ima (14. leto že izhaja!), o veselju do risanja, pisanja in risanja, morda pa je na tej šoli, ki ji je za ravnatelja uspešen mladinski pisatelj Suhodolčan, tudi čast sodelovati v glasilu in se poizkušati v pisanju.

Največja značilnost te številke je veselo in neskajeno otroštvo, ki uživa ob vseh pomembnih malenkostih svojega sveta. Ta igrivost se ne da motiti od sveta odraslih in kakršenkoli namig na to, da bo kdaj treba odrasti v ta drugi svet ali najti stik z njim, bi bil nesmisel, ker ta stvar pride sama od sebe.

n. r.

Med domačimi glasili

KOROŠKI ŠPORT št. 1/2. Občinska zveza za telesno kulturo je izdala jeseni dvojno številko svojega glasila »Koroški šport«, ki je tako obsežna, da že s tem vzbuja spoštovanje, seveda pa je glavna vrednost vsebina. Nad 20 člankov vsebuje, od načelnih in študijskih (Šaterjeva analiza športne ankete na šolah v občini) do poročil vodij posameznih strokovnih odborov. »Koroški šport« je skoraj popoln prikaz dela občinske zveze, to pa z drugimi besedami spet pomeni, da je zveza delala izredno dobro.

Ker je glasilo razmnoženo v omejeni nakladi, je jasno, da je namenjeno predvsem športnim strokovnjakom in delavcem. Gleđano s tega vidika je tudi popolnoma v redu. Če pa se bo občinska zveza oziroma uredniški odbor kdaj odločil razširiti glasilo tudi kot propagandno sredstvo med ljudi, se bo moral menjati uredniški koncept toliko, da bodo sestavki krajši, bolj novinarsko ukrojeni in napisani tako, da jim bodo kvartalna ali polletna poročila vodij strokovnih odborov vir. V takem primeru bi ob ustreznih sredstvih kazalo razmisliti tudi o bolj pestri obliki lista.

Še enkrat pa velja poudariti: »Koroški šport« je imenitna lokalna strokovna publikacija.

MISEL MLADIH št. 1. Glasilo dijakov ravnanske gimnazije je tokrat zelo simpatič-

no. Redko se namreč zgodi, da bi se pri mladih tako uskladili volja (želja po ustvarjanju nečesa velikega) in moč (uresničiti to željo), redko pa je tudi, da bi dijaki tako samokritično izločili iz svojega glasila vse, kar je le enodnevno, šolsko minljivo, torej malo pomembno. Segajo čez dijaška obzorja v odnose med ljudmi, v življenje, prisluškujejo svetu in se opredeljujejo za dogajanja v njem.

Čeprav njihovi prispevki seveda še ne bi prenesli meril kake resne literarne revije, pa kažejo zelo kultiviran besedni izraz. Ravnanski mladi pisci so moderni, ne da bi hlastali po zadnji modi. Res pa je, da so pisci v veliki večini dijaki zadnjega letnika in da se je bati vrzeli, ki bo nastala po njihovem odhodu.

Še enkrat torej vse priznanje mladim: Juraču, Novaku, Kosu, Dobovišku, Dolinšku in Kompanu (imena so po vrsti prepisana s kazala) pa še mentorju prof. Tonetu Sušniku.

SAMORASTNIKI št. 1. Glasilo ravnanske osnovne šole je posvečeno dvema velikima obletnicama preteklega leta — 50-letnici smrti pisatelja Ivana Cankarja in 25-letnici nove Jugoslavije. V člankih o teh dveh praznikih pa ni otroške naivnosti in šolske naučenosti. Stvarni so, kratki, preprosti in polni tiste jasnosti, ki jo premoreta le odkrit otrok in star modrijan. Smo dovolj sa-

HUMOR

Usodna prelomnica

— Več kot dvajset let sva bila moja žena in jaz nadvse srečna.

— Kaj pa se je potem zgodilo?

— Potem sva se seznanila.

Izdatna pomoč

— Ti tvoj mož kaj pomaga v gospodinjstvu?

— Zelo.

— Kako pa?

— Ves dan ga ni doma, da mi ne dela napoto.

Lovci

Pri nas smo vsi lovci: jaz lovim ribe, žena mene, sin cveke, vsi pa denar...

Športna dolina je zborovala

(Z občnega zbora ObZTK Ravne na Koroškem)

Novembra 1968 je bil v Mežici redni občni zbor občinske zveze za telesno kulturo. Zboru so prisostvovali delegati — športni in telesnovzgojni funkcionarji osnovnih društev in klubov ter profesorji in učitelji telesne vzgoje s posameznih šol iz vse naše doline. S svojo navzočnostjo pa so zbor obogatili tudi starejši, zaslužni telesnovzgojni delavci, predstavnik ZTKS iz Ljubljane Tone Poljšak, predsednik občinske skupščine Ravne Jože Kert, tajnik občinskega sindikalnega sveta Alojz Jehart, sekretar občinskega komiteja ZMS Ivo Fele in predsednik TVD Partizan Slovenj Gradec Vinko Canjko. Skupno je bilo navzočih 75 uglednih športnih delavcev in gostov, ki so dali zboru pravo obeležje in pristen svojevrsten pečat telesnovzgojnemu življenju Mežiške doline.

STROKOVNE ODBORE BO POTREBNO ŠE BOLJ UTRDITI

Po uvodnih formalnostih je predsednik ObZTK Ravne Jože Šater v svojem referatu dejal:

O delu občinske zveze za telesno kulturo v sedanji mandatni dobi smo poročali že v našem glasilu. »Koroški šport« št. 1, ki je izšel februarja letos, in »Koroški šport« št. 2, ki je izšel pred občnim zborom, tvorita naše poročilo in sta po vsebini obračun dela naše zveze.

Najbrž ne bi imelo nobenega smisla, da bi stvari ponavljali, kljub temu pa menim, da je potrebno spregovoriti o bistvenih elementih, ki so nas pri našem delu vodili in morajo voditi tudi v bodoče vodstvo ObZTK. To so delo in utrjevanje strokovnih odborov, povezava s šolami in ustanavljanje šolskih športnih društev ter izvajanje našega akcijskega programa.

Pred dvema letoma smo bili organizacijsko zelo šibki, zato smo se odločili utrditi obstoječe in ustanoviti nove strokovne odbore. Če povečamo, da smo od 5 prišli na 15 strokovnih odborov z več kot 100 funkcionarji, vidimo določen napredek. Moramo biti odkriti in povedati, da smo imeli pri izbiri predsednikov strokovnih odborov srečno roko, saj so vsi strokovni odbori po ustanovitvi takoj začeli z delom.

Prav ti strokovni odbori so prinesli v telesno vzgojno življenje naše občine veliko ustvarjalno svežino in dali impulz veliko boljšemu in enotnejšemu športnemu življenju vse naše mladine. O tem pričajo tudi rezultati. Strokovni odbori so bili iniciatorji in organizatorji blizu 60 tekmovalnih v različnih športnih panogah, najštevilnejša pa so bila atletska in šahovska. Če k temu prištejemo še posamezna kola v koroški ligi, potem lahko celo govorimo o 88 tekmovalnih. Ta številka imponira, predvsem če povečamo, da so bila ta tekmovalna v občinskem merilu, torej organizirana predvsem za širok krog naših pionirjev in mladincev, v glavnem za šolsko mladino. Bila pa so tudi velika tekmovalna kot šahovski dvoboj Koroška : Gorenjska na 42 deskah, dvoboj v kegljanju Celje : Ravne, dvoboj v plavanju in namiznem tenisu Kranj : Ravne, odbojarski turnir Szombathely : Jesenice : Ravne, namizni teniški turnir Ostrava : Peč : Trevisio : Celovec : Ravne, priprava in otvoritev koroške mladinske planske transverzale in uspešno izvedena telovadna akademija v Mežici, na Prevaljah, v Zervaju in na Ravnah. Da se je 300 otrok naučilo plavati, da smo dobili 80 novih sodnikov in da smo poslali na trenerske tečaje 25 kandidatov, je prav tako zasluga dobrega dela strokovnih odborov. Strokovni odbori za nogomet, namizni tenis in šah so že uspeli del svojih tekmovalnih prenesti v regularno koroško ligo, šoli za alpsko smučanje pa se je z uspehom priključila tudi šola za namizni tenis in šola oziroma vadba občinske članske telovadne vrste.

Razumljivo je, da imajo nekateri strokovni odbori težje delo od drugih, predvsem tisti, katerih športne panoge se ne gojijo v vseh krajih naše doline, zato bi bila primerjava med njimi po delu in uspehih mogoče krivična. Povedati pa moramo, da vse le ni v najlepšem redu. V nekaterih odborih delo še vedno ni enakomerno razdeljeno, prav tako še vedno nismo uspeli v vse odbore pritegniti dovolj športnih delavcev iz zgornjega konca doline, včasih so nekatere akcije premalo načrtno pripravljene

in včasih kasnimo tudi s termini tekmovalnih. To so napake, ki se morajo v bodoče odpraviti, in to naj bo prva skrb novo izvoljenega vodstva občinske zveze, ker bi bilo res škoda, da bi ti odbori ne nadaljevali dela sedaj, ko so otroške boleznice ze mimo in ko so že vidni prvi rezultati in uspehi dela.

OSNOVA JE NA ŠOLAH

Ustanavljanje strokovnih odborov pa ni bila naša edina skrb. Držali smo se načela, da je važno v telesno vzgojno dogajanje pritegniti čimveč mladine. In ker je na šolah mladine največ, smo poizkusili navezati kar najbolj tesne stike s šolami v celi dolini. Danes lahko trdimo, da so ti odnosi zelo dobri, razen redkih izjem, in da smo imeli pri iskanju stikov in skupnih poti veliko oporo pri telesnovzgojnih učiteljih na šolah, v začetku sicer pri redkih, pozneje pa smo tudi z ostalimi našli skupen jezik. Hvale vredno je tudi dejstvo, da so ravnatelj posameznih šol (ne vsi) pokazali razumevanje za naše probleme in hotenja.

Po prvih uspehih na relacijah šola — zveza smo začeli razmišljati o šolskih športnih društvih, za katere nas je pozneje zelo navdušil tudi prof. Titan. Pri tem nas je vodila misel, da osnovna športna društva in samostojni klubi nikakor ne morejo pritegniti v svoje vrste vse ali vsaj večino mladine, in to predvsem iz dveh razlogov. Prvič — nemogoče je in veliko premajhno financiranje njihove dejavnosti, in drugič — zaradi težnje po športnih uspehih ali drugače povedano, pri tekmovalnem športu v raznih ligah ni možno imeti veliko več športnikov, kot jih posamezen klub potrebuje. V takem društvu ali klubu ostanejo pač vedno najboljši, torej tisti, ki tekmujejo.

Ker navsezadnje ne organiziramo vadbe, treningov in tekmovalnih za nas same, ampak predvsem za našo mladino, smo se odločili, da prav to mladino vprašamo za njihove želje in potrebe. In tako je prišlo do ankete, katere rezultati so objavljeni v »Koroškem fužinarju« št. 2. Svetoval bi vsakemu, ki mu je vzgoja, posebno telesna vzgoja mladine v naši občini blizu, da si rezultate ankete skrbno prebere. Zelo zgovorni so, upam si celo trditi, da pomenijo za pojmovanje telesnovzgojnega življenja nekaj novega, da so ali pa še bodo marsikateremu izmed nas odprli oči, dejstvo pa je, da tudi obvezujejo: in to ne samo nas športne delavce.

Anketa je med drugim odgovorila tudi na vprašanje: za šolska športna društva ali proti njim. Odločen odgovor je bil: **da**.

Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da večina šol razume potrebe svojih učencev in dijakov, saj drugače danes ne bi mogli govoriti že o treh šolskih športnih društvih v naši dolini, na Prevaljah, na ravenski osnovni šoli in na ravenskem šolskem centru, kakor tudi ne o tem, da se na osnovni šoli v Mežici in na ravenski gimnaziji na ustanovitev svojih društev pridno pripravljajo. (Medtem so v Mežici in na ravenski gimnaziji že ustanovili svoja šolska športna društva.) Če se bodo tudi druge šole, tu mislim predvsem vodstva šol, zavedale malo globlje prednosti šolskih športnih društev, bodo verjetno hitro sledile vzgledu ostalih šol.

In kaj so prednosti šolskih športnih društev? Osebnostno mislim, da šolska športna društva, ki jih šolarji s pomočjo učiteljev ali profesorjev telesne vzgoje ali tudi drugih profesorjev sami upravljajo, niso samo široko torišče telesne vzgoje, ki ga ne gre podcenjevati, ampak tudi vzgajajo in odkrivajo organizacijske sposobnosti, dajejo pečat lastnemu delu in ustvarjanju ter že v rani mladosti omogočajo in vzpodbujajo k samoupravljanju, brez katerega si naše družbe danes ne moremo več zamišljati. In kaj pomeni baza, široko zaledje, pravilna telesna vzgoja na šolah ne samo v predpisanih urah, so že zdavnaj spoznali tisti narodi, ki danes v športu nekaj pomenijo, in čas bi že bil, da to tudi mi že enkrat spoznamo. Vztrajanje na teh začrtanih pozicijah je druga važna naloga novega vodstva ObZTK.

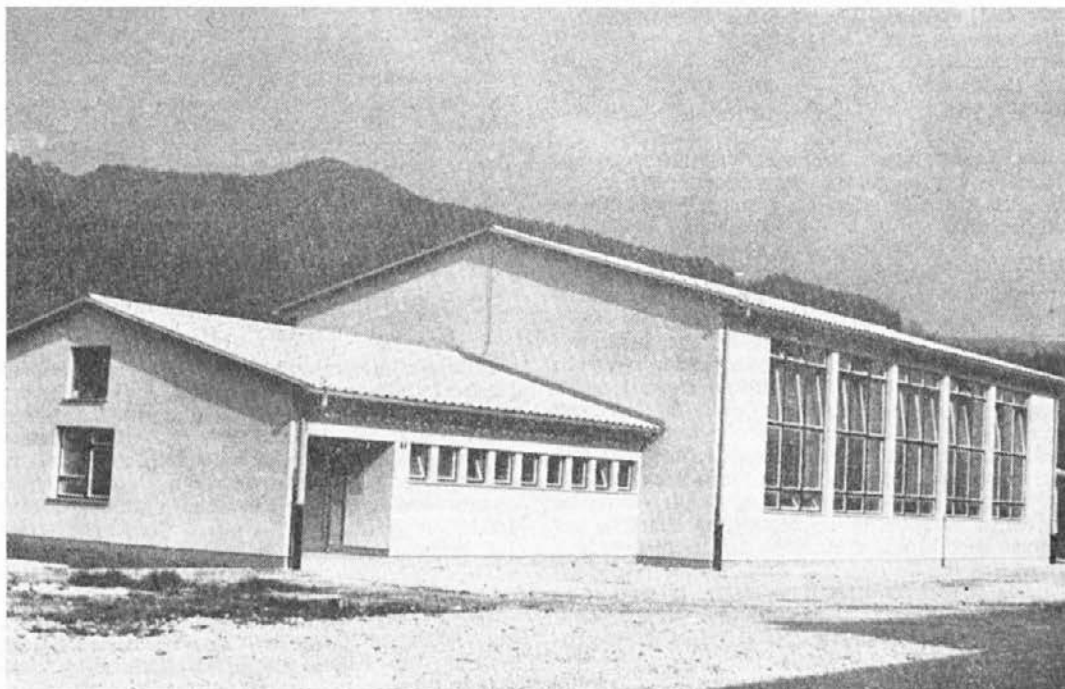
Ta razmišljanja nikakor niso naperjena proti našim osnovnim društvom in samostojnim klubom, kar je verjetno vsakemu razumljivo. Tudi tem društvom, ki se zelo trudijo in s katerimi imamo tudi mi vedno boljše stike, je potrebno nuditi vso podporo, predvsem finančno, ker so organizacijsko že utrjena, imajo svojo tradicijo in se lahko tudi postavijo s svojimi uspehi. V teh društvih pa danes bolj ali manj života-rijo, ker že daleč nimajo zagotovljenih finančnih sredstev za svojo redno dejavnost.

SKRB ZA PRIPRAVLJENOST NAJ NE BO SAMO NA PAPIRJU

In sedaj še o našem akcijskem programu. Na pobudo koordinacijskega odbora za narodno obrambo pri občinski konferenci SZDL je morala tudi občinska zveza za telesno kulturo izdelati svoj program dela.

Ta program smo izdelali in ga obravnavali z vsemi telesnovzgojnimi organizacijami po naši dolini. Povedati je potrebno, da so prav v tem času svet vznemirili dogodki v ČSSR in prav ti dogodki so dali marsikateremu misliti intenzivnejše tudi na pravilno telesno vzgojo vse naše mladine in vseh naših občanov, da bi se tudi v najhujšem primeru kot odporni in torej sposobni lahko uspešno postavili v bran naše domovine.

Naš program dela, ki smo ga začrtali prav za uspešno izvajanje vseljidske obrambne pri-

Prevaljsko telovadnico bo razen šole uporabljalo tudi športno društvo

Kako bo letos?

pravljenosti, kjer igra pravilna telesna vzgoja pomembno vlogo, je sestavljen iz šestih točk. Ker ne smemo misliti samo na to, da nam danes prete nevarnost in da bo jutri spet vse v najlepšem redu, ampak moramo predvsem misliti na Titove besede, ko je dejal, da moramo delati tako, kot da bi bil sto let mir, in se moramo pripravljati, kot bi bila jutri vojna, smo naš akcijski program posvetili predvsem pravilni telesni vzgoji naših pionirjev in mladincev. Menim celo, da moramo v bodoče razmisliti tudi o pravilni telesni vzgoji predšolskih otrok.

V akcijski program smo zajeli tudi vprašanje rekreacije naših delovnih ljudi, ki je v zvezi z že znanimi dogodki zaradi obrambne sposobnosti in pa tudi zaradi uspešnega izvajanja gospodarske reforme zelo važna za vsakega delovnega človeka naše socialistične družbe. Tu bi hotel navesti samo primer kolektiva ravnskih železarjev, ki so prav sedaj, v težkih časih, smatrali za potrebno, da za pravilno rekreacijo nastavi referenta za telesno vzgojo. Temu primeru bi morali slediti vsi večji kolektivi v naši dolini.

Streljanje je elementarna prva vseljudske obrambe, mi pa smo praktično brez pravega strelišča. Tu moramo v bodoče veliko storiti. Sodelovanje s predstavniki JNA naj bo v bodoče bolj pristno. Ker so taborniške organizacije v posameznih krajih prepuščene bolj ali manj same sebi, jih moramo vključiti v občinsko zvezo. Taborniško organizacijo na Ravnah smo že vključili v strokovni odbor za planinstvo.

Da bi lahko vse naloge, ki smo si jih zastavili, uspešno izvršili, pa moramo dobiti podporo od vseh družbenopolitičnih organizacij in občinske skupščine.

TELESNA KULTURA ZASLUŽI VEČ DRUŽBENE PODPORE

Nevzdržna finančna situacija v osnovnih športnih in telovadnih društvih ter samostojnih klubih je problem, ki ga bomo morali rešiti najprej. Ali je mogoče sploh delati, če je glavna naloga športnih funkcionarjev moledovanje za denar, ki pa se nešteto krat konča brez uspeha? Ali smo lahko zadovoljni in navdušeni za delo na telesnovzgojnem področju, če pa vemo, da so osnovna športna in telovadna društva ter samostojni klubi v naši občini dobili v treh kvartalnih letošnjega leta samo 96.280 N din od 476.560 N din planiranih sredstev iz sklada za družbeno dejavnost, kar znaša samo borih 20 %? Ali, kar je še hujši in izredno boleč problem, da mežiški in ravnški Partizan, strelska družina Knez Pepi, strelska družina Tone Okrogar, šahovski klub Rudar iz sklada letos niso dobili niti dinarja.

Priznati si moramo, da je sedanje financiranje, ki temelji na družbenem dogovoru, neefektivno in nesprejemljivo ter da s takim financiranjem ni mogoče več nadaljevati. Zato se zavzemamo, da se telesna vzgoja v naši dolini financira iz občinskega proračuna, in sicer tako, da bodo sredstva zagotovljena v skladu s potrebami in delom, da bo možno načrtno in pravilno usmerjati celotno telesnovzgojno življenje v naši dolini.

Pri vsem tem bi poudaril še to, da telesni vzgoji ne morejo pomagati nobene obljube, nobene lepe besede, in če hočete tudi ne resolucije, ampak da so nam potrebna predvsem pravilno odmerjena finančna sredstva za načrtno delo in splošna podpora vseh družbenih činiteljev v naši občini, republiki in zvezi. Menim, da je skrajni čas, in ne samo skrajni, ampak tudi izredno resen čas, da prenehamo z obljubami in da preidemo od besed tudi že enkrat k dejanjem.

Ne gre zamolčati, da smo s predsednikom občinske skupščine že navezali stike in obravnavali tudi ta problem, kakor vse dosedaj, da smo v tesnih in dobrih stikih tudi s SZDL in da nam je tudi najvišji partijski organ v naši občini — občinska konferenca ZK — zagotovil pomoč pri izvajanju našega akcijskega programa. Zato je prav, da tudi danes enotno nastopimo, in ne samo danes, vedno in povsod moramo zastaviti vse sile za izvajanje našega akcijskega programa, ki ni samo naš program, ampak program vseh, ki želijo pomagati telesni vzgoji, ki želijo vzravnati in krepiti ter plemeniti rod.

Sekretariat ZK v železarni na Ravnah je posebno točko svojega programa posvetil telesni vzgoji. Tako naj bo povsod, v ZK, v sindikatu, pri mladini in v občinski skupščini. V slogi je moč, in če bomo povsod energično nastopali za blaginjo naše mladine, tudi uspehi ne bodo izostali. Enkrat za vselej nam mora postati jasno, da smo občinska zveza mi vsi, ker le takrat bo ta občinska zveza močna in upoštevana.

Zavzemamo se za ustvarjanje široke telesnovzgojne skupnosti, v kateri pa je najbolj važna baza. Če povemo, da smo v zadnjih dveh letih pomagali ustanoviti pet novih društev ali klubov v naši dolini in s tem povečali naše članstvo s prek 900 pionirji in mladinci, potem vemo, da smo tudi v to smer pravilno zakoračili. In če smo že pri bazi in nadgradnji, bi hoteli uporabiti primerjavo, ki jo je ob tem izrekel direktor železarne Ravne in priznan telesnovzgojni delavec Gregor Klančnik na zadnji občinski konferenci ZK, ko je dejal, da si bazo in nadgradnjo predstavlja tako kot konja in jezdec. In da se pri zmagah najprej napiše ime konja in šele na drugem mestu jezdec. To bi veljalo tudi za pogoje dela na področju telesne vzgoje. In ker smo že pri konjih, bi hotel povedati, da rabimo danes povsod, pa tudi v telesni vzgoji veliko tovornih konjev in čim manj paradnih.

Na koncu bi se rad zahvalil vsem, ki so kakorkoli pomagali pri delu občinske zveze, od agilkov športnih funkcionarjev v sekretariatu, v strokovnih odborih in v izvršnem odboru, prek telesnovzgojnih učiteljev in ravnateljev posameznih šol ter predsednikov kolektivov do družbenopolitičnih organizacij in njihovih predstavnikov, do občinske skupščine in njene predsednika, brez katerih naša občinska zveza danes ne bi bila takšna, kakršna je.

Novemu odboru želim še več delovnih uspehov, predvsem pa več konkretne in izdatne pomoči.

DEJAVNOST SE ŠIRI — SREDSTVA SE MANJŠAJO

Iz blagajniškega poročila, ki ga je prebral Herbert Gigerl, je bilo razvidno, da je občinska zveza za telesno kulturo v zadnji mandatni dobi skupno porabila 173.728,52 N din, ali povprečno na leto okrog 7,7 milijona starih dinarjev. Iz občinskega proračuna in delno od delovnih organizacij pa je zveza v istem obdobju dobila 183.359,94 N din.

Podatek o poprečni porabi sredstev pa lahko vara. Iz poročila je bilo namreč tudi razvidno, da je občinska zveza za telesno kulturo v šestih mesecih leta 1966 porabila 7.547,77 N din, leta 1967 64.131,16 N din in v devetih mesecih leta 1968 že 102.049,59 N din, kar pomeni, da je razširjena dejavnost zveze zahtevala tudi večja vlaganja. Čuje se kot paradoks, vendar je resnica, da je občinska skupščina leta 1967 name-

nila več sredstev občinski zvezi kot leta 1968, čeprav je potrošnja, ki jo pogojuje samo dejavnost, iz leta v leto višja.

Največ sredstev je bilo porabljenih za občinska tekmovanja in nagrade, tečaje ter šolanje trenerskega in sodniškega kadra, za redno delo alpske in namiznoteniške šole, ki tvorijo skupno z osebnimi dohodki tajnice glavni del potrošnje občinske zveze za telesno kulturo. Poleg navedenih sredstev je zveza razpolagala tudi še z 42.320,00 N din, ki jih je dobila na račun leta in športne stave. Od navedenega zneska je bilo vsem društvom oziroma krajem v naši dolini razdeljenih za izgradnjo, popravilo ali vzdrževanje športnih objektov 30.028,60 N din. Tu je potrebno pripomniti, da bi se lahko teh sredstev nabralo še več, če bi vsi kraji oziroma njihovi krajanje bolj pridno stavili in tako neposredno pomagali pri izgradnji športnih objektov.

ZAČETKI STROKOVNE KNJIŽNICE

Iz poročila gospodarja Stanka Rihtarja smo zvedeli, da ima občinska zveza za telesno kulturo majhno strokovno knjižnico, saj je nakupila že prek 200 knjižic in brošur o telovadbi, košarki, nogometu, rokometu, odbojki, šahu, športni medicini, strelstvu, atletiki, plavanju in telesni kulturi na splošno. Začetki so torej tu in samo želimo si lahko, da bo teh knjig vedno več.

Poleg knjižic je zveza nabavila tudi nekaj rekvizitov, kot dva primopredajnika, bariere za namizni tenis in precizne daljnogleda za strelce, skrbela pa je tudi za propagandni material in poleg značk in plakatov nabavila tudi nekaj opreme za snemanje s kamero.

Skupno z osnovnimi sredstvi je vrednost nabavljenega materiala prek milijon starih dinarjev.

HVALA VAM, TOVARIŠI!

Pred svečano podelitvijo ličnih diplom starejšim zaslužnim športnim funkcionarjem je predsednik Šater dejal:

Dragi športni delavci — spoštovani gostje!

Naša dolina ni znana samo po našem velikem Prežihu in njegovih Samorastnikih, po naši Gori in njenih temnih globačah, po Peci in legendi o kralju Matjažu, po fužinarjih in jeklu, po knapih in svincu, po gozdovih in holcarih, po obronkastih kmetijah in naših pavrih. Glas naše doline so ponesli v svet tudi številni dobri in odlični športniki, naša Koroška je postala znana tudi po zelo uspešnih športnih prireditvah.

Z uspešnimi prireditvami se vsi radi pohvalimo, za športnike že zdavnaj obstajajo merila, njih uspehe merimo s sekundami in centimetri, o najboljših veliko pišemo in govorimo, objavljamo njihova imena, njihovi rezultati so kronani z nagradami, diplomami, plaketami in pokali, vsi jih slavimo in prav je tako!

Ni pa prav, da se zelo redko ali samo mimogrede spomnimo tistih v ozadju, ki so vložili veliko svojega dela, da so športniki sploh lahko postali dobri, boljši in najboljši, tistih, brez katerih si dolga leta ni bilo mogoče zamisliti organizacije prireditev v tej ali oni športni panogi, tistih, za katere se danes nismo znali najti pravih meril, s katerimi bi merili njihova dolgoletna prizadevanja, njihovo nesebično in plemenito delo, največkrat opravljeno tiho in z vso skromnostjo, a z veliko volje, z veliko srečo, brezhibno in zanesljivo.

Njihovo dolgoletno delo s samosvojim žarom je dalo bogate sadove, njih same pa naredilo velike. Prav zato jim veliko dolgujemo, a žal dolga v celoti ne bomo mogli nikoli poplačati. Lahko pa ga vsaj omilimo. Zato smo se odločili, da ob pomembnih dogodkih pokličemo med nas te ljudi, z edino željo, da se jim za njihovo dosedanje delo toplo in od vsega srca zahvalimo in se jim oddolžimo s skromnim priznanjem.

Danes je med nami prva skupina telesnovzgojnih in športnih delavcev, ki si zaslužijo našo zahvalo in priznanje. Njim prisrčna hvala, nam in tistim, ki prihajajo, pa naj bo njihovo delo kažipot in vzgled.

Nato je skupaj z županom Kertom in podpredsednikom občinske zveze za telesno kulturo Pavlom Cesarjem razdelil diplome naslednjim tovarišem: Ferdu Culku, Francu Dvorniku, Anici Fanedlovi, Karlu Fanedlu, Jožetu Ilgu, Pavlu Harnoldu, Francu Iviču, Herbertu Kali-

šu, Viktorju Košutniku, Stanku Marchiottiju, Petru Mihelaču, Rudiju Perušu, Ivanu Štrucu, Ervinu Wlodygi, Avgustu Zmagaju, Ferdu Samarju in Jožetu Markoviču (enako diplomo pa sta po obnem zboru dobila tudi Bloudkov nagradenec Gregor Klančnik in dolgoletni predsednik TVD Partizan Žerjav inž. Gregor Punčartnik).

Po podelitvi se je vsem prejemnikom priznanj toplo zahvalil za njihovo nesebično in uspešno delo tudi predsednik občinske skupščine tov. Kert. Obenem se je zahvalil tudi vodstvu občinske zveze za telesno kulturo in predsedniku Šaterju izročil knjižno nagrado, ob tem pa zboru predlagal, da ga ponovno izvoli za predsednika občinske zveze za telesno kulturo.

POZDRAVI SO PRIŠLI TUDI OD DRUGOD

O svečani podelitvi priznanj velja pripomniti le še to, da so se marsikateremu slavljenču lesketale oči in da je bil stisk roke prisrčen, tisti »hvala« pridružen in težak, izvit globoko iz prsi, prav iz srca in tista tiha pa tudi glasna misel »pa so se me le enkrat spomnili«, srečna, pristna in tudi hvaležna.

Vzdušje je bilo res prisrčno in toplo, razgorelo ter svečano, in ko je delovni predsednik Juh prebral pozdravne brzojavke občinskih zvez za telesno kulturo Celja in Kranja ter profesorja Titana in murskosoboške gimnazije, ki so želele zboru plodno delo, je to vzdušje dobilo še širše obeležje, še večje veljavo in misel, da so tudi drugi z nami, je bila prijetna, lepa in vzpodbudna.

ZA VEČJO VELJAVO REKREACIJE

Razpravo je začel Štefan Filipančič, ki je dejal, da se je dejavnost občinske zveze za telesno kulturo v zadnjem letu vidno razmahnila, da se je naredilo zelo veliko in da je lahko naša zveza vzgled marsikateri zvezi v naši republiki in tudi v federaciji. Dejavnost pa gre v smeri množičnega vključevanja mladine v telesnovzgojno življenje, v smer vzgoje kadrov in delno tudi vzgoje kvalitetnih tekmovalcev, manj pa je to dejavnost čutiti kot skrb za pravilno rekreacijo našega delovnega človeka. Ker je rekreacija zaposlenih v današnjem času zelo važna, je tovariš Filipančič predlagal, da bi vodstvo občinske zveze za telesno kulturo tudi temu vprašanju v bodoče posvetilo več pozornosti in naj bi ustanovilo poseben odbor pri zvezi, ki bi obravnaval izključno rekreacijo zaposlenih in odgovarjal zanj v občinskem merilu.

ALI SMO S ŠOLSKO TELESNO VZGOJO LAHKO ZADOVOLJNI?

Inž. Andrej Fajmut je govoril o telesni vzgoji na naših šolah in o odnosu posameznih učiteljev (predvsem telesnovzgojnih) do telesne vzgoje. Po njegovem mnenju je ponekod na šolah telesna vzgoja še vedno zanemarljiva in prav zato morajo to vrzel nadomestiti telesnovzgojna društva s pošolskimi urami telovadbe. O rekreaciji je povedal, da so v nekaterih krajih pogoji za rekreacijo boljši, drugod slabši in da je prav zato potrebno ustvarjati pogoje za boljše delo tudi v slabše razvitih področjih.

Govoril je tudi splošno o telesni vzgoji in povedal, da je vsa telesnovzgojna dejavnost v nekaterih društvih prepuščena majhnemu številu idealistov, ki morajo prebiti v telovadnici tudi po osem ur dnevno. To je potrebno, ker drugače ni mogoče naučiti vseh šolskih otrok vsaj osnovnih prvin, ki bi jih pravzaprav morali dobiti že pri šolski telovadbi.

Zboru je predlagal, naj se sprejme tudi sklep, s katerim bo financiranje izvenšolske telesne vzgoje zagotovljeno iz občinskega proračuna, da višina sredstev za telesno vzgojo in šport ne bo odvisna samo od trenutnega gospodarskega položaja delovnih organizacij, kot je to sedaj.

ALI SMO BOGATA ALI REVNA OBČINA?

Jože Kert je povedal, da je občinska zveza za telesno kulturo začela z dobrim delom, ko je dobila potrebna finančna sredstva iz občinskega proračuna. Ta sredstva pa so ji bila dodeljena, ker je prišla pred skupščino z jasnim in utemeljenim programom dela, ki ga v zadovoljstvo vseh tudi izvaja. Občinski proračun pa je v letu 1968 postal zelo nestabilen, zato je sledilo

Atletskih tekmovanj je še vedno premalo

Foto: J. Šater

znižanje prvotno odobrenih zneskov vsem uporabnikom proračuna.

Za financiranje kulture in telesne kulture je bilo pred leti dogovorjeno, da bi naj vsaka delovna organizacija vplačala v sklade za družbene dejavnosti pri krajevnih skupnostih po 10.000 starih dinarjev na zaposlenega. Vse delovne organizacije pa tega dogovora niso spoštovale, zato se v skladih tudi za telesno kulturo ni zbralo toliko denarja, kot je bilo predvideno. Sedaj stoji občina pred velikimi gospodarskimi problemi, saj sta oba največja kolektiva — železarna na Ravnah in rudnik Mežica — v deficitu in tudi za leto 1969 ni mogoče misliti na občutno izboljšanje, saj tudi republika občinam ne popušča, ampak nasprotno, zahteva vedno več. Tako zbrana sredstva so potem namenjena za manj razvite občine, naša občina pa še vedno velja za »bogato«, čeprav vsaj sedaj to ni. Tov. Kert je poudaril, da se strinja s tem, da bi morali biti viri dohodkov taki, kot jih predvideva resolucija, prav tako pa naj bi se sredstva zbirala tudi prek skladov pri KS, nekaj sredstev za telesno vzgojo svojih otrok pa bi morali v bodoče prispevati tudi občani sami. Povedal je še, da bi bilo res najbolje, če bi se vsa sredstva za telesno vzgojo dajala iz občinskega proračuna, vendar pa bi morali v tem primeru dodatno obremeniti delovne kolektive, ki pa te obremenitve v sedanjih težavah ne bi mogli sprejeti.

Ob zaključku svoje razprave je želel zvezi uspešno izvajanje zastavljenega akcijskega programa in ji zagotovil financiranje iz občinskega proračuna tudi v letu 1969.

O financiranju telesne kulture sta razpravljala tudi Leon Juh in Kristl Pečovnik, ki sta oba poudarila nujno potrebo po pravilnem in enotnem financiranju telesne kulture.

STANDARD IN RAZUMEVANJE

Alojz Janežič je povedal, da je razširitev športnih društev — kar je nujno potrebno — možna samo s šolskimi športnimi društvi. Poudaril je, da moramo skrbeti za množičnost, ker sedanji vrhunski šport v naši dolini nima pravega zaledja in prav množična telesna vzgoja bo morala biti osnovna naloga šolskih športnih društev. Govoril je tudi o splošnih pogojih za vključevanje v telesnovzgojno življenje in povedal, da povišan življenjski standard precej vpliva na razvoj telesne kulture in športa, ter podprl misel, da je potrebno za rekreacijo zaposlenih narediti več kot dosedaj.

Štefan Lednik je govoril o organizaciji in povezavi društev in posameznih zvez in povedal, da se delo občinske zveze za telesno kulturo v zadnjih dveh letih čuti tudi na terenu, prej pa je bila situacija veliko slabša. Zaradi ukinitve posameznih podzvez in okrajnih zvez je prišlo takrat do upadanja telesnovzgojne

dejavnosti, saj društva praktično niso več vedela, kam spadajo. Situacija še sedaj ni povsod dovolj jasna. Konkretno je govoril o odbojarski sekciji v Mežici in povedal, da še sedaj ne ve, kam se naj obrača, ali na občinsko zvezo za telesno kulturo ali pa na podzvezo v Maribor ali na zvezo v Ljubljano.

Glede financiranja telesne kulture pa je menil, da so v gornjem koncu doline še nekoliko na slabšem kot na Ravnah in Prevaljah, ker pri rudniku v Mežici nikoli ni bilo posluha za športno in telesnovzgojno dejavnost. Stanje se je prav z ustanovitvijo skladov izboljšalo, vendar leta 1968 zopet ni bilo denarja. Predlagal je, da skladi ostanejo, vendar pa se morajo dajatve v te sklade uzakoniti.

Z velikim zadovoljstvom je seznanil zbor, da so v Mežici končno po desetih letih dobili na šolo kar dva telesnovzgojna učitelja, na koncu pa se je zavzel tudi za večje sodelovanje z občinskimi zvezami za telesno kulturo Radlje, Dravograd in Slovenj Gradec.

POSLUŠAJTE 2749 ANKETIRANCEV!

V imenu TVD Partizan Slovenj Gradec je zbor pozdravil Vinko Canjko, ki je izrekel vse priznanje delu ravske občinske zveze in izrazil pripravljenost za tesnejše športno sodelovanje med Slovenj Gradcem in Ravnami.

Član sekretariata ZTKS Anton Poljšak je pozdravil zbor in pohvalil delo zveze. Menil je, da je prav, da tako skrbimo za organizacijski kader, ki je za telesno vzgojo v društvi in klubih zelo potreben in važen činitelj pri utrjevanju klubskega in društvenega življenja. Organizacijski kader je tudi potrebno vzgajati, saj je praksa pokazala, da je telesna kultura skoraj izumrla v nekaterih krajih, kjer je včasih bilo veliko tekmovalcev, prav zaradi pomanjkanja organizacijskega kadra.

Zbor je seznanil tudi z mnenjem, da telesna kultura na račun vsesplošne narodne obrambe verjetno ne bo dobila dodatnih sredstev, postavil pa je vprašanje, ali se ne bi dala sredstva, ki se izdajajo za nekoristne publikacije, koristneje uporabiti.

Splošne finančne težave naj telesnovzgojnimi delavcem ne jemljejo veselja in delovnega elana, je priporočal navzočim, in še poudaril, da je potrebno pri načrtovanju dela občinske zveze za telesno kulturo Ravnah poslušati glas 2749 učencev in dijakov, ki so bili anketirani in katerih rezultate smo objavili v Koroškem fužinarju in Koroškem športu.

TUDI VRHUNSKI ŠPORT JE VAŽEN

Inž. Jože Borštner je dejal, da so perspektive za razvoj športa in telesne kulture vse prej kot rožnate. ŠD Fužinar ima prek 130 funkcionarjev in trenerjev, tekmovalce in objekte, torej vse

Dinamika

pogoje za dobro delo, nima pa sredstev. Leto 1967 so zaključili s primanjkljajem, ki se je tudi v letu 1968 postopoma večal. Denar so si izposojali, ne ve pa, kako ga bodo vrnil.

Imajo tekmovalce, ki tekmujejo v zveznem in republiškem merilu, za to pa so potrebna sredstva. Če v kratkem ne bodo dobili sredstev, se bodo morali v društvu odločiti, katere panoge bodo še gojili. Zavedati pa se je potrebno, da v nekaterih športnih panogah tekmovalci s svojimi dosežki segajo v sam jugoslovanski vrh, kar ni važno samo z vidika priznanja posamezniku in društvu, ampak tudi kraju in občini. Na drugi strani pa vrhunski tekmovalci pritegne na športne terene tudi veliko mladine in prav je, da upoštevamo tudi ta izredno važni in vzgojni moment, kadar govorimo o vrhunskem športu.

Poudaril je, da je ŠD Fužinar v isti situaciji, kot je bil ŠD Branik v Mariboru. Če se ne bo našla rešitev, če skupno ne bomo uspeli najti izhoda, bodo morali osnovno društvo razpustiti, posamezne klube pa prepustiti njihovi lastni usodi. Postavlja pa vprašanje, ali se lahko to stori v društvu, ki vključuje prek 600 članov.

S SKUPNIMI NAPORI DO IZDATNEJŠEGA FINANCIRANJA

Erwin Wlodyga se je v imenu vseh nagrajencev zahvalil za podeljena priznanja in izrazil pripravljenost vseh, da bodo še vedno radi pomagali z nasveti in dejanji pri krepitvi telesnovzgojne dejavnosti v naši dolini.

V imenu občinskega sindikalnega sveta je tov. Alojz Jehart pozdravil občni zbor in se zavzel za tesnejše sodelovanje med občinskim sindikalnim svetom in občinsko zvezo za telesno kulturo, zlasti o vprašanju rekreacije zaposlenih.

Jože Kert je dejal, da trenutno ni mogoče najti izhoda za rešitev financiranja telesne kulture, predlagal pa je vodstvu občinske zveze za telesno kulturo skupen sestanek z družbenopolitičnimi organizacijami in predstavniki skupščine, kjer bi pregledali vse možnosti za uspešno rešitev te res zelo kritične situacije.

MANJ DRAŽJIH NASTOPOV — VEČ ZA MNOŽIČNO DEJAVNOST

Anton Rutar je poročal v imenu nadzornega odbora naslednje:

Nadzorni odbor je spremljal delo občinske zveze za telesno kulturo, predvsem delo sekretariata, v katerem je zastopan z enim članom. Ugotovil je, da je občinska zveza v pretekli mandatni dobi naorala ledino, utrla pravo pot in se afirmirala kot najbolj dejavna občinska

organizacija. Morda je res torišče njene dejavnosti hvaležno, vendar je tudi zelo odgovorno ter široko, in če ni pravega vodstva ter organizacijskih prijemov, lahko tudi taka organizacija nosi le naziv. (Nadzorni odbor je mnenja, da bi sedanja dejavnost zveze zaslužila več pozornosti in razumevanja občinskih organov.)

Sodelovanje zveze z društvi je danes večje kot kdajkoli, poglobitev teh vezi pa bi prispevala k še večjim športnim dosežkom. Največje uspehe je vodstvu zveze prisoditi za vzpostavitev tesnega sodelovanja s šolami. Rezultati takega sodelovanja so prva šolska športna društva, ki so osnovana v naši dolini in so osnova vsej telesnovzgojni dejavnosti in rezervoar športnim in telesnovzgojnim društvom. Za osnovne namene zveze se je verjetno priporočljivo kdaj odpovedati dražjim atraktivnim nastopom in sredstva vložiti v široko telesnovzgojno dejavnost mladine ter rekreacije odraslih.

Ob širokem razmahu dejavnosti zveze, ob splošnem pomanjkanju sredstev v društvih in sploh pomanjkanju posluha za financiranje telesne kulture smo že v času, ko bo treba način financiranja in zbiranja sredstev dokončno rešiti tudi pri najvišjih organih, pri čemer pa bi verjetno posredovanje in vključitev zveze morala odigrati značilno vlogo.

Nadzorni odbor je pohvalil blagajniško in administrativno poslovanje, dejavnost občinske zveze pa je bila v referatu kratko prikazana, sadovi se že kažejo, zato je nadzorni odbor izrekel priznanje vsem, ki so kakorkoli prispevali k sedanjemu uspehu, predvsem gre priznanje reformatorju dejavnosti občinske zveze tov. Saterju.

Nadzorni odbor je sicer formalno predlagal razrešitev dosedanjega odbora, hkrati pa je pozval ves odbor za nadaljnje delo, ki pa naj bi bilo prav tako ali še uspešnejše.

V PREDSEDSTVU 15 ČLANOV

Po razrešitvi starega odbora so bili izvoljeni novi organi zveze, in sicer sestavljajo:

— izvršni odbor vsi predsedniki društev, samostojnih klubov in strokovnih odborov ter vsi člani predsedstva občinske zveze za telesno kulturo;

— predsedstvo pa Pavel Cesar, Anka Černilec, inž. Andrej Fajmut, Štefan Filipančič, Herbert Gigerl, Ivanka Jelen, Tanja Kopušar, Roman Kogelnik, prof. Janko Kotnik, Lonka Mlinar, inž. Vlado Macur, Ivo Mlakar, Kristl Pečovnik, Stane Rihtar in Jože Šater. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Jože Šater, za podpredsednika pa Pavle Cesar in Kristl Pečovnik.

V nadzorni odbor so bili izvoljeni Tone Rutar (predsednik), Marija Sedej in Anton Maklin (člana).

Na osnovi diskusije je občni zbor sprejel naslednje sklepe kot

AKCIJSKI PROGRAM OBČINSKE ZVEZE ZA TELESNO KULTURO

1. V pravilno in načrtno vzgojo vključiti čimveč pionirjev in mladincev, k čemer obvezujejo tudi rezultati ankete po šolah v naši dolini. Pri tem je potrebno upoštevati težnje in hotenja šolske mladine in ustanoviti čimveč šolskih športnih društev ter tem društvom organizacijsko in finančno pomagati pri delu. Prav tako je potrebno organizacijsko in finančno utrjevati že obstoječa športna in telovadna društva.

2. Zavzemati se je potrebno za pravilno rekreacijo zaposlenih v naši dolini in skupno z delavskimi organizacijami in občinskim sindikalnim svetom organizirati delavske športne igre, kjer pa mora priti do izraza pravilna pripravljenost nastopajočih.

3. Primeren poudarek je potrebno dati vrhunskemu športu in se zavzemati za njegovo krepitve, afirmacijo in pravilno financiranje.

4. Skupno s svetom za narodno obrambo, vojnimi komitejem in SZDL urediti vse potrebno, da dobijo vsi kraji v naši občini primerna strelišča, ki so nujno potrebna za urjenje mladine in vsega prebivalstva v elementarni prvini obrambe in s tem v zvezi oživiti in utrditi delo strelskih družin v vsakem kraju naše doline.

5. Občinska zveza za telesno kulturo naj še v bodoče išče stike z drugimi občinskimi zvezami, predvsem z občinskima zvezama za telesno kulturo Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi zaradi tekmovalj v različnih športnih panogah.

6. Ustvariti tesnejše stike med našo organizacijo in pripadniki JNA na našem območju, ne samo v obliki medsebojnih tekmovalj, ampak tudi v obliki razgovorov, predavanj in posvetovanj.

7. S pomočjo občinske konference SZDL in občinske skupščine je potrebno uzakoniti prispevke za telesno kulturo, kar pomeni, da mora biti telesna kultura financirana iz občinskega proračuna. Samo s pravilnim in rednim financiranjem bo možno realizirati važne naloge, ki jih morajo občinska zveza in njene organizacije izvrševati v korist zdrave rasti naših otrok in vsesplošne ljudske pripravljenosti naših občanov.

8. Vsi telesnovzgojni in športni funkcionarji v občini naj bi v vseh družbenopolitičnih organizacijah nastopili odločno v korist telesnovzgojne in športne dejavnosti in se zavzemali za pravilno vrednotenje in financiranje telesne kulture.

9. V občinsko zvezo za telesno kulturo moramo vključiti tudi taborniške organizacije kot samostojen strokovni odbor naše zveze.

VSE JE ODVISNO SAMO OD LJUDI

To bi bil zapis z občnega zbora občinske zveze za telesno kulturo. Sklepe bo možno realizirati le ob močni podpori vseh družbenopolitičnih forumov, zlasti pa delovnih kolektivov in občinske skupščine. In ker so prav delavski sveti v kolektivih in odborniki občinske skupščine tisti, ki lahko telesni kulturi odrežejo debelejši ali tanjši rezino kruha, bo potrebno, da vsi telesnovzgojni in športni funkcionarji povsod, tudi pred temi organi enotno nastopijo v korist naše mladine in naše družbe. Verjetno bo potrebno ob volitvah v ta ali oni organ razmisлити tudi o stvareh, o katerih do danes še ni bilo treba razmišljati, o tem, kdo in kdaj nam bo rezal kruh.

—eš

Starejša ženska, ki se je obupno borila z leti, je nekoč vprašala spremljevalca:

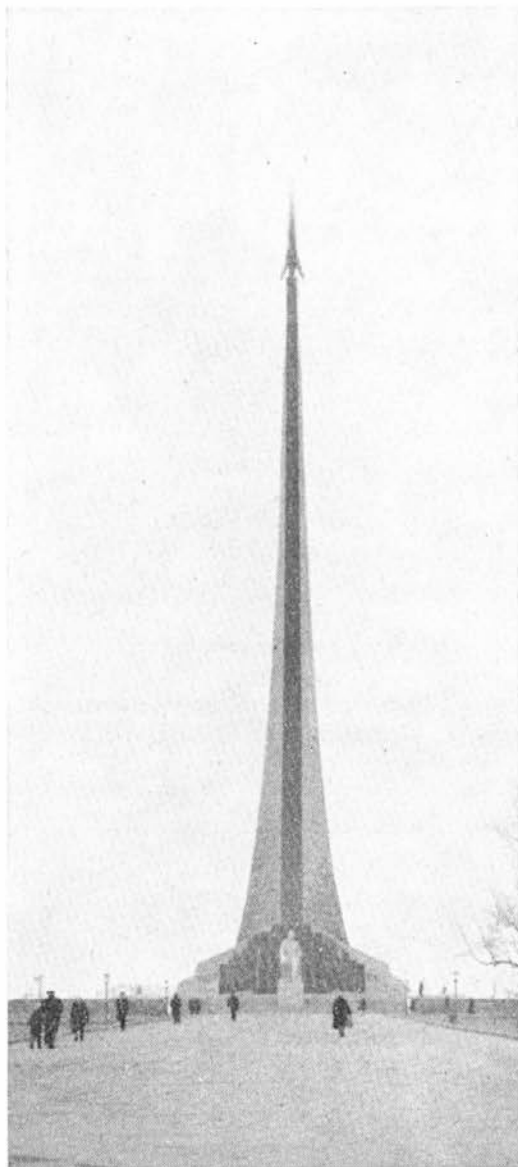
— Koliko let bi mi prisodili?

— Po zobeh bi vam jih prisodil osemnajst, po postavi dvaindvajset, po živahnosti pa štirinajst...

— Koliko pa na splošno?

— Kar seštejte!

MOSKVA

Spomenik kozmonavtom

Pri vstopu v sovjetsko državo se je bilo treba prilagoditi načinu življenja, ki tam vlada. Na železniški postaji Čop, na sovjetsko-madžarski meji, smo po navodilu ljubeznega vodiča, ki nas je prišel čakati iz Moskve — pomaknili svoje ure za dve uri naprej. Skozi prostrana okna kolodvorske čakalnice smo potem dve uri opazovali, kako razširjajo osi vagonov, ki nas bodo na širšem tiru popeljali proti Moskvi. Carinske formalnosti so precej stroge, vendar je pregled prtljage opravljen hitro. Izpolniti je treba carinsko deklaracijo (pisano samo v ruščini) in vpisati vanjo vnos valute in zlatnine. Skozi carinsko kontrolo morajo tudi ruski vojaki, ki se vračajo iz Madžarske domov.

Vagoni so udobni. Po štirje spimo v enem kupeju. V vsakem vagonu sta dva uslužbenca, ki skrbita za potnike. Motilo nas je samo to, da so nam dovolili odpreti samo dve okni v celem vagonu. Ostala okna pa so s posebnim ključem zaklenjena in se ne dajo odpreti po mili volji potnika.

72 ur je trajala udobna vožnja do Moskve. Večerja, zajtrk, kosilo, večerja — tako po vrsti v jedilnem vagonu vlaka. Hrana je obilna in kreпка. Mimo drviyo polja, vasice s hišicami iz lesa. Vzporedno s progo je sistematično posajen pas brez, ki zakrivajo

pogled na okolico. Ker pa v času potovanja ni bilo listja na drevju, to ni bila ovira. V Karpatih smo se dvignili precej visoko in snega je bilo še precej. Tam je dosti tunelov in mostov. V tunelih gori luč tudi podnevi. Mostovi in tuneli so zastraženi.

Na enega od devetih moskovskih kolodvorov je pripeljal vlak drugi dan vožnje minuto predčasno po voznem redu. Noč je, zato ne vidimo mnogo od mesta pri vožnji z avtobusom po 30 km dolgi poti do hotela »Turist«. Samo tu in tam opazimo silhueto kakšne visoke zgradbe ali spomenika. Sobe so udobne in čiste. V vsaki sobi je zvočnik. V veži hotela je avtomat, ki ti za par kopejk očisti čevlje.

Dvigala ni. Pri krožni vožnji z avtobusom po Moskvi naslednjega dne doživljamo monumentalnost tega mesta, ki je za naše pojme skoraj nepojmljiva. Človek ne ve, čemu bi se bolj čudil. V Moskvi je vse veliko — ulice in trgi in spomeniki in restavracije in trgovine in gledališče in metro. Za ilustracijo te veličine je nemogoče mimo številk. Mesto ima 6,5 milijona prebivalcev, pet letališč in devet kolodvorov. Skupna dolžina ulic je 1600 km, glavna krožna ulica je dolga 109 km.

Blizu stalne razstave dosežkov sovjetskega gospodarstva se dviga v nebo najvišja zgradba na svetu — televizijski stolp, visok 535 metrov. Iz restavracije, imenovane »Sedmo nebo«, ki je na višini 250 metrov, je zanimiv pogled na mesto iz ptičje perspektive.

Moskva zgodaj vstane in gre zgodaj spat. To je v prvi vrsti mesto delovnih ljudi in mesto spomenikov, spomenikov v bronu, marmorju in kamnu. Življenje na cesti je tako kot v vsakem drugem mestu. Toda ljudje, promet, tudi hiše, nimajo tiste živahnosti in pestrosti kot druge evropske prestolnice. Manj je mestne elegancije, manj je luksusa. Avtobusi so starinski. Potniki, ki vstopajo, nekontrolirano mečejo po tri kopejke v plastične škatle. Kljub temu da ni kontrole, vsi disciplinirano plačajo vožnjo in vozačev na črno skorajda ni.

V nasprotju z avtobusi pa je moskovski metro verjetno najveličastnejši in najčistejši na svetu. Čeprav je bil zgrajen šele pred 30 leti in ga še vedno gradijo, učinkujejo postaje iz marmorja, okrašene s freskami, kakor ostanek iz carskih časov.

Na splošno je Moskva mesto kontrastov. Kremelj — »srce Moskve«, s svojimi kljubovalnimi, 2800 metrov dolgimi trdnjavskimi zidovi, ki so debeli tri metre, ima 20 stolpov. Na petih glavnih stolpih so postavljene rotirajoče peterokrake zvezde, težke po eno tono.

V Kremlju so remek dela ruske umetnosti. V središču je najstarejša impozantna Uspenska katedrala, zgrajena leta 1479. Zgrajena je iz svetlega kamna s petimi kupolami. V tej katedrali so nekoč kronali ruske carje.

Blagovješčenska katedrala je slavna po ikonah znamenitega ruskega slikarja ikon Ivana Rubleva. Precejšnja vrsta ljudi je pred vhodom v Oružejno palačo — zakladnico carskega dvora. V copatih, ki jih vsak obiskovalec obuje pri vstopu v zakladnico, stopamo v prvo dvorano, kjer pred vhodom stražita dva gardista z brzostrelkami. Neprecenljiva bogastva so skrita v teh sobanah. Starinsko orožje, pokloni raznih evropskih vladarjev carskemu dvoru. Zlata, srebra in raznih izdelkov najboljših mojstrov rokodelstva je toliko, da človek otopi in hodi mimo čudovitih vitrin kot mimo izložb podeželskih trgovin. Pozlačena oblačila, pozlačene kočije, vse to gre hitro mimo nas in že nas vodič sili naprej.

Pod 81 metrov visokim opazovalnim stolpom Ivana Velikega (1600 l.) je »carski zvon«, težak 200 ton, ki ni nikdar zvonil, ker ga niso nikoli dvignili v stolp. Tam blizu je tudi »carski top«, kalibra 809 mm, iz katerega ni bila izstreljena nobena krogla.

Vsaka država ima kraje, s katerimi se ponašajo njeni državljani. Za sovjetsko ljudstvo je to Rdeči trg s Kremljem, ki ga lahko imenujemo vidnega nosilca vezi mnogih generacij. Na tem trgu je govoril Lenin revolucionarnim množicam in tu so se sovjeti leta 1924 poslovili od njega. Na tem trgu počiva, v mavzoleju iz mrzlih temno rdečih marmornih blokov. Vsak dan se

Zlati kremeljski zvoniki

Foto: Broman

Carski top

pomika mimo steklenega sarkofaga, v katerem leži heroj Sovjetske zveze, potrpežljiva, kilometre dolga človeška kača. Prišli so iz vseh koncev: tu so Ukrajinci, Tataři, mlade Moskovčanke z otroki, dijaki iz šole, mamice, katerim bi težko določil starost, sivolasi očaki z od dela upognjenimi hrbti ter turisti.

Stalin, ki je imel nekoč čast počivati poleg Lenina, je od leta 1961 pokopan za mavzolejem pod kremeljskim zidom, kjer počivajo drugi heroji Sovjetske zveze. V vrsti grobov z doprskimi kipi je Stalinov grob z marmorno ploščo in napisom: J. V. Stalin, datum rojstva in smrti, precej ubožen. Na večini grobov, posebno na grobovih astronautov, je gomila rož, na Stalinovi nagrobni plošči pa je samo par rumenih gladiol. Fotografiranje v mavzoleju je strogo prepovedano in je treba aparate in večje torbice predhodno oddati.

Cerkev Vasilija Blaženega

Foto: Broman

Na drugi strani Rdečega trga je največja trgovina v Sovjetski zvezi: GUM. Predstavljajte si večnadstropne ceste, pokrite s stekleno streho, ki so med seboj povezane z mostovi. Ob pulatih se tare ogromno ljudi, in ker je vse grajeno iz kamna in marmorja, dobiš občutek, da si med množico ljudi na kakšni veliki železniški postaji. Začudijo zelo visoke cene tekstila in obutve (najlonske srajce stanejo 30 rubljev, poprečna plača pa je 100 do 120 rubljev). Dosti je tudi izdelkov iz jantarja. Velika je ponudba ur in fotoaparatorov. V posameznih oddelkih prodajajo izdelke za zahodno valuto. Kljub temu da dajejo za to valuto blago s popustom, je vse precej drago, ker je menjava v rublje precej neugodna.

Sto metrov naprej, na obali reke Moskve, stoji zgradba iz betona: hotel »Rossija«. Ima prostora za 6000 gostov in je eden največjih hotelov na svetu.

Marsikaj, kar bi si še radi ogledali, vodič elegantno presliži, zato se sami napotimo na pohajkovanje. Seveda ne peš, ker so razdalje prevelike. Vožnja s taksijem je poceni in vozimo se v »volgah« križem krašem po Moskvi. Ogledamo si plavalni bazen, za katerega pravijo Moskovčani, da je največji na svetu. Bazin je odprt, voda v njem pa je pozimi in poleti segrevana na 27° C. V vodo se pride po tunelu. Kopanje je dovoljeno samo s plavalno čepico na glavi.

V kremeljski kongresni palači, ki jo je v letih 1960/61 zgradila skupina arhitektov pod vodstvom M. Posohina, smo si ogledali čudovito predstavo »Carmen«. Vstopnica stane 3,50 rublja. Karte je težko dobiti, ker je vedno polno. Kot tuji smo imeli prednost. V odmoru predstave so nas tekoče stopnice popeljale nadstropje višje, kjer je v veliki dvorani vse pripravljeno za prigrizek.

Veliko se popije šampanjca, ki niti ni posebno drag. Stane 3,5 rublja. Po 22. uri zvečer pa Moskva zamre. Gostilne zaprejo in tudi tujci sicer vltudno, vendar odločno postavijo pred vrata. Napotil sem se peš na Rdeči trg. Pred mano je ležal prostran in tihoten kot izumrl, samo pod Leninovim mavzolejem in med kremeljskimi vrati stoji straža. Na stolpih se svetijo rdeče zvezde. Reflektorji osvetljujejo cerkev Vasilija Bla-

Za belo zaveso

ženega in motno se bleščijo v odsevu z zlatom prevlečene kupole kremeljskih cerkva. Moskva spi.

Vaclav Broman

HUMOR

Je mogoče

- Moj fant živi samo od zraka.
- To pa ni mogoče.
- Pa je. Avtomobilske zračnice »pumpa« in pritisk meri v njih.

Začarani krog

- Prosim, dajte mi eno čokolado, bo plačala mama.
- Ja, punčka, čigava pa si?
- Mamina.
- Od katere mame?
- Od naše.
- Kje pa stanuješ?
- Pri nas doma.
- Ja, kje pa si doma?
- Pri mami.

Kdo je šef

Šef je človek, ki pride v službo točno, kadar ti zamudiš, in zamudi, kadar ti prideš točno.

Vzrok

Mož zahteva na sodišču razvezo zakona, ker žena v sanjah govori.

- Kaj pa govori? vpraša sodnik.
- Vedno ponavlja: Ne, Francelj, ne!
- To pa ni nič hudega! pravi sodnik.
- Kako da ne, meni je vendar ime Lojze!
- No, vidite, da potem ni nič hudega, če žena ponavlja: Ne, Francelj!

Redakcija te številke je bila zaključena 11. januarja 1969

Izdaja upravni odbor Zelezarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Alojz Breznikar, Jože Delalut, Ivo Kohlenbrand, Marjan Kolar, inž. Stane Lenasi, inž. Vlado Rac, Jože Sater, Tone Vehovar, inž. Jože Zunec. Odgovorni urednik: Marjan Kolar. Telefon interni 304. Tisk: CP Mariborski tisk, Maribor